اورتودوقسيا

احلاق و دينى رساله

مدير مسؤل : ملەتيوس لوقاكيس	محل ادار. : فنار روم پطريقخانه

Ἔτος Α΄	31 Μαρτίου 1927	Τεῦχος 12ον

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ
Καθηγητὴς Ἱ. Θεολογ. Σχολῆς Χάλκης

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΣ

Τὸ παρὸν τεῦχος σημειοῖ ***τὸ τέρμα τῆς πρώτης ἐνιαυσίου σταδιοδρομίας τῆς «Ὀρθοδοξίας»***. Ἐν τῇ ἀναμετρήσει δὲ τοῦ διανυθέντος βραχέος σχετικῶς δρόμου, αἰσθάνεται ἡ ***«Ὀρθοδοξία»*** τὴν ἠθικὴν ἐκείνην ἱκανοποίησιν καὶ χαράν, τὴν ὁποίαν παρέχει πᾶσα ἐπιτελεσθεῖσα ἐργασία καὶ πᾶσα προσπάθεια φιλοτίμως καὶ φιλοπόνως χωροῦσα πάντοτε πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῆς, καὶ ἀντλεῖ ἐντεῦθεν νέας δυνάμεις διὰ τὴν περαιτέρω ἐξακολούθησιν τῆς σταδιοδρομίας της.

Δὲν θὰ ἐπιχειρήσωμεν λεπτομερῆ ἀνάλυσιν τοῦ συντελεσθέντος μέχρι τοῦδε ἔργου, ἐφ᾽ ὅσον τοῦτο ὑπόκειται εἰς τὸν ἄμεσον ἔλεγχον τῶν ἀγαπητῶν ἀναγνωστῶν. Δὲν ἀξιοῦμεν ὅτι ἐπετύχομεν πλήρως τοῦ σκοποῦ ἡμῶν. Αἱ παρακολουθοῦσαι πᾶν περιοδικόν, καὶ δὴ τὸ πρῶτον ἐμφανιζόμενον, πολλαπλαῖ δυσχέρειαι, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ ἐπηρεάσωσι καὶ τὴν «***Ὀρθοδοξίαν***». Εἰς ταύτας ἀποδοτέα καὶ ἡ ἅπαξ μόνον τοῦ μηνὸς ἐμφάνισις αὐτῆς κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος.

Ἀλλὰ τὴν ἀναπόφευκτον ταύτην ἔλλειψιν ἀνεπληρώσαμεν διὰ ποικίλης καὶ ἐκλεκτῆς συνεργασίας, φιλοτιμηθέντες νὰ ἀναδείξωμεν τὸ περιοδικόν, ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ, τελειότερον ἀπό γε περιεχομένου καὶ ἐξωτερικῆς παραστάσεως. Ἡ δὲ εὐγενὴς ὑποδοχή, τῆς ὁποίας ἠξιώθη ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεώς του καὶ ἡ ὁσημέραι πυκνουμένη φάλαγξ τῶν συνδρομητῶν ἀποδεικνύουσιν ὅτι ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν ἠστοχήσαμεν.

Διὰ τοῦτο ἐρειδομένη εἰς τὴν θείαν ἀντίληψιν, ἀπεκδεχομένη δὲ καὶ τὴν ἠθικὴν ὑποστήριξιν τῶν ἀγαπητῶν ἀναγνωστῶν, μετὰ θάρρους καὶ ἐλπίδος θὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ «**Ὀρθοδοξία**» τὸ ἔργον αὐτῆς, μὴ ἀφισταμένη τοῦ ἀρχικῶς τεθέντος σκοποῦ αὐτῆς, τῆς ἠθικῆς τουτέστι καὶ πνευματικῆς ὠφελείας τῆς κοινωνίας καὶ τῆς ἐπιμελοῦς παρακολουθήσεως τῶν παρ᾿ ἡμῖν καὶ ἀλλαχοῦ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων.

Εν τῷ ἐπισήμῳ δὲ τούτῳ σταθμῷ τοῦ ἔργου αὐτῆς εὑρισκομένη, ὑποβάλλει ὀφειλετικῶς τὴν ἔκφρασιν τῆς ἀπείρου αὐτῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν Σεβαστὴν καὶ πεφωτισμένην Δημοκρατικὴν Κυβέρνησιν τῆς χώρας ἡμῶν, διὰ τὴν ἐπιδεικνυομένην ἀπὸ μέρους αὐτῆς εὐμένειαν. Εὐχαριστεῖ δὲ καὶ τοὺς εὐγενεῖς αὐτῆς συνεργάτας καὶ πάντας τοὺς ὑλικῶς καὶ ἠθικῶς συντελοῦντας εἰς εὐόδωσιν τοῦ κοινωφελοῦς αὐτῆς σκοποῦ.

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

ΔΙΔΑΓΜΑ

Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις, σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου,.... ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν Θεοῦ ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν ὁ Θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δόξαν ἡμῶν....... ἃ καὶ λαλοῦμεν οὐκ ἐν διδακτοῖς Πνεύματος Ἁγίου, πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες. [Α′ Κορ. 6. 7. 13]

ΑΠΟ ΕΣΠΕΡΑΣ ΕΙΣ ΕΣΠΕΡΑΝ[1]

Ἡ ***ἡμέρα*** ἡ εἰκοσιτετράωρος λογίζεται νῦν ὡς ἀρχομένη καὶ λήγουσα ἀστρονομικῶς μὲν ἀπὸ μεσονυκτίου εἰς μεσονύκτιον, κοινῶς δὲ ἀπὸ μιᾶς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου εἰς τὴν ἄλλην αὐτοῦ ἀνατολήν. Αἱ ἑορταὶ ὅμως αἱ θρησκευτικαὶ ἐκκλησιαστικῶς λογίζονται ὡς ἔχουσαι ἄλλην ἀρχὴν καὶ ἄλλο τέλος, ***ἀπὸ ἑσπέρας εἰς ἑσπέραν,*** ἀπὸ τῆς προλαβούσης δύσεως τοῦ ἡλίου εἰς τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τῆς ἡμέρας τῆς ἑορτασίμου. Φρονεῖται ὅτι παρ' Ἑβραίοις καὶ πᾶσα ἡμέρα ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Τὸ λεχθὲν περὶ τῶν ἑορτῶν συμβαίνει καὶ μέχρι σήμερον παρὰ τοῖς Ἰσραηλίταις. Ἡ ἑορτὴ καὶ ἡ ἀργία τοῦ Σαββάτου ἄρχεται ἤδη ἀπὸ τῆς Παρασκευῆς, ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, καὶ λήγει εἰς τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τοῦ Σαββάτου. Τοῦτ' αὐτὸ συνέβαινε τὸ πάλαι εἰς τὸν ἑορτασμὸν καὶ τῶν ἄλλων θρησκευτικῶν ἑορτῶν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ πρώτιστα πάντων τῆς ἑπταημέρου ἑορτῆς τοῦ Πάσχα ἢ τῶν ἀζύμων, ἀρχομένης ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς 14ης τοῦ πρώτου ἐαρινοῦ μηνός, τοῦ Νισάν, καὶ ληγούσης εἰς τὴν ἑσπέραν τῆς 21ης τοῦ αὐτοῦ μηνός. Μόνον δύο ἡμέραι ἦσαν αἱ πανηγυρικαὶ καὶ ἀργίας ἐπιβλητικαί, ἡ 15η καὶ ἡ τελευταία, ἡ 21η· Ὁ τοιοῦτος ὑπολογισμὸς πάντως ἐσχετίζετο πρὸς τὰς φάσεις τῆς σελήνης, καὶ δὴ πρὸς τὴν πρώτην ***πανσέληνον,*** μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν, τὴν καὶ ρυθμίζουσαν τὴν ἀρχὴν τῆς εἰρημένης ἑορτῆς τῶν ἀζύμων (Ἔξοδ. 12, 6. 15-20. Λευϊτ. 23, 5-7. Ἀριθ. 28, 16-18. Δευτ. 16, 2-8). Ἀλλὰ καὶ αἱ ἑορταὶ τοῦ ***ἐξιλασμοῦ*** καὶ τῆς ***σκηνοπηγίας*** δὲν ἀπετέλουν ἐξαίρεσιν (Ἀριθμ. 29, 1 κ. ἑξ. Λευΐτ. 23, 24-32).

Τῷ αὐτῷ ὑπολογισμῷ φαίνεται ἀκολουθήσασα καὶ ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἐν τῷ καθορισμῷ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους τῶν ἑορτασίμων ἡμερῶν, ***ἀπὸ ἑσπέρας εἰς ἑσπέραν,*** ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου τῆς προλα-

---

[1]) Ἡ σύνταξις τοῦ παρόντος ἄρθρου ὀφείλεται εἰς ἐπίσκεψιν, πρὸ ἱκανοῦ γενομένην μοι, παρ' ***ἰδιώτου*** μέν, κατὰ τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ χαρακτηρισμόν, προφανῶς ὅμως εὐσεβοῦς καὶ περὶ τὰ ἱερὰ γράμματα ὄχι ἰδιώτου, πρὸς τῇ γνωριμίᾳ ἐρωτήσαντος τὴν γνώμην μου περὶ ***δυσνοήτου χωρίου τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου*** [Λουκ. 23,54]. Καὶ τότε μέν, ἐπὶ τῇ συμπτώσει ἄλλου ἐπισκέπτου, τοῦ πολλάκις ***ἄγχοντός με*** διὰ τὰ ἁμαρτήματά μου, οὐδὲ νὰ ἀκούσω ἠδυνήθην τὴν οὐσίαν τῆς ἀπορίας. Ἀπαλλαγεὶς ὅμως τῆς πονηρᾶς ἐπισκέψεως διεῖδον περὶ τίνος πρόκειται, καὶ ἀπεφάσισα ἐν πρώτῃ εὐκαιρίᾳ νὰ ἱκανοποιήσω, τὸ κατὰ δύναμιν, τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ καλοῦ μου ἐπισκέπτου. Δὲν γνωρίζω ἂν θὰ ἱκανοποιηθῇ ἀπὸ τῆς λύσεως τῆς ὧδε διδομένης.

βούσης ἡμέρας μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου τῆς ἑορτασίμου ἡμέρας. Μαρτυρεῖ τοῦτο αὐτὴ ἡ **ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ,** ἥτις, διάφορος οὖσα τῆς προσευχῆς τῆς **9ης ὥρας,** καὶ ἀποτελοῦσα τὴν ἔναρξιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἑορτασμοῦ ἑκάστης ἑορτῆς, ἐτελεῖτο πρὶν ὄχι καθ' ἣν ὥραν ἐπεκράτησεν ὕστερον, κατὰ τὴν **δείλην πρωΐαν,** ὅπως θὰ ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, κατὰ τὴν ἐνάτην ὥραν τῆς ἡμέρας (εἰς τὰς 2—3 μετὰ μεσημβρίαν ἢ 14—15 μετὰ τὸ μεσονύκτιον), ἀλλὰ κατὰ τὴν **δείλην ὀψίαν,** κατ' αὐτὴν τὴν ἑσπέραν, περὶ αὐτὴν τὴν 12ην ὥραν τῆς ἡμέρας, περὶ τὴν δύσιν τὴν πραγματικὴν τοῦ ἡλίου. Ἐκ τούτου δὲ καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς ἐν λόγῳ ἀκολουθίας, ὡς **ἑσπερινοῦ** μὲν παρ' ἡμῖν, ὡς *vesper* δὲ *(=vêpres)* παρὰ τοῖς Δυτικοῖς.

Προτάσσω ταῦτα ὡς ἀπαραίτητα πρὸς τὴν ὀρθὴν ἐκδοχὴν καὶ ἐξήγησιν τῆς συντόμου καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως δυσοικονομήτου ἐκείνης ρήσεως τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου, τῆς ἀμέσως ἐπιπροστιθεμένης μετὰ τὴν ἀφήγησιν τῆς ἀποκαθηλώσεως καὶ ταφῆς τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου· «**καὶ ἡμέρα ἦν παρασκευή,** (καὶ) **σάββατον ἐπέφωσκε**» (23, 54).

Τὸ ρῆμα **ἐπέφωσκε,** λαμβανόμενον κυριολεκτικῶς καὶ συνωνύμως τῷ τῶν θύραθεν **διαφαύσκω** ἢ **διαφώσκω** (ἐπὶ τῆς **αὐγῆς,** τοῦ **χαράγματος τῆς ἡμέρας)** καὶ τῷ ἡμετέρῳ **γλυκοχαράζω, ξημερόνω,** ἔχει μὲν στήριγμα τὸ τοῦ Ματθαίου 28, 1 «ὀψὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων» (=**περὶ τὸ τέλος τῆς τοῦ σαββάτου ἡμέρας ἢ τῆς ἑβδομάδος, κατὰ τὴν αὐγὴν τοῦ σαββάτου πρὸς τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος** δηλ. τὴν **Κυριακὴν)** θὰ ἔδιδεν ὅμως νόημα καὶ καθ' ἑαυτὸ ἀπαράδεκτον καὶ πρὸς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου ἀσυμβίβαστον, ὡσεὶ ἡ ἀποκαθήλωσις καὶ ταφὴ τοῦ Κυρίου, ἀρξαμένη ἤδη ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς σταυρώσεως, ἀπὸ τῆς Παρασκευῆς, εἶχεν ἐξακολουθήσει μέχρι τῆς αὐγῆς τοῦ σαββάτου ! ! Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἀτόπου τούτου ἐξέλαβον μέν τινες τὸ ἐπέφωσκε γενικώτερον, **ἔλαμπεν, ἔφεγγεν,** illucesbat, ὑπὸ τὸ φέγγος ὅμως τοῦτο ὑπέλαβόν τινες ἢ τὸ **λυκόφως,** τὸ crépuscule, τὴν ἐπί τινα χρόνον παρατεινομένην ἔτι λάμψιν τοῦ ἡλίου μετὰ τὴν δύσιν αὐτοῦ, ἢ τὴν φωταύγειαν τοῦ ἀνατέλλοντος **ἑσπέρου,** ἢ καὶ τὸ **λυχνικὸν** αὐτό, τὸν χρόνον καθ' ὃν ἀνάπτουσι τοὺς λύχνους, ὑπονοίας βεβιασμένας, ἐὰν μὴ καὶ ληρώδεις. Μίαν τούτων, **τὸ ἑσπερινὸν φῶς τὸ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου,** ἀγνοῶ πῶς, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποφύγῃ ὁ ἡμέτερος Δαμαλᾶς, καίπερ κατ' οὐσίαν στοχασθεὶς τοῦ ὀρθοῦ ἐν τῇ ἐκδοχῇ τοῦ χωρίου, καὶ διδὼν τὸ μεταφορικὸν καὶ εἰκονικὸν «ἐν τῇ χρήσει τοῦ » ρήματος **ἐπιφώσκειν**· «ὅτε, λέγει, κατέθηκεν αὐτὸν ὁ Ἰωσὴφ εἰς μνη-» μεῖον, ἦν ἔτι ἡμέρα παρασκευή . . . τὸ δὲ σάββατον **ἐπέφωσκεν,** ἥτις » ἐστὶ ποιητικὴ ἔκφρασις ἐν τῇ συνηθείᾳ, δηλοῦσα ὅτι ἐπλησίαζεν ἀνα-

» τεῖλαι ἡ μεγάλη ἐκείνη ἡμέρα τοῦ σαββάτου, ἡ μεγάλη τῆς ἑορτῆς τοῦ » Πάσχα ἡμέρα» κτλ.

Καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἔκπαλαι παρ' Ἑβραίοις ἡ ἀρχὴ τῆς ***ἡμέρας καθόλου*** ὑπελογίζετο ἀπὸ τῆς ἑσπέρας, τοιοῦτόν τι δυσκόλως δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὅτι συνέβαινε παρ' αὐτοῖς καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Κυρίου, καὶ καθ' ὃν χρόνον ἐγράφησαν τὰ ἱερὰ Εὐαγγέλια. Ἀναμφιβόλως ὅμως ἐξηκολούθουν αἱ ἑορτάσιμοι ἡμέραι νὰ λογίζωνται ***ἀπὸ ἑσπέρας εἰς ἑσπέραν***. Καὶ ἐπειδὴ τὸ ἐν λόγῳ Σάββατον, τὸ ***ἀμέσως*** μετὰ τὴν Παρασκευὴν τῆς σταυρώσεως καὶ ταφῆς τοῦ Κυρίου ἐπακολουθῆσαν, ἦτο ἡ ***πρώτη*** καὶ διὰ τῆς σφαγῆς καὶ βρώσεως τοῦ πασχαλίου ἀφ' ἑσπέρας ἤδη ἀρχομένη μεγάλη ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τῶν ἀζύμων, διὰ τοῦτο προσφυέστατα ἀποδίδεται διὰ τοῦ ***ἐπέφωσκεν*** ἡ ἀνατολὴ καὶ ἐπιφάνεια τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς ὅσον οὔπω ἐνστησομένης.

Ὅτι ἡ ἡμέρα τῆς ***σταυρώσεως*** καὶ ***ταφῆς*** τοῦ Κυρίου ἦτο ἡ ***Παρασκευή,*** περὶ τούτου εἶναι σύμφωνοι πρὸς ἀλλήλους καὶ οἱ τέσσαρες Εὐαγγελισταί, ὅπως εἶναι σύμφωνοι πρὸς ἀλλήλους καὶ ὡς πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς ***ἀναστάσεως*** αὐτοῦ, ὅτι ἦτο ἡ ***μία τῶν Σαββάτων,*** ἡ ***πρώτη δηλ. τῆς ἑβδομάδος*** ἤγουν ***Κυριακή,*** ὅπως ὕστερον μετωνομάσθη. Ἡ διαφορά, ἡ μεταξὺ τοῦ Ἰωάννου καὶ τῶν λεγομένων Συνοπτικῶν ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι κατ' ἐκεῖνον μὲν ἡ Παρασκευὴ αὕτη ἦτο ἡ 14η τοῦ μηνὸς Νισάν, κατὰ δὲ τοὺς Συνοπτικοὺς ἡ 15η αὐτοῦ, καὶ τοῦτο, διότι τὸ δεῖπνον ὃ ἔφαγεν ὁ Κύριος μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ***παρίσταται κατ' αὐτοὺς ὡς τὸ πασχάλιον δεῖπνον τοῦ νομικοῦ φάσκα,*** τὸ ἅμα τῇ ἀρχῇ τῆς πρώτης καὶ μεγάλης ἑορτῆς εἰθισμένον. Λείπει ***κατ' οὐσίαν*** καὶ ἡ διαφορὰ αὕτη, ἅμα ὑποτεθῇ, ὅτι ***κατὰ μίαν ἡμέραν*** προλαβὼν ἔφαγεν ὁ Κύριος ὄχι αὐτὸ τὸ πασχάλιον δεῖπνον, ἀλλὰ τὸ ***ἀντίτυπον*** αὐτοῦ, προγινώσκων τὴν ἐν τῇ αὐτῇ νυκτὶ παράδοσίν τε καὶ σύλληψιν αὐτοῦ. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι καὶ παρὰ τοῖς Συνοπτικοῖς ἡ τῶν γεγονότων ἀφήγησις εἶναι τοιαύτη, ὡσεὶ τὰ γινόμενα ἐγίνοντο ἐν ἡμέρᾳ ὄχι ἑορτασίμῳ, οἵα ἦτο ἡ 15η τοῦ μηνός, ἀλλὰ μὴ ἑορτασίμῳ, οἵα ἦτο ἡ τῆς 14ης καθὰ ἄλλως τε, καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς Συνοπτικούς, εἶχε προσχεδιασθῇ ἡ δόλῳ σύλληψις αὐτοῦ καὶ θανάτωσις «μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ» (Ματθ. 26, 5. Μάρκ. 14, 2. Λουκ. 22,6).

Ὑπάρχει καὶ ἄλλη τις διαφορὰ χρῄζουσα ἐξηγήσεως, καίτοι ἡ διαφορὰ αὕτη δὲν εἶναι μεταξὺ τῶν ἱερῶν Εὐαγγελιστῶν, ἀλλ' ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὑπάρχουσα κατὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Παράδοσιν, καθ' ὅσον δηλ. ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εὑρίσκεται ἀρκετὰ πρωΐμως (πβλ. 69ον Ἀποστολικὸν Κανόνα) καθιερωμένη ἡ ***Τετάρτη*** ὡς ἡμέρα νηστείας καὶ ***πένθιμος,*** ἐπ' αὐτῇ βεβαίως ταύτῃ τῇ παραδόσει τοῦ Κυρίου, ὅπως ἡ ***Παρα-***

σκευὴ ἐπὶ τῇ σταυρώσει αὐτοῦ. Ἀλλὰ θὰ ἦτο λίαν κατεσπευσμένη ἡ ἀπόδοσις τοῦ πράγματος εἰς διάφορον ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν. Κάλλιστα δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὅτι πρόκειται περὶ ***ἐλευθέρας*** διατάξεως ἢ μεταθέσεως ἐξ ἐκείνων, ὧν ὑπάρχουσι πλεῖστα παραδείγματα ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ἑορτολογίῳ. Τοιαύτη τις ἀπὸ τοῦ παραδεδομένου καὶ παραδεδεγμένου ἀπόκλισις ἦτο ἐνταῦθα τοσούτῳ μᾶλλον εὔλογος, ὅσῳ ἡ ἡμέρα τῆς ***Πέμπτης,*** ὡς ἡμέρα ἀναμνηστικὴ τῆς ***συστάσεως τοῦ Κυριακοῦ Δείπνου,*** ἥκιστα ἐφαίνετο πρόσφορος εἰς ἡμέραν πένθους καὶ νηστείας.

ΟΙ ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ

ΕΝ ΤΗι ΑΡΧΑΙΑι ΕΚΚΛΗΣΙΑι

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου καὶ τέλος)

Παράδειγμα ἀξιάγαστον, δι᾽ οὗ ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν μαρτυρεῖται ἡ παρρησία τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἐκκλησίας, δι᾽ ἧς ἐτιμώρουν τὴν ἔκχυσιν ἀδίκου αἵματος, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ἡ ἀπὸ μέρους τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων ἀναγνώρισις τῶν δικαίων τῆς Ἐκκλησίας, ἔχομεν τὸν αὐτὸν ἱερὸν Ἀμβρόσιον καὶ τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον τὸν Μέγαν. Ὅτε ὁ τελευταῖος νικηφόρως κατέβαλε τὰς ἐν τῇ Δύσει ἐπαναστάσεις, ὁ Ἀμβρόσιος, θέλων νὰ ἀποτρέψῃ αὐτὸν περαιτέρω αἱματοχυσίας, ἔγραψε πρὸς αὐτόν, ἐπαινῶν μὲν τὴν εὐσέβειαν, παρακαλῶν δ᾽ ἵνα, καθὼς ἠξιώθη νὰ χαρίσηται εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν εἰς τοὺς ἀνευθύνους, οὕτως ἐπιδείξηται τὴν χάριν αὐτοῦ καὶ πρὸς τοὺς ὑπευθύνους, συγχωρῶν αὐτούς. ***Οὐδένα ἀδικῶ,*** ἔλεγεν αὐτῷ, ***ἐὰν τιμῶ τὸν Θεὸν πλέον τῶν ἀνθρώπων, πιστεύων δὲ εἰς αὐτὸν δὲν φοβοῦμαι νὰ λέγω καὶ εἰς τοὺς αὐτοκράτορας ὅ,τι φρονῶ ὡς δίκαιον καὶ ὀρθόν.*** Θαυμαστὴ ἦτο ἡ συμπεριφορὰ τοῦ ἱεροῦ ἀνδρὸς καὶ ἐν τῇ κατὰ τὸ 388 ἐκραγείσῃ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐπαναστάσει, ὅτε ὁ Θεοδόσιος ἐξοργισθεὶς ἀπεφάσισεν ἀγρίως νὰ ἐκδικηθῇ πᾶσαν τὴν πόλιν· ὁ Ἀμβρόσιος μαθὼν τοῦτο ἔκαμε τῷ αὐτοκράτορι παραστάσεις, κατώρθωσε δὲ νὰ ἀποσπάσῃ παρ᾽ αὐτοῦ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ αἱματοχυσίαν· ἀλλὰ δυστυχῶς παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν αὐλικῶν παρέδωκε τὴν πόλιν εἰς τὴν μανίαν τῶν στρατιωτῶν, χιλιάδες δὲ ἐνόχων καὶ ἀθῴων ἐγένοντο θῦμα αὐτῆς. Ὅτε μετ᾽ ὀλίγον ὁ Θεοδόσιος ἦλθεν εἰς Μεδιόλανα καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτοῦ ἠθέλησε νὰ

κοινωνήσῃ τῆς θείας εὐχαριστίας ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Ἀμβροσίου, ὃν μεγάλως ἐτίμα καὶ ἐσέβετο, ὁ ἱερὸς ἀνὴρ εὑρέθη εἰς μεγάλην δυσκολίαν· τὸ ἔγκλημα τοῦ Θεοδοσίου ἀπεῖργεν αὐτὸν τῆς ἐκκλησίας, δὲν ὤφειλε νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτῷ τὴν κοινωνίαν τῶν θείων δώρων πρὶν ἤ, κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας, μετανοήσῃ καὶ ὑποβληθῇ εἰς τὰ παρ᾽ αὐτῶν ἐπιβαλλόμενα· ἑπομένως ὤφειλεν ὁ Ἀμβρόσιος, ἐρχόμενον τὸν αὐτοκράτορα εἰς τὸν ναόν, νὰ ἐκβάλῃ ἔξω, ὡς ἀνάξιον· ἀλλ᾽ ἀφ᾽ ἑτέρου καθῆκον εἶχε νὰ σεβασθῇ τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα καὶ νὰ μὴ ὑποτιμήσῃ αὐτὸ καὶ προσβάλῃ ἐνώπιον τοῦ λαοῦ. Τοῦτο σκεφθεὶς ὁ Ἀμβρόσιος γράφει πρὸς τὸν Θεοδόσιον ἐπιστολήν, ἐν ᾗ ἔλεγε: *Ἐὰν ὁ Ἀμβρόσιος μεταδώσῃ σοι τὴν εὐχαρίστίαν, οὐδεμίαν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν σου λαμβάνεις, ἐγὼ δὲ βαρέως εὐθύνομαι, ἐὰν οὐδεὶς ὑπέδειξέ σοι ὅτι πρέπει πρῶτον νὰ ἐξιλεώσῃς τὸν Θεόν·* ὑποδεικνύων δ᾽ αὐτῷ τὸ παράδειγμα τοῦ Δαυΐδ, προστίθησι· *δὲν γράφω ταῦτα ἵνα σε καταισχύνω, ἀλλ᾽ ἵνα τὸ παράδειγμα τοιούτου βασιλέως σὲ ὠθήσῃ νὰ ἐξαλείψῃς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην ἐκ τοῦ κράτους σου καὶ θὰ ἐξαλείψῃς αὐτὴν ἐὰν ταπεινωθῇ ἡ ψυχή σου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· μόνον διὰ δακρύων καὶ μετανοίας ἐξαλείφεται ἡ ἁμαρτία, οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἀρχάγγελοι δύνανται νὰ ἐξαλείψωσιν αὐτήν, οὔτε αὐτὸς ὁ Χριστός, ἐὰν δὲν μετανοήσῃς. Σὲ συμβουλεύω, σὲ παρακαλῶ νὰ πενθήσῃς διὰ τὸν θάνατον τοσούτων ἀθώων, ἀφοῦ σὺ ἦσο τὸ παράδειγμα ἐκτάκτου εὐσεβείας καὶ ἔδωκας χάριν εἰς τοιούτους ἐνόχους, ὅπερ μὲ λυπεῖ. Καίτοι ἐν τῷ πολέμῳ ἐφάνης τοσοῦτον εὐτυχής, καίτοι καὶ ἐν ἄλλοις ἀπέκτησας τόσην δόξαν, ὁ στέφανος ὅμως τῶν ἔργων σου ἦτο πάντοτε ἡ εὐσέβεια· τὸ πονηρὸν πνεῦμα ἐφθόνησε τὸ ἄριστον, τὸ ὁποῖον κατεῖχες· νίκησον αὐτό, ἐφόσον ἔχεις τὰ πρὸς τοῦτο μέσα. Δὲν εἶμαι σκληρὸς ἐναντίον σου, ἔχω ὅμως λόγον νὰ φοβοῦμαι διὰ σέ· δὲν τολμῶ ἐπὶ παρουσίᾳ σου νὰ τελέσω τὴν Εὐχαριστίαν· εἶναι δυνατὸν ἡ Εὐχαριστία, ἐν ᾗ ἐχύθη τὸ αἷμα ἑνὸς ἀθώου, νὰ ἐπιτραπῇ νὰ τελεσθῇ ἐκεῖ ὅπου ἐχύθη τὸ αἷμα τοσούτων ἀθώων;* Ἐκ τῆς θαυμασίας ταύτης ἐπιστολῆς πεισθεὶς ὁ Θεοδόσιος ὑπέβαλεν ἑαυτὸν εἰς αὐστηρὰν μετάνοιαν· ὡς διηγεῖται ὁ Ἀμβρόσιος ἐν τῷ εἰς αὐτὸν ἐπιταφίῳ, ὁ Θεοδόσιος ἀπέβαλε τὸν αὐτοκρατορικὸν κόσμον, ἔκλαυσε δημοσίᾳ ἐπ᾽ ἐκκλησίας διὰ τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ καὶ μετὰ θρήνων καὶ στεναγμῶν ἐζήτησε τὴν ἄφεσιν αὐτῆς· δὲν ᾐσχύνθη ὡς αὐτοκράτωρ νὰ ὑποβληθῇ εἰς δημοσίαν μετάνοιαν, καθ᾽ ὅλον δὲ τὸν μετὰ ταῦτα βίον αὐτοῦ οὐκ ἐπαύσατο πενθῶν ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ. Τὸ γεγονὸς τοῦτο τιμᾷ τόν τε Ἀμβρόσιον καὶ τὸν Θεοδόσιον, ἀποδεικνύει δὲ ὅτι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπῆρχε δύναμις ἠθική, ἣν ἐγίνωσκον νὰ μεταχειρίζωνται οἱ ἄξιοι αὐτῆς Ἐπίσκοποι.

Ἐπίσης θαυμαστὴ ἦν ἡ ἐνέργεια τῶν Πατριαρχῶν Κων/πόλεως οἵτι-

νες πλησίον αὐλῆς διεφθαρμένης, ἐν μέσῳ ῥαδιουργιῶν φαύλων αὐλικῶν καὶ κληρικῶν ἀναξίων τῆς κλήσεως αὐτῶν, εἶχον πολλάκις τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιδεικνύωσι τὸν ἱερὸν αὐτῶν ζῆλον ὑπὲρ τοῦ καθήκοντος αὐτῶν· ὡς ἀληθὴς ἥρως μεταξὺ τῶν τοιούτων διεκρίθη ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, ὅστις ἐν μέσῳ τῆς ποικίλης διαφθορᾶς τῆς ἐποχῆς, πλήρης πίστεως καὶ ζήλου ἱεροῦ ἀνεδείκνυε τὴν δύναμιν τῆς Ἐκκλησίας. Ἀφορμὴν παρέσχεν ὁ μέγα τότε ἰσχύων παρὰ τῷ Ἀρκαδίῳ ***Εὐτρόπιος,*** ὅστις πρὸ ἐτῶν ἀνύψωσε τὸν Χρυσόστομον ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου· ὁ παντοδύναμος εὐνοῦχος ἐτίμα καὶ ἐσέβετο τὸν ἱερὸν ἄνδρα, μετ᾽ ὀλίγον ὅμως παραγόμενος ὑπὸ τῶν περιστοιχούντων αὐτὸν κολάκων, ἅμα δὲ καὶ τῆς παρρησιαστικῆς γλώσσης τοῦ Χρυσοστόμου, ἐδείκνυτο δυσμενὴς πρὸς τοὺς λόγους καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· ὁ ἱερὸς ἀνὴρ οὐκ ἐπαύετο βεβαιῶν αὐτὸν ὅτι καὶ μεθ᾽ ὅλην τὴν παρρησίαν αὐτοῦ, ἀγαπᾷ αὐτὸν πλέον τῶν κολάκων, ἀλλ᾽ ὁ Εὐτρόπιος, τυφλούμενος ὑπὸ τοῦ ἐγωϊσμοῦ αὐτοῦ, περιεφρόνει τὴν σώφρονα φωνὴν τῆς ἀληθείας. Πολλοὶ τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ καταδιωκομένων εὕρισκον ***ἄσυλον*** καταφεύγοντες εἰς τὰς ἐκκλησίας· τὸ δίκαιον τοῦτο ἀνεγνωρίζετο καὶ ὑπὸ τῶν χριστιανῶν βασιλέων, ὡς ἄλλοτε συνέβαινεν εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ἱκέτας, καταφεύγοντας εἰς τοὺς βωμοὺς αὐτῶν· ἀλλ᾽ ὁ Εὐτρόπιος πολλοὺς τῶν τοιούτων ἐζήτει βίᾳ νὰ ἀποσπάσῃ, οἵτινες πρὸς σκέπην καὶ σωτηρίαν αὐτῶν κατέφευγον εἰς τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον. Εἰς μάτην ὁ ἱερὸς ἀνὴρ ὑπεδείκνυεν αὐτῷ τὴν ἱερότητα τοῦ ἔθους, μάτην παρίστα αὐτῷ τὴν μεταβολὴν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, μάτην προέτρεπε νὰ μὴ στηρίζηται εἰς τὴν ἰδίαν δύναμιν, μηδὲ νὰ πιστεύῃ εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν κόλακας, οἵτινες τὴν ἰδίαν εὐτυχίαν θηρεύοντες, θὰ ἐγκατέλειπον αὐτὸν εὐκαιρίας διδομένης, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ πιστεύῃ εἰς αὐτὸν ὡς ἀληθῆ φίλον· ὁ Χρυσόστομος ὡμίλει εἰς ὦτα μὴ ἀκουόντων, διότι ὁ Εὐτρόπιος κατώρθωσε νὰ ἐκδοθῇ διάταγμα, ἀφαιροῦν ἀπὸ τῶν ἱερῶν ναῶν τὸ ***δίκαιον τοῦ ἀσύλου.*** Ἀλλὰ μετ᾽ ὀλίγον αὐτὸς οὗτος ὁ Εὐτρόπιος ἔμελλεν ἐξ ἰδίας πείρας νὰ ἐννοήσῃ τὴν ὀρθότητα τῶν λόγων τοῦ Χρυσοστόμου. Περιπλακεὶς εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῶν Γότθων ***Τριβιγέλδου*** καὶ ***Γαϊνᾶ*** καὶ ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ δὴ καταδιωκόμενος ὑπ᾽ αὐτῶν καὶ τῆς βασιλίσσης Εὐδοξίας, ἀπειλούμενος δὲ ὑπὸ τῶν μαινομένων γότθων στρατιωτῶν, αἴφνης ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς δυνάμεως αὐτοῦ κατέπεσεν εἰς τὴν μεγίστην ἀθλιότητα· μὴ δυνάμενος δ᾽ ἀλλαχοῦ νὰ εὕρῃ σωτηρίαν κατέφυγεν εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας ζητῶν ἄσυλον, αὐτὸς ὅστις πρὸ ὀλίγου ἀφῄρεσε τοῦτο ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας· ἀλλ᾽ ἐν τῇ ἀθλιότητι ταύτῃ εὗρεν ὑπέρμαχον καὶ σωτῆρα τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον τοσάκις ἐπίκρανε. Ὁ μαινόμενος στρατὸς καὶ πολλοὶ ἐκ τοῦ ὄχλου καὶ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ κατεδίωξαν αὐτὸν μέχρι τοῦ ναοῦ, ὁ

δὲ Εὐτρόπιος ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ αὐτοῦ κατέφυγεν εἰς τὸ ἱερὸν βῆμα καὶ ἐνηγκαλίσθη τὴν ἁγίαν Τράπεζαν· μόνος ὁ αὐτοκράτωρ κατώρθωσε νὰ καταστείλῃ τὴν μανίαν τῶν διωκτῶν, οὕτω δὲ περιεσώθη ὁ δυστυχής.

Τὸ ἔκτακτον τοῦτο γεγονὸς προὐκάλεσε τῇ ἐπομένῃ Κυριακῇ ἄπειρον πλῆθος λαοῦ ἐξ ὅλων τῶν τάξεων εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας, ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος ἐπωφελυύμενος αὐτοῦ καὶ θέλων νὰ ἐκφωνήσῃ εἰς τὸν λαὸν τὰς ἀληθείας, τὰς ὁποίας αὐτὰ τὰ πράγματα προέβαλον, ἐξεφώνησε τὸν θαυμάσιον αὐτοῦ ***λόγον πρὸς Εὐτρόπιον,*** ὃν ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἐκ τῶν παιδικῶν θρανίων ἡμεῖς οἱ παλαιότεροι ἐδιδάχθημεν: «Ἀεὶ μὲν μάλιστα δὲ νῦν, εὔκαιρον εἰπεῖν : ματαιότης ματαιοτή- » των καὶ πάντα ματαιότης». Οὕτω καταρξάμενος ἐξηκολούθησε λέγων· «Ποῦ νῦν ἡ λαμπρὰ τῆς ὑπατείας περιβολή, ποῦ αἱ φαιδραὶ λαμπάδες, » ποῦ δὲ οἱ κρότοι καὶ αἱ θαλίαι καὶ αἱ πανηγύρεις, ποῦ δὲ οἱ στέφα- » νοι καὶ τὰ παραπετάσματα ; ποῦ ὁ τῆς πόλεως θόρυβος καὶ αἱ ἐν » Ἱπποδρομίαις εὐφημίαι καὶ τῶν θεατῶν αἱ κολακεῖαι ; πάντα ἐκεῖνα » οἴχεται καὶ ἄνεμος πνεύσας ἀθρόον τὰ μὲν φύλλα κατέβαλε, γυμνὸν δὲ » ἡμῖν τὸ δένδρον ἔδειξε καὶ ἀπὸ τῆς ρίζης αὐτῆς σαλευόμενον λοιπόν». Παραστήσας δ' εἶτα *ὡς νύκτα καὶ ὄναρ καὶ ἄνθη ἐαρινὰ καὶ καπνὸν καὶ πομφόλυγα καὶ ἀράχνην τοὺς πεπλασμένους φίλους* καὶ τὰ συμπόσια καὶ τὰ δεῖπνα καὶ τὸν ἐσμὸν τῶν παρασίτων καὶ τὸν ἐγχεόμενον ἄκρατον καὶ τὰς ποικίλας τῶν μαγείρων τέχνας καὶ τῆς δυναστείας τοὺς θεράποντας, διὰ ταῦτα, ἐπιλέγει, συνεχῶς πρέπει νὰ ἐπᾴδωμεν τὸ *ματαιότης ματαιοτήτων*, νὰ ἐγγράφωμεν δὲ τὴν ρῆσιν ταύτην καὶ ἐν τοίχοις καὶ ἐν οἰκίᾳ καὶ ἐν ἱματίοις καὶ ἐν ἀγορᾷ καὶ ἐν ὁδοῖς καὶ ἐν θύραις καὶ ἐν εἰσόδοις καὶ πρὸ πάντων ἐν τῇ ἑκάστου συνειδήσει καὶ διὰ παντὸς πάντες νὰ μελετῶσιν αὐτήν. Ἀποτεινόμενος δ' εἶτα πρὸς τὸν πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου τρέμοντα Εὐτρόπιον, «οὐκ ἔλεγόν σοι», εἶπε, «συνεχῶς, ὅτι « δραπέτης ὁ πλοῦτός ἐστι, καὶ οἰκέτης, σὺ δὲ οὐκ ἐβούλου πείθεσθαι ; » ἰδοὺ ἐκ τῶν πραγμάτων ἔδειξεν ἡ πεῖρα ὅτι οὐ δραπέτης μόνον, οὐδὲ » ἀγνώμων, ἀλλὰ καὶ ἀνδροφόνος· οὗτος γάρ σε τρέμειν νῦν καὶ δεδοι- » κέναι παρεσκεύασε· οὐκ ἔλεγόν σοι, ἡνίκα συνεχῶς ἐπετίμας μοι λέγον- » τι τἀληθῆ, ὅτι ἐγώ σε φιλῶ μᾶλλον τῶν κολακευόντων ; ἐγὼ ὁ ἐλέγ- » χων πλέον κήδομαι τῶν χαριζομένων ; οὐ προσετίθην τοῖς ρήμασι τού- » τοις ὅτι ἀξιοπιστότερα τραύματα φίλων ὑπὲρ ἑκούσια φιλήματα ἐχθρῶν ; » Εἰ τῶν ἐμῶν ἠνέσχου τραυμάτων, οὐκ ἄν σοι τὰ φιλήματα ἐκείνων τὸν » θάνατον τοῦτον ἔτεκεν». Ἐξακολουθῶν δὲ τὴν ἀντίθεσιν ταύτην καὶ δεικνύων ὅτι ἡ Ἐκκλησία, *ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἐκβακχευθεῖσα καὶ πολεμηθεῖσα, νῦν τοὺς κόλπους αὐτῆς ἥπλωσε ἵνα ἐξαρπάσῃ αὐτὸν τῶν δικτύων, οὐκ ἐπεμβαίνων τῷ κειμένῳ*, ἐπιλέγει, *οὐδὲ ἀναξαίνειν τὰ ἕλκη τοῦ τετρω-*

μένου βουλόμενος ταῦτα λέγω, ἀλλ' ἵνα τοὺς ἑστῶτας ἀσφαλεστέρους ποιήσω καὶ τοὺς μηδέπω τετρωμένους ἐν ὑγείᾳ διατηρήσω. Οὕτω παρασκευάσας ὁ ἱερὸς ἀνὴρ τὸν λόγον πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ, νὰ μαλάξῃ δηλ. τοῦ πλήθους τὴν καρδίαν καὶ ἐπισπάσηται τὸν ἔλεον αὐτοῦ καὶ διαλύσας τὴν προβαλλομένην ἔνστασιν, ὅτι δηλ. *ὑποστηρίζει αὐτὸν ἡ Ἐκκλησία, τὴν ὁποίαν ἐπολέμησε καὶ ἅπτεται τοῦ καθαροῦ θυσιαστηρίου ὁ ἀκάθαρτος καὶ ἐναγής,* προτρέπεται τὸν λαόν, ὃν μέχρι δακρύων συνεκίνησε, ἵνα λαβὼν ὑπ' ὄψει *ὅτι οὐ δικαστηρίου νῦν καιρός, ἀλλ' ἐλέους, οὐκ εὐθύνης, ἀλλὰ φιλανθρωπίας καὶ συγχωρήσεως καὶ οἴκτου καὶ χάριτος,* συγχωρήσῃ αὐτὸν καὶ μὴ φλεγμαίνῃ καὶ δυσχεραίνῃ, ἀλλὰ δεηθῇ μᾶλλον τοῦ Θεοῦ, *ἵνα δῷ αὐτῷ προθεσμίαν ζωῆς, ὥστε ἀποδύσασθαι τὰ πεπλανημένα,* προσέλθῃ δὲ ἀπὸ κοινοῦ πρὸς τὸν φιλάνθρωπον βασιλέα καὶ παρακαλέσῃ αὐτὸν *ἵνα χαρίσηται ἕνα ἄνδρα τῇ τραπέζῃ τῇ ἱερᾷ.* Οὕτως ὁ μακάριος Χρυσόστομος ἔσωσε τὸν δυστυχῆ Εὐτρόπιον ἀπὸ τῆς μανίας τῶν στρατιωτῶν καὶ τοῦ ὄχλου, μετὰ σθένους ἐκπληρῶν τὰ ποιμαντορικὰ αὐτοῦ καθήκοντα καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐκτεθεὶς εἰς φοβερὸν κίνδυνον· διότι μετὰ τὸν θαυμάσιον τοῦτον λόγον περικυκλώσαντες οἱ μαινόμενοι στρατιῶται τοῦ Γαϊνᾶ τὸν ναὸν πανταχόθεν καὶ ἀπαιτοῦντες νὰ ἀποσπάσωσι τὸν Εὐτρόπιον, τὸν ἱερὸν ἄνδρα ἀνθιστάμενον καὶ μὴ παραδίδοντα αὐτόν, ἥρπασαν οἱ στρατιῶται καὶ ἀπήγαγον εἰς τὸν αὐτοκράτορα· ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Εὐτρόπιος παραπεισθεὶς καὶ καταλιπὼν τὸ ἄσυλον αὐτοῦ, συνελήφθη καὶ ἐξωρίσθη εἰς Κύπρον, ὅπου καὶ ἐφονεύθη.

Τὴν αὐτὴν παρρησίαν ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν ποιμαντορικῶν αὐτοῦ καθηκόντων ἐπεδείξατο ὁ Χρυσόστομος καὶ πρὸς τὴν φιλόδοξον καὶ πλεονέκτιδα βασίλισσαν Εὐδοξίαν, ἥτις ἐγένετο ἡ πρωτουργὸς τῆς ἐξορίας αὐτοῦ καὶ τοῦ θανάτου· πολλάκις ὁ ἱερὸς ἀνὴρ ἤλεγξε τὴν Εὐδοξίαν διὰ τὰς ἀδίκους αὐτῆς πράξεις, ἐν αἷς καὶ διὰ τὴν ἁρπαγὴν τοῦ ἀμπελῶνος τῆς χήρας τοῦ ***Θεογνώστου***, παρὰ τὴν Χαλκηδόνα κειμένου. Ταῦτα πάντα ἐξήγειρον τὸ μῖσος τῆς αὐτοκρατείρας κατὰ τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός, ὑποδαυλιζόμενον ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Γαβάλων ***Σεβεριανοῦ*** καὶ τοῦ ἐμπαθοῦς πατριάρχου τῆς Ἀλεξανδρείας ***Θεοφίλου*** καὶ προὐκάλεσαν τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐξορίαν· καὶ ἐπέστρεψε μὲν ἐκ ταύτης μετ' ὀλίγον, ἀνακληθεὶς ὑπὸ τῆς Εὐδοξίας συνεπείᾳ φοβεροῦ σεισμοῦ, διασείσαντος καὶ ταράξαντος τὴν συνείδησιν αὐτῆς, ἀλλ' αὖθις περιέπεσεν εἰς τὸ ἄγριον μῖσος τῆς βασιλίσσης, ἥτις ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ παραγομένη διὰ τὴν στάσιν τοῦ Χρυσοστόμου ἐν τοῖς θορυβώδεσιν ἐγκαινίοις τοῦ ἀργυροῦ αὐτῆς ἀγάλματος, ἐξέωσε μὲν αὐτὸν τοῦ θρόνου διὰ συνόδου παρανόμου, ἐξώρισε δὲ κατὰ τὰς παννυχίδας τοῦ Πάσχα τοῦ 404 εἰς χώρας ἀγρίας. Ὁ ἱερὸς ἀνὴρ μετὰ ἡρωϊκῆς καρτερίας ὑπέστη τοὺς κινδύνους καὶ τὰ βάρη τῆς ὁδοιπο-

ρίας, τοῦ κλίματος καὶ τῶν ληστρικῶν κατοίκων· καὶ ἐν τῇ ἐξορίᾳ δὲ εὑρισκόμενος οὐκ ἐπαύσατο προνοῶν ὑπὲρ τῆς πιστῶς διατελούσης κοινότητος ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ τῆς εἰς Χριστὸν ἐπιστροφῆς τῶν παρ' οἷς διετέλει Περσῶν καὶ Γότθων, ἐπιδεικνύμενος τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς πίστεως, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης ἑδραζόμενον. Ὁ Χρυσόστομος ἦν μέγας καὶ φωτεινὸς ἀστὴρ τῆς Ἐκκλησίας, τὸ φῶς τοῦ ὁποίου ἐπὶ τοσοῦτον ἔλαμπε φωτεινότερον, ἐφόσον οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἀπεπειρῶντο νὰ ἐπισκοτίσωσιν αὐτό, ὡς κρίνει αὐτὸν ὀρθῶς ὁ σοφὸς ἱστορικὸς **Νέανδρος.**

Ἡ τοιαύτη ἐνέργεια τῶν ἐπισκόπων ἐπὶ τοῦ βίου τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς κοινωνίας καθόλου ἐκτεινομένη, θαυμαστὴ ἐπίσης καὶ ἐπωφελεστάτη καταδείκνυται, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψει καὶ διαφόρους αὐτοῦ πλευρὰς καὶ καταστάσεις, ἐφ' ὧν ἐξεδηλοῦτο αὕτη μετὰ αὐταπαρνησίας καὶ ζήλου ἱεροῦ. Καθὼς πᾶσα ἡ διακυβέρνησις τῶν χριστιανικῶν κατὰ μέρος κοινοτήτων ἦν ἔργον τῶν ἐπισκόπων, οὕτως ἔργον αὐτῶν ἦτο ἡ μέριμνα ὑπὲρ τῶν **πτωχῶν,** τῶν **πασχόντων**, τῶν **διωκομένων,** τῶν **αἰχμαλώτων,** τῶν **χηρῶν,** τῶν **ὀρφανῶν,** τῶν **ἐν** τῶν **φυλακαῖς,** τῶν **δούλων** κλπ. Οἱ ἐπίσκοποι ἐπιβλέποντες τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀγαθὰ καὶ διευθύνοντες αὐτὰ ἀποκλειστικῶς, εὐρὺ ἐνώπιον αὐτῶν εἶχον τὸ στάδιον τῆς ἐλευθέρας ἐξασκήσεως τῶν ἔργων τῆς ἀγάπης, ὀφείλομεν δὲ νὰ θαυμάσωμεν τὰς ὑψηλὰς αὐτῶν προσωπικότητας, αἵτινες πάντοτε ἀνοικτὰς εἶχον τὰς χεῖρας ἵνα θρέψωσι πτωχοὺς καὶ ἐνδύσωσι γυμνούς, αὐτοὶ πτωχοὶ ὄντες καὶ τὴν πτωχείαν ὡς ἴδιον κλῆρον ἐκλέγοντες· μόνοι τῷ Θεῷ ὑπεύθυνοι ὄντες διὰ τὴν διαχείρισιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀγαθῶν, μετὰ δικαιοσύνης καὶ χριστιανικῆς ἀγάπης ἐποιοῦντο χρῆσιν αὐτῶν· τοῦτο καταδείκνυται ἐκτὸς ἄλλων πολλῶν καὶ ἐκ διαφόρων ἐπιστολῶν τοῦ ἱεροῦ Κυπριανοῦ καὶ τοῦ Ἀμβροσίου, ὅστις κατηγορούμενος ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν ὅτι κατεσπατάλα τὰ ἱερὰ χρήματα ἔλεγεν: «Ὠφελιμώτερον εἶναι νὰ σώζωμεν τῷ Χριστῷ ψυχάς, ἢ » νὰ διαφυλάττωμεν τὸν χρυσόν· ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔχει τοῦτον ἵνα διατηρῇ » αὐτόν, ἀλλ' ἵνα τὸν ἐξοδεύῃ εἰς τοὺς χρείαν ἔχοντας· δὲν θὰ μὲ ἐρωτήσῃ » ὁ Κύριος διὰ τί ἀφήνομεν τόσους δυστυχεῖς νὰ ἀποθάνωσι τῆς πείνης, » ἢ διὰ τί δὲν ἀπηλλάγησαν τῆς αἰχμαλωσίας καὶ τοῦ φόνου;» Ἀπαντῶν δὲ εἰς τὴν προβαλλομένην ἔνστασιν, ὅτι τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐκλείπει ὁ κόσμος τῆς Ἐκκλησίας, ἔλεγεν: «τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἔχουσιν » ἀνάγκην κοσμημάτων, κόσμος αὐτῶν εἶναι ἡ βοήθεια τῶν πτωχῶν καὶ » ἡ ἐξαγορὰ αἰχμαλώτων· πόσον ἔξοχον εἶναι νὰ δύναταί τις νὰ λέγῃ: τοῦ» τον ἐξηγόρασεν ὁ Χριστός;» Ἡ προσφυγὴ τῶν πασχόντων ἐν γένει εἰς τὴν προστασίαν τῶν Ἐπισκόπων ἐπεβάλλετο τοῖς Χριστιανοῖς, οὐ μόνον ἕνεκα τῆς ἱερότητος τοῦ προσώπου αὐτῶν καὶ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν συνῳδὰ

τῷ πνεύματι τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ καὶ τῆς πείρας τῆς ἀποκτηθείσης ἐκ τῶν ἐπισκοπικῶν δικαστηρίων· ἀφότου καὶ ὑπὸ τῆς πολιτείας ἀνεγνωρίσθησαν ταῦτα ἐπισήμως, οὐ μόνον κληρικοὶ κατέφυγον εἰς αὐτά, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν λαϊκῶν, οἱ πάσχοντες ἰδίως καὶ ἀποφεύγοντες τὰ διεφθαρμένα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πολιτικὰ δικαστήρια· ἐν τοῖς ἐπισκοπικοῖς δικαστηρίοις, ἀπέναντι τοῦ αὐστηροῦ καὶ πολλάκις ἀδίκου δικαίου τῶν πολιτικῶν, ἐπρυτάνευε συνήθως ἡ χάρις καὶ ἡ ἐπιείκεια καὶ ἡ ἀληθὴς δικαιοσύνη, οἱ δὲ ἐπίσκοποι ἔργον αὐτῶν εἶχον νὰ ἀντιλαμβάνωνται τῶν ὁπωσδήποτε πασχόντων, οὐ μόνον ὡς καθῆκον, ἀλλὰ καὶ ὡς δικαίωμα αὐτῶν θεωροῦντες τὴν ὑπὲρ αὐτῶν πρόνοιαν καὶ μέριμναν.

Καθ' οὓς χρόνους εὑρισκόμεθα ἡ **δουλεία** ἐθεωρεῖτο καὶ ἦτο καθεστὼς πολιτικόν, ἡ Ἐκκλησία ἑπομένως δὲν ἠδύνατο νὰ πολεμήσῃ αὐτό, εἶχε μάλιστα καὶ αὐτὴ δούλους ὑπὸ τὴν κατοχὴν αὐτῆς, ὡς καὶ πολλὰ μοναστήρια· ἀλλ' οἱ ἐπίσκοποι καὶ διδάσκαλοι αὐτῆς οὐ μόνον πολλάκις ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν ὡμίλουν περὶ τῆς χριστιανικῆς ἰσότητος τῶν δούλων καὶ ἐλευθέρων, ἀλλὰ καὶ συνίστων εἰς τοὺς πρώτους ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν, εἰς δὲ τοὺς ἐλευθέρους καλὴν μεταχείρισιν· τοὺς δούλους συνεβούλευον ὅπως μεταβάλλωσι τὴν δουλείαν εἰς ἐλευθερίαν, ὑπηρετοῦντες οὐχὶ ἐν φόβῳ δουλικῷ, ἀλλ' ἐν πιστῇ ἀγάπῃ, τοὺς δὲ πλουσίους ὅπως μεταχειρίζωνται τοὺς δούλους ἐν ἀγάπῃ. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος πολλαχοῦ τῶν ὁμιλιῶν αὐτοῦ ποιεῖται λόγον περὶ τῶν δούλων, ὁμολογῶν μὲν τὰς προβαλλομένας ὑπὸ τῶν πλουσίων ἐνστάσεις, συμβουλεύων ὅμως ἵνα δι' ἄλλων μέσων διορθώνωσιν αὐτοὺς καὶ οὐχὶ διὰ τῆς μάστιγος καὶ τῆς ῥάβδου: *πονηρόν*, λέγει, «τὸ γένος αὐτῶν καὶ ἰταμόν, καὶ ἀναίσχυντον καὶ ἀδιόρθωτον· οἶδα » κἀγώ, ἀλλ' ἔνεστιν ἑτέρως ῥυθμίσαι, φόβοις, ἀπειλαῖς, ῥήμασι... ἀλλ' » ἀφόρητόν φησιν, ἀνέσεως τυχὸν τὸ δουλικὸν γένος· οἶδα κἀγώ, ἀλλ' ἑτέ- » ρως ἐπίστρεψε, μὴ μάστιξι, μηδὲ φόβῳ, ἀλλὰ κολακείᾳ καὶ τῷ εὖ ποιεῖν· » ἀδελφή σου γέγονεν, ἂν ᾖ πιστή.... ἂν ᾖ μέθυσος, περίελε τῆς μέθης » τὰς ὑποθέσεις..... Τί οὖν φησιν, ὅταν πορνεύῃ; ζεῦξον ἀνδρί, περίελε » τῆς πορνείας τὰς ὑποθέσεις, μὴ συγχώρει ὑπερμαζᾶν. Τί οὖν ἂν κλέπτῃ; » φύλαττε καὶ παρατήρει.... οὐχὶ τῆς αὐτῆς σοι μετέχει ψυχῆς; οὐχὶ τῶν » αὐτῶν ἠξίωται παρὰ τοῦ Θεοῦ; οὐ τῆς αὐτῆς ἀπολαύει τραπέζης; οὐ τῆς » αὐτῆς κοινωνεῖ εὐγενείας;» (Ὁμιλ. 15 πρὸς Ἐφεσίους). Ἀκριβῶς δὲ οἱ ἐπίσκοποι εἰς τοῦτο ἐφίστων τὴν προσοχὴν τῶν πλουσίων, νὰ φροντίζωσι δηλ. καὶ περὶ τῆς ψυχικῆς σωτηρίας τῶν δούλων, ὡς λόγον ἀποδώσοντες τῷ Θεῷ. Διὰ τοῦτο ὅπου δὲν εἰσηκούοντο αἱ προτροπαὶ αὐτῶν καὶ παραινέσεις, ἐκεῖ ἐπέβαλλον τὰς δεούσας τιμωρίας· οὕτως ἐξωκκλησίαζον τὸν φονεύοντα τὸν δοῦλον αὐτοῦ καὶ ἀπέκοπτον τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας· ἐπίσης ἐπέτρεπον καὶ τοῖς δούλοις ἵνα καταφεύγωσιν ὡς εἰς ἄσυλον εἰς

τὴν Ἐκκλησίαν· ὁ τοιοῦτος δοῦλος παρεδίδοτο μὲν εἰς τὸν κύριον αὐτοῦ, ἀφοῦ ὅμως οὗτος ὡρκίζετο ὅτι δὲν θὰ τιμωρήσῃ αὐτόν· ἀναφέρονται δὲ καὶ παραδείγματα ἐπισκόπων, συντελεσάντων εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν δούλων, ὡς ὁ Μ. Βασίλειος, τῇ προτροπῇ τοῦ ὁποίου **Καλλισθένης** τις ἐχάρισε τὴν ζωὴν εἰς δύο αὐτοῦ δούλους (Βασιλ. ἐπιστ. 73). Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἐν τῇ 40ῇ ὁμιλίᾳ αὐτοῦ, ἐν τῇ Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ, κατακρίνει τὸ ἔχειν πολλοὺς δούλους καὶ προτρέπεται εἰς τὴν καλὴν αὐτῶν μεταχείρισιν καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν. «Οὐκ ἀναγκαῖον», λέγει, «τὸ δοῦλον ἔχειν· εἰ δὲ καὶ ἀναγκαῖον, ἕνα που μόνον, ἢ τὸ πολὺ » δεύτερον· τί βούλεται τὰ σμήνη τῶν οἰκετῶν; καθάπερ γὰρ οἱ προβα- » τοπῶλαι καὶ οἱ σωματοκάπηλοι, οὕτως ἐν βαλανείῳ, οὕτως ἐν ἀγορᾷ » περιΐασιν οἱ πλουτοῦντες.... εἰ δὲ πολλοὺς συνάγεις, οὐ φιλανθρωπίας » ἕνεκεν τοῦτο ποιεῖς, ἀλλὰ θρυπτόμενος· ἐπεί, εἰ κηδόμενοι μηδένα εἰς » διακονίαν ἀπασχολήσεις τὴν σήν, ἀλλ' ἀγοράσας καὶ τέχνας διδάξας, » ὥστε ἀρκεῖν ἑαυτοῖς, ἄφες ἐλευθέρους· ὅταν δὲ μαστίζῃς, ὅταν δεσμεύῃς, » οὐκέτι φιλανθρωπίας τὸ ἔργον... καὶ οἶδα μὲν ὅτι φορτικός εἰμι τοῖς » ἀκούουσι, ἀλλὰ τί πάθω; εἰς τοῦτο κεῖμαι καὶ οὐ παύσωμαι ταῦτα » λέγων». Ἰσίδωρος δ' ὁ Πηλουσιώτης μεσιτεύων ὑπέρ τινος δούλου πρὸς τὸν κύριον αὐτοῦ ἔλεγε: «δὲν ἐπίστευον ὅτι ὁ ἀγαπῶν τὸν Χριστὸν καὶ » γνωρίσας τὴν χάριν αὐτοῦ, τὴν ἐλευθεροῦσαν πάντας, θὰ εἶχε δούλους». Περὶ δούλων προκειμένου παρατηρητέον ὅτι ἐν τῇ Δύσει ἐγίνετο μεγαλειτέρα αὐτῶν χρῆσις ἢ ἐν Ἀνατολῇ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ οἱ ἐπίσκοποι ἐνεφοροῦντο τῶν αὐτῶν χριστιανικῶν ἰδεῶν· περὶ τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου ἀναγράφεται ὅτι, ὅτε οὗτος ἔμελλε νὰ ἐνασκηθῇ ἐν τῷ μοναχικῷ βίῳ, ἀπηλευθέρωσε πάντας τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ κληρικοὶ αὐτοῦ (Λασαϊκὴ Ἱστορία κεφ. 19) ἡ δὲ διάσημος **Μελανία,** ἀναλαμβάνουσα τὴν μοναχικὴν πολιτείαν, ἀπηλευθέρωσε τοὺς δούλους αὐτῆς ἀνερχομένους εἰς 8,000. Ὡς ἀναφέρει **Θεόδωρος ὁ Καντουαρίας** (Capit. Eccl. κεφ. 16) *οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ δὲν εἶχον δούλους, ἐνῷ οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον τοιούτους* (graecorum monachi servos non habent, Romani habent), ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Δύσει ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι τὰ μοναστήρια πολὺ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν.

Τὴν προσοχὴν τῶν Ἐπισκόπων δὲν διέφευγον καὶ οἱ πλούσιοι γαιοκτήμονες, οἵτινες καταπιέζοντες πολλαχῶς τοὺς ἐργαζομένους τὰ μεγάλα αὐτῶν κτήματα, προὐτρέποντο ὑπ' αὐτῶν εἰς ἐπιεικεστέραν καὶ ἀνθρωπινωτέραν μεταχείρισιν· πολλαχοῦ τῶν λόγων αὐτοῦ ποιεῖται μνείαν αὐτῶν ὁ Χρυσόστομος, ὁ Αὐγουστῖνος καὶ Γρηγόριος ὁ Μέγας. Οὐχ ἧττον οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας σφοδρῶς ἐπετίθεντο καὶ κατὰ τῶν τοκογλύφων, οἵτινες διὰ τῶν βαρέων αὐτῶν τόκων, ἐπροθυμοποιοῦντο δῆθεν νὰ ἐλα-

φρύνωσι τὸ βάρος τῶν δυσβαστάκτων φόρων, τοὺς ὁποίους ὑπεχρεοῦντο νὰ ἀποτίωσιν οἱ πτωχοί. Ὁ Μ. Βασίλειος μετὰ πολλοῦ τοῦ ζήλου ὑπεστήριζε τοὺς φορολογουμένους (Ἐπιστ. 36. 37. 76. 84, 110), Θεοδώρητος δ' ὁ Κύρου διέσωσεν ἡμῖν συγκινητικὴν ἐπιστολὴν (Ἐπιστ. 43) πρὸς τὴν αὐτοκράτειραν ***Πουλχερίαν,*** ἐν ᾗ διηγεῖται τὴν ἀθλιότητα τῶν κατοίκων τῆς διοικήσεως καὶ παρακαλεῖ τὴν ἐλάττωσιν τῶν φόρων· ὁμοίως Γρηγόριος ὁ Μ., γράφων πρὸς τὴν αὐτοκράτειραν ***Κωνσταντίαν,*** λέγει περὶ τῶν κατοίκων τῆς Κορσικῆς, ὅτι τοσοῦτον πιέζονται ὑπὸ τῶν δυσβαστάκτων φόρων, ὥστε μόλις δύνανται νὰ ἀπαλλαγῶσι τοῦ βάρους διὰ ***τῆς πωλήσεως τῶν τέκνων αὐτῶν*** (Ἐπιστ. 5,12). Ἰδιαιτέραν μέριμναν ἐπεδείκνυντο οἱ Ἐπίσκοποι καὶ ὑπὲρ τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν, τῶν ἐκθέτων, τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς καὶ τῶν αἰχμαλώτων· ἐνῷ δὲ ἡ ἐν Σαρδικῇ σύνοδος (καν. 7) παρακωλύει τὴν μετάβασιν τῶν ἐπισκόπων εἰς τὰ βασίλεια, ἐπιτρέπει τοῦτο προκειμένου περὶ τῆς βοηθείας τῶν πασχόντων, ὁ Ἀμβρόσιος δὲ καὶ ὁ Αὐγουστῖνος θεωροῦσι τοῦτο ὡς τὸ σπουδαιότερον τῶν καθηκόντων τῶν ἐπισκόπων· ἀκριβῶς δέ, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, διὰ τὴν παρέμβασιν τοῦ Χρυσοστόμου ὑπὲρ τῆς ἀμπέλου τῆς χήρας, ἐπεσπάσατο οὗτος τὴν μῆνιν τῆς Εὐδοξίας· τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν ἡ περιουσία πολλάκις κατετίθετο ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρὸς ἀσφάλειαν, ἀναφέρεται δὲ περὶ τοῦ ἱεροῦ Ἀμβροσίου, ὅτι ἀνέτρεψε βασιλικὸν διάταγμα, δι' οὗ δωροδοκηθείς τις ὑπάλληλος ἐζήτει νὰ κατάσχῃ τὴν περιουσίαν ἑνὸς ὀρφανοῦ· μετὰ τῶν ***χηρῶν*** καὶ ***ὀρφανῶν*** ἡ Ἐκκλησία συνέδεε τὴν μέριμναν αὐτῆς καὶ περὶ τῶν ***ἐκθέτων*** καὶ τῶν ἐν ταῖς ***φυλακαῖς,*** πρὸς ἐποπτείαν τῶν ὁποίων καὶ διατήρησιν δαπάναις αὐτῆς, διώριζον οἱ ἐπίσκοποι πρόσωπα τῆς ἰδίας ἐμπιστοσύνης. Μεγάλη ἦτο καὶ ἡ ὑπὲρ τῶν ***αἰχμαλώτων*** πρόνοια τῶν Ἐπισκόπων· «ἡ μεγίστη ἐλευθεριότης», ἔλεγεν ὁ ἱερὸς » Ἀμβρόσιος, συνίσταται εἰς τὴν ἐξαγορὰν αἰχμαλώτων, εἰς τὴν ἀπαλλα- » γὴν αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν, εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνδρῶν ἀπὸ τοῦ » θανάτου καὶ τῶν γυναικῶν ἀπὸ τῆς αἰσχύνης, εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν » τέκνων εἰς τοὺς γονεῖς καὶ τῶν πολιτῶν εἰς τὸ κράτος». Ἰδίως κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Γότθων εἰς τὴν Θρᾴκην καὶ τὴν Ἰλλυρίαν καὶ τὴν τῶν Βανδάλων, Γότθων καὶ Λογγοβάρδων εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Ἀφρικήν, ὅτε μυριάδες ἐβασανίζοντο, ἐφονεύοντο καὶ ἀπήγοντο εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν σιδηροδέσμιοι καὶ αἱματόφυρτοι ἵνα κοσμήσωσι τὰς πομπὰς τῶν βαρβάρων νικητῶν ἢ ἐσῴζοντο ἐκ τῶν καταστροφῶν ἠκρωτηριασμένοι, τότε ἐμπράκτως κατεδεικνύετο ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη καὶ ἡ μὲν Ἐκκλησία ηὔχετο ὑπὲρ ἀναρρώσεως αὐτῶν, οἱ δὲ Ἐπίσκοποι προέβαινον διαφοροτρόπως πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν. Μετὰ ζήλου ὁ Ἀμβρόσιος ἐξήσκει μεταξὺ τῶν Γότθων τὴν ἀπολύτρωσιν αὐτῶν, ὁ δὲ Χρυσόστομος καὶ ἐν τῇ ἐξορίᾳ

ἔτι εὑρισκόμενος, τὰ ὑπὸ τῆς ***'Ολυμπιάδος*** ἀποστελλόμενα αὐτῷ χρήματα ἐδαπάνα πρὸς ἐξαγορὰν αἰχμαλώτων ἐκ τῶν ἀγρίων Ἰσαύρων. περὶ ***Παυλίνου*** δὲ τοῦ ἐκ ***Νέλης*** λέγεται ὅτι προσεδαπάνα πᾶν ὅτι ἐκέκτητο πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν δυστυχῶν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Βανδάλων. Ἡ τοιαύτη ἐνέργεια τῶν Ἐπισκόπων ἀπῄτει μεγάλα χρηματικὰ ποσά, ταῦτα ὅμως ἐξεύρισκεν ἡ χριστιανικὴ αὐτῶν ἀγάπη καὶ ὁ ζῆλος εἴτε ἐκ τῶν ἰδίων, εἴτε ἐκ συνεισφορῶν καὶ δανείων, εἴτε ἐκ τῆς περιουσίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς πωλήσεως ἐκκλησιαστικῶν σκευῶν καὶ ἀμφίων. Περὶ ἐπισκόπου τινὸς Σεργιοπόλεως ***Κανδίδου*** ἀναγράφεται ὅτι ἐξηγόρασε 12 χιλ. αἰχμαλώτων, ***Ἀκάκιος*** δὲ ὁ ***Ἀμίδης*** ἵνα ἐξαγοράσῃ τοὺς ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Β΄ αἰχμαλωτισθέντας Πέρσας, ἐπώλησε τὰ σκεύη τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐφοδιάσας μετὰ τροφῶν ἀπέστειλε πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν (Σωκρ. Ἐκκλ. Ἱστ. 7, 21). Ὁ ἱερὸς Θεοδώρητος διηγεῖται (Ἐπιστολ. 70), ὅτι εὐγενής τις ***Μαρία,*** αἰχμαλωτισθεῖσα ὑπὸ τῶν Βανδάλων, ἐξηγοράσθη ὑπὸ σωματεμπόρων καὶ ἐπωλήθη ἐν Κύρῳ τῆς Συρίας, ἀλλὰ μετ' αὐτῆς ἐπωλήθη ἅμα καὶ ἡ πρώην δούλη αὐτῆς, ἥτις ἰδοῦσα τὴν κυρίαν αὐτῆς καὶ νῦν συνδούλην ἐξηκολούθει νὰ ὑπηρετῇ αὐτήν· τοῦτο μαθόντες οἱ Χριστιανοὶ τῆς πόλεως ἐξηγόρασαν ἀμφοτέρας· ὅτε δὲ ἡ εὐγενὴς Μαρία ἔμαθεν ὅτι ζῇ ἔτι ἐν τῇ Δύσει ὁ πατὴρ αὐτῆς, ὁ ἱερὸς Θεοδώρητος ἀπέστειλεν αὐτὴν μετὰ συστατικῶν γραμμάτων· ὁ αὐτὸς τῆς Κύρου Ἱεράρχης (Ἐπιστ. 33) πλούσιόν τινα ***Κελεστίακον,*** κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Βανδάλων ἅλωσιν τῆς Καρχηδόνος, ἀπολέσαντα τὰ πάντα καὶ περιφερόμενον ἐν πενίᾳ μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων, ἐβοήθησε διαφόρως. Ἀλλὰ καὶ πόσαι ἄλλαι τοιαῦται καὶ παρόμοιαι ἐνέργειαι τῆς Χριστιανικῆς ἀγάπης τῶν Ἐπισκόπων δὲν ἐγένοντο ἐν κρυπτῷ ἢ δὲν ἀναγράφονται ὑπὸ τῶν συγχρόνων, μένουσι δὲ ἡμῖν ἄγνωστοι ;

† Ο ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ

ΔΙΔΑΓΜΑ

Σωφρονήσατε καὶ νήψατε εἰς τὰς προσευχάς· πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες ὅτι *ἡ ἀγάπη καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν·* φιλόξενοι εἰς ἀλλήλους ἄνευ γογγυσμῶν· ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος Θεοῦ. [Α΄ Πέτρ. δ΄ 7, 8, 9].

ΠΕΡΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΤΩΝ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Γ'

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου καὶ τέλος)

Ἕως νῦν τὰ χριστιανικὰ ἡμῶν συνέδρια καὶ Σύνοδοι μετὰ τὸ 1054 ἀπέβλεπον καὶ συνεκροτοῦντο πρὸς ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν. Νῦν πάλιν διὰ τῆς ἀνοχῆς πάσης ἑτεροδιδασκαλίας, μὴ ἀνασκευαζομένης δημοσίᾳ, ἀποβλέπουσιν, ὡς διακηρύττεται ἀξιεπαίνως εἰς τὸν ἴδιον σκοπὸν τῆς ἑνώσεως. Ἀντὶ λοιπὸν νὰ λέγηται, ὅτι ὁ ἄμεσος σκοπὸς τῶν Συνόδων ἢ Συνεδρίων εἶνε ἡ ἕνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀντί, τό γε νῦν, νὰ συζητῶνται καὶ ν' ἀναπτύσσωνται τὰ μέσα τῆς ἑνώσεως αὐτῶν ἐν τοῖς δόγμασι καὶ τοῖς μυστηρίοις, ἅπερ νῦν ἀνεπίτευκτα, δὲν θὰ ἦτο ἆρά γε σκοπιμώτερον νὰ συγκροτῶνται θρησκευτικὰ Συνέδρια ἐξ ἀντιπροσώπων πρὸς θρησκευτικὴν ἁπλῶς συνεργασίαν περὶ θεμάτων παγκοίνων Χριστιανικῶν; Ἡ θρησκευτικὴ δηλαδὴ συνεργασία δέον νὰ γίνηται εἰς ἐπίσημα Χριστιανικὰ Συνέδρια, συγκροτούμενα ὑπὸ ἀντιπροσώπων ἐπισήμων τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῇ βάσει θρησκευτικῆς διδασκαλίας, ὑπὸ πασῶν ἀνεξαιρέτως τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν παραδεκτῆς ὑφ' ὅλων, οὐχὶ ἀνεκτῆς ἑτεροδόξου, ἀλλ' ὡς παγχριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ θεμελιώδους θεωρουμένης καὶ ὑποστηριζομένης ὑφ' ὅλων. Τοιαύτη διδασκαλία θρησκευτική, ἡ ὁποία εἰς τὴν παροῦσαν πρὸ πάντων ἐποχὴν εἶνε καὶ ἀπαραίτητος, ὡς τὰ μάλιστα κοινωφελὴς καὶ εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Χριστιανοὶ ὅλων τῶν δογμάτων εἶνε συμφωνότατοι καὶ εὐχαρίστως θὰ παραδεχθῶσιν ὅλοι, ὡς ἰδίαν ἐπίσης εἶνε π. χ. 1ον) ἡ περὶ ὑπάρξεως Θεοῦ· 2ον) ἡ περὶ ὑπάρξεως ἀθανάτου ψυχῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· 3ον) ἡ περὶ Θεότητος τοῦ Χριστοῦ· 4ον) ἡ περὶ ἠθικῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἄλλαι παραπλήσιαι πάγκοινοι θρησκευτικαὶ διδασκαλίαι καὶ εἰς πᾶσαν κοινωνίαν ἀνθρωπίνην ὠφελιμώταται. Ἐκτὸς λοιπὸν τῶν εὐχῶν ὑπὲρ ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐκτὸς τῶν πρὸς τοῦτο ἐνθέρμων καὶ εὐφραδῶν λόγων, τῶν ἀξιεπαίνως ἐκφωνουμένων εἰς τὰ διάφορα Χριστιανικὰ συνέδρια, δὲν θὰ ἦτο ἆρά γε δυνατὸν νὰ γίνωνται ὄντως παγ-

χριστιανικὰ συνέδρια, οὐδὲ τῶν Καθολικῶν ἀπουσιαζόντων ἐξ αὐτῶν καὶ ὄντως παγχριστιανικαὶ Ἐπιτροπαί, αἵ ὁποῖαι ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω καὶ ἄλλων παραπλησίων τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἠθικῆς θεμελιωδῶν θεμάτων νὰ προκηρύττωσι παγκοίνους διαγωνισμοὺς πρὸς ἔκδοσιν βιβλίων ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω θεμάτων καὶ ν' ἀνταλλάσσωσι μετ' ἀγάπης σκέψεις τίνι τρόπῳ νὰ ἐμπεδωθῶσιν εἰς τὰ ἀνωτέρω θεμελιωδέστατα θρησκευτικὰ θέματα οἱ Χριστιανοὶ ὅλοι, συμφώνως πάντοτε πρὸς τὴν ραγδαίως ἐξελισσομένην πρόοδον τῆς ἐπιστήμης καὶ ἐν γένει τῆς ἀνθρωπότητος; Δὲν δύναται βεβαίως οὐδεμία Ἐκκλησία ν' ἀρνηθῇ, ὅτι μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῆς, ὑπάρχουσιν ἱκανοί, λόγιοι καὶ μὴ ἐπιστήμονες, Χριστιανοὶ μὲν λεγόμενοι ὀνόματι, ἕνεκα δὲ διαφόρων λόγων, μορφώσεως λ. χ. ἰδιορρύθμου, ἀνατροφῆς καὶ συναναστροφῆς ἴσως ὑλοφρονούσης, ἕνεκα διαφόρων ἀπροόπτων καὶ ἀνεπανορθώτων ἀτυχημάτων θανάτου τέκνων κλπ. διστάζοντες καὶ ἀμφιβάλλοντες περὶ αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ!! Τί θὰ ὠφελήσῃ λοιπὸν ἡ συζήτησις μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν διαφόρων δογμάτων, ἐὰν ἐν χριστιανικῷ τινι συνεδρίῳ ἢ Συνόδῳ, ὡς ἐγίνετο ἐν ἄλλοις χρόνοις, καταγινώμεθα νὰ συζητῶμεν καὶ νῦν π. χ. περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκ τοῦ Πατρὸς μόνον, εἴτε ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, τοῦ πασιγνώστου filioque, ἀφοῦ περὶ αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ σήμερον παρὰ πολλοῖς Χριστιανοῖς Καθολικοῖς, Διαμαρτυρομένοις καὶ Ὀρθοδόξοις, ἐγείρεται ἐσωτερικὴ ἀμφιβολία καὶ ἄρνησις, ἐξωτερικευομένη μάλιστα ἐνίοτε δι' ἀναλόγων ἀμέσων ἢ ἐμμέσων λόγων, συγγραφῶν καὶ πράξεων; Ἄλλοτε, ὡς γνωστόν, μέγα ἦτο τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἄλλων παραπλησίων χριστιανικῶν δογμάτων, σήμερον ὅμως περὶ τούτων μὲν θὰ εἶνε ἴσως ὀλίγιστον, περὶ τοῦ θεμελιωδεστάτου ὅμως δόγματος τῆς ὑπάρξεως Θεοῦ, περι τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, περὶ τῆς ὑπάρξεως ἀθανάτου ψυχῆς καὶ ἄλλων παραπλησίων παγκοίνων θρησκ. διδασκαλιῶν πίστεως καὶ ἠθικῆς, θὰ εἶνε βεβαίως πολλῷ μεγαλείτερον τὸ ἐνδιαφέρον λογίων καὶ ἐν γένει τοῦ λαοῦ, ὁπότε δὲν θὰ ἔχωμεν ἆρά γε κοινωφελέστερα καὶ τὰ ἀποτελέσματα; Τί θὰ ὠφελήσῃ τὴν ἠθικὴν τοῦ Χριστιανοῦ, ἐὰν παραδέχηται π. χ. ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἢ μόνον ἐκ τοῦ Πατρός; Θὰ ἔχῃ ἆρά γε ἐπίδρασιν ἐλαχίστην, ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ βίου αὐτοῦ; Τόμοι ὁλόκληροι, ὡς πασίγνωστον, ἐπὶ αἰῶνας ἐγράφοντο διὰ τὸ δογματικὸν τοῦτο ζήτημα, ὅπερ εἶνε, ἐπὶ τέλους, καθαρῶς ἑρμηνευτικὸν τῶν διαφόρων ρητῶν τοῦ Εὐαγγελίου ζήτημα, ἡμῶν τῶν Ὀρθοδόξων ὑποστηριζόντων καὶ ἱστορικῶς τὴν ὀρθότητα τῆς γνώμης ἡμῶν, καὶ ὅμως μὴ πειθόντων τοὺς τὴν ἀντίθετον γνώμην ὑποστηρίζοντας Καθολικοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν, οὔτε πειθομένων ὑπ'

ἐκείνων; Πάντῃ ὅμως διάφορον εἶνε τὸ δόγμα περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς Θεανθρώπου, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἱδρυτὴς καὶ θεμελιωτὴς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας δὲν εἶνε ἁπλοῦς φιλόσοφος, δυνάμενος νὰ περιπέσῃ ὡς ἄνθρωπος καὶ εἰς πλάνην, ὡς οἱ μεγάλοι ἀρχαῖοι φιλόσοφοι Σωκράτης, Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης, οὐδόλως ἀλάθητοι θεωρηθέντες καὶ θεωρούμενοι. Τὸ δόγμα τοῦ Θεανθρώπου ἔχει εὐνόητον μεγάλην σημασίαν καὶ ἠθικὴν ὠφέλειαν. Ἀλλὰ πόσοι λόγιοι Χριστιανοὶ ἡμῶν πάσης ἐπιστήμης, προσπαθοῦσι νὰ συμβιβάσωσιν ἐν τῇ διανοίᾳ, τὸ κατ' ἀρχὰς ἀσυμβίβαστον ἐντελῶς φαινόμενον, αὐτὸς ὁ Θεὸς νὰ κατέλθῃ ἐκ τῶν οὐρανῶν, γεννηθεὶς ὡς ἄνθρωπος, διὰ νὰ διδάξῃ ὑψηλοτέραν ἠθικὴν εἰς τὸν ἄνθρωπον; Καὶ τοιαῦτα μὲν διανοοῦνται ἴσως οἱ εὐσεβοφρονοῦντες λόγιοι· δὲν ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄλλοι Χριστιανοὶ παντὸς δόγματος, οἱ ὁποῖοι ἕνεκα ὑλοφρονούσης μορφώσεως, παιδεύσεως, ἀναγνώσεως ἢ ἀκοῆς ὑλιστῶν, ἀρνοῦνται ἐντελῶς τὸ Θεάνθρωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ παραδέχονται αὐτὸν ὡς ἠθικώτατον καὶ φιλοσοφικώτατον, ἁπλοῦν ὅμως ἄνθρωπον; Ἐν τοιαύτῃ κοινωνικῇ χριστιανικῇ καταστάσει, δὲν ἐπιβάλλεται ἆρά γε εἰς πάντα μὲν θεολογοῦντα, πρὸ πάντων δὲ εἰς τὰ θρησκευτικὰ χριστιανικὰ συνέδρια, ν' ἀποδείξωσι διὰ τῶν ἔργων καὶ τῆς διδασκαλίας, διὰ τῶν παθημάτων καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τῆς ἄχρι τοῦδε ἱστορίας τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, ὅτι ὁ θεμελιωτὴς αὐτῆς, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἦτο ὄντως Θεὸς καὶ ἄνθρωπος; Περιοριζόμεθα εἰς τὰ δύο ταῦτα, κοινὰ καὶ ἀποδεκτὰ ὑφ' ὅλων τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν θεμελιώδη δόγματα, ἀπαραίτητα δ' ἐν τῇ ἐποχῇ ἡμῶν πρὸς σύσκεψιν κοινὴν καὶ θρησκευτικὴν συνεργασίαν. Ταῦτα δὲ καὶ ἄλλαι παραπλήσιαι κοιναὶ θρησκευτικαὶ διδασκαλίαι πίστεως καὶ ἠθικῆς πασῶν τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, ἀπὸ κοινοῦ ἐν πράγματι παγχριστιανικοῖς συνεδρίοις καὶ Ἐπιτροπαῖς, γιγνόμεναι ἀντικείμενον παγκοίνου συσκέψεως καὶ ἐν ἀγάπῃ θρησκευτικῆς συνεργασίας, δὲν θὰ προλειάνωσιν ἆρά γε πᾶσαν ἄλλην κοινωφελῆ θρησκευτικὴν συνεργασίαν πασῶν τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν; Δὲν ἀγνοοῦμεν, ὅτι πρυτανεύει μεταξὺ τῶν διαφόρων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν πλὴν τό γε νῦν, τῆς Ρωμαϊκῆς, ἐν πνεύματι ἀγάπης θρησκευτικὴ συνεργασία χριστιανική.

Ἀλλὰ φρονοῦμεν, ὅτι ἐκ τῶν πρωτίστων χριστιανικῶν καθηκόντων τῶν τοιούτων ἀξιεπαίνων θρησκευτικῶν συσκέψεων, δέον νὰ εἶνε πάντοτε καὶ ἡ συνεργασία τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἐπιδιωκομένη παντὶ σθένει καὶ πρὸ πάντων ***ἐν προγράμματι***, δυναμένῳ νὰ γείνῃ θᾶττον ἢ βράδιον ***ἀποδεκτὸν*** καὶ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνης. Εὐτυχῶς ἡ πρὸς τοῦτο ἀπαρχὴ ἤδη ἐγένετο· ἐν τῷ ἡμερολογιακῷ ζητήματι ἐγένετο πρώτη παγχριστιανικὴ συνεργασία, ἐν τῷ τῆς Ρώμης σχετικῷ ἐπιστημονικῷ συ-

νέδρίῳ, εἰς τὸ ὁποῖον ἀντεπροσωπεύοντο **ἐπισήμως** ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία, ἡ Ἀγγλικανικὴ καὶ ἡ ἡμετέρα Ὀρθόδοξος διὰ τοῦ διεθνοῦς ὑπολήψεως ἀπολαύοντος Ἀστρονόμου κ. Δ. Αἰγινήτου. Τοῦτο ἐπιτραπήτω νὰ θεωρήσωμεν ἐν τῇ ἐποχῇ ἡμῶν, ὡς πρῶτον αἴσιον βῆμα ἀξιαγάστου παγχριστιανικῆς συνεργασίας καὶ νὰ ἐλπίζωμεν καὶ νὰ πιστεύωμεν, ὅτι θὰ ἐπακολουθήσῃ ἐν πρώτῃ εὐκαιρίᾳ καὶ ἄλλη θρησκευτικὴ συνεργασία ἐπὶ χριστιανικῶν δογμάτων καὶ θρησκευτικῶν διδασκαλιῶν κοινῶν καὶ κοινωφελῶν, εἰς ἃς οὐδεμία μεταξὺ πασῶν τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, οὐδὲ ἡ ἐλαχίστη διαφωνία ὑφίσταται. Δὲν ἀγνοοῦμεν ἐπίσης, ὅτι ἐν τοῖς ἕως νῦν παγχριστιανικοῖς λεγομένοις, πλὴν ἀντιπροσώπων Καθολικῶν, συνεδρίοις, ὄντως ἀξιεπαίνοις, συζητοῦνται καὶ ἀναπτύσσονται διάφορα δόγματα καὶ θρησκευτικαὶ διδασκαλίαι μετ' ἀξιοθαυμάστου σεβασμοῦ τῶν ἀμοιβαίων διαφόρων θρησκευτικῶν δοξασιῶν καὶ ἑτεροδιδασκαλιῶν. Βεβαίως κάλλιστον τοῦτο, ἀλλὰ δὲν θὰ ἦτο ἆρά γε προτιμότερον, τελεσφορώτερον πρὸς κοινὴν ἀγάπην καὶ σκοπιμώτερον, ν' ἀρχίσῃ τὸ ἔργον τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ὑπερθαυμασίου οἰκοδομήματος τῆς ἑνώσεως πασῶν τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν οὐχὶ ἀπὸ τῆς συζητήσεως περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δωματίων καὶ παραθύρων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς στερεώσεως θεμελίων ἀρραγῶν καὶ στερεῶν τοῦ μεγάλου χριστιανικοῦ οἰκοδομήματος. ; Τοιαῦτα δὲ εἶνε ἀναντιρρήτως τὰ κοινὰ καὶ κοινωφελῆ διδάγματα καὶ δόγματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἠθικῆς καὶ διὰ τὰ ὁποῖα ἱκανὴ πολυετὴς παγχριστιανικὴ θρησκευτικὴ συνεργασία ἀπαιτεῖται. Ἀφοῦ δὲ τεθῶσι τὰ ἀρραγῆ ταῦτα κοινὰ θρησκευτικὰ θεμέλια, τότε ἡ περαιτέρω παγχριστιανική, θρησκευτικὴ πάντοτε, συνεργασία εὐκολωτέρα καὶ εὐαρεστοτέρα θ' ἀποβαίνῃ διὰ τὴν μετὰ ταῦτα διαρρύθμισιν τοῦ παγχριστιανικοῦ κτιρίου εἰς διάφορα δωμάτια καὶ παράθυρα καὶ διὰ τὸ εἶδος τῆς στέγης αὐτοῦ, ἔνθα καὶ ἂν ὑπάρξῃ καὶ διαφορὰ ἀντιλήψεων καὶ γνωμῶν περί τινα θρησκευτικὴν διδασκαλίαν, πάντοτε μετ' ἀγάπης κεκτημένης ἤδη θρησκευτικῆς ἀδελφικῆς συνεργασίας, ἀξιαγάστως θὰ κρίνηται.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ἑκάστη ἐπὶ μέρους Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ ἐργάζηται καὶ ἐργάζεται εἰς τὸ νὰ διδάσκῃ τοὺς ἑαυτῆς Χριστιανοὺς περὶ ὑπάρξεως Θεοῦ, περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς Θεοῦ Σωτῆρος, περὶ ἀθανασίας ψυχῆς, περὶ μελλούσης ζωῆς καὶ ἄλλων παραπλησίων θεμελιωδῶν χριστιανικῶν διδασκαλιῶν. Ἀλλὰ ἐπιτραπήτω νὰ φρονῶμεν, ὅτι ἡ **ἀπὸ κοινοῦ** πασῶν τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν μέριμνα περὶ τῶν θεμελιωδῶν τούτων θρησκευτικῶν διδασκαλιῶν, θὰ προσδώσῃ ἀφεύκτως μεῖζον μὲν κῦρος εἰς ταύτας, θὰ φέρῃ δὲ ἔναρξιν **θρησκευτικῆς συνεργασίας πασῶν τῶν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιῶν, ἄνευ ἐλαχίστης διαφωνίας**

καὶ διαφορᾶς ἀμοιβαίας θὰ ὀλιγοστεύῃ καὶ θὰ ἐξαλείψῃ σὺν τῷ χρόνῳ πᾶσαν μεταξὺ Ἐκκλησιῶν ψυχρότητα διὰ τῆς ἀμοιβαίας ἐκ τοῦ πλησίον γνωριμίας καὶ συζητήσεως ἐπὶ κοινῆς, πάντοτε θρησκευτικῆς διδασκαλίας πίστεως καὶ ἠθικῆς, καθοριζομένης ἐν κοινῇ συνεννοήσει ***ἐκ τῶν προτέρων*** καὶ θὰ ἔχῃ ἀναντιρρήτως εὐεργετικὰ ἐπί τε τῆς κοινωνίας, τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν ἀτόμων τὰ ἠθικὰ ἀποτελέσματα, τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης τῶν ἀνθρώπων θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς, ἐπὶ πραγματικῇ ὠφελείᾳ πάντων ἐξασκουμένης. Θεμελιουμένης δὲ οὕτω, σὺν τῷ χρόνῳ, τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης μεταξὺ τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, οὐδεμία πρόφασις, οὐδὲν πρόσχημα, οὐδὲν κώλυμα θὰ ὑπάρχῃ πλέον, ἵνα παντοιοτρόπως ἐπεκτείνηται καὶ ἐξωτερικεύηται ἡ ἀγάπη αὕτη καὶ μεταξὺ τῶν μελῶν τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν, ἐκλιπόντος ἐν αὐταῖς παντὸς ἴχνους πάσης θρησκευτικῆς Προπαγάνδας. Προχωροῦμεν ἔτι περισσότερον. Ὅταν ἡ ἀγάπη θὰ ὑπάρξῃ μεταξὺ τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν μελῶν ἑκάστης Ἐκκλησίας, τότε θὰ περιορισθῶσιν ἀφεύκτως καὶ θὰ ἐκλίπωσι σὺν τῷ χρόνῳ ἐντελῶς αἱ ὀλέθριαι διαμάχαι, αἱ ἀμοιβαῖαι καταστρεπτικαὶ δι᾽ ὅλους ὑπονομεύσεις καὶ αἱ θρησκευτικαὶ ἔριδες. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεός, ὁ ἀνατέλλων τὸν ἥλιον καὶ βρέχων εὐεργετικῶς ἐπὶ δικαίους καὶ ἁμαρτωλούς, θέλει πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας πάσης ἐλθεῖν, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἕκαστος Χριστιανὸς Καθολικὸς ἢ Διαμαρτυρόμενος ἢ Ὀρθόδοξος, ἀποβάλλει σὺν τῷ χρόνῳ πᾶσαν ψυχρότητα ἀμοιβαίαν καὶ αἰσθανόμενος ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ οὐχὶ ἐν τοῖς χείλεσι μόνον, τὴν πρὸς πάντα πλησίον ἀγάπην, θὰ ἐπεκτείνῃ, κατ᾽ ἀπαράβατον φυσικὸν καὶ ἠθικὸν νόμον, τὴν ἀγάπην αὐτοῦ πρὸς πάντα συνάνθρωπον, ὢν οὐχὶ μόνον ἐν λόγοις, ἀλλὰ καὶ ἐν ἔργοις καλοκάγαθος, μεταδοτικὸς καὶ εὐεργετικὸς τοῖς πᾶσι. Τότε εὐχερέστερον θὰ ἐφαρμόζωνται καὶ αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ πάσης ἀξιεπαίνου ἀνθρωπίνης κοινωνίας nullum laedere, honeste vivere, suum cuique tribuere, μηδένα δηλαδὴ νὰ θέλῃ τις νὰ βλάπτῃ καὶ νὰ ἐνοχλῇ καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον, τιμίως καὶ εὐεργετικῶς, τὸ κατὰ δύναμιν, νὰ θέλῃ νὰ ζῇ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ τρίτον εἰς ἕκαστον συνάνθρωπον τὸ ἑαυτοῦ δίκαιον καὶ δικαίωμα νὰ θέλῃ ν᾽ ἀπονέμῃ, οὐχὶ ἐκ φόβου ἢ τιμωρίας τοῦ νόμου, ἀλλ᾽ ἐξ ἀγάπης ἐγκαρδίου καὶ στερεᾶς καὶ ἀκλονήτου πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν καὶ εἰς πᾶν δίκαιον μετ᾽ ἐντελοῦς ἀποτροπιασμοῦ πάσης κακίας, ὅπερ ἀναντιρρήτως εἶνε ἀπειράκις ὡραιότερον καὶ τοῖς πᾶσιν ἀνεξαιρέτως συμφορώτερον καὶ ὠφελιμώτερον καὶ ὄντως ἀνθρωπινώτερον, ὡς ἐμπράκτως τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις ἐκδηλωτικὸν ἀδελφικῶν αἰσθημάτων. Ἴσως θὰ ὑποτεθῇ ὑπό τινων, ὅτι ὅλα ταῦτα βεβαίως εἶνε καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς πᾶσιν, ἀλλὰ δυστυχῶς εἶνε οὐτοπίαι καὶ φαντα-

σιώδεις ἰδεολογίαι καὶ ὡς τοιαῦται ἀδύνατον νὰ ἐφαρμοσθῶσι. Πόσα ὅμως καὶ φυσικὰ καὶ ἠθικὰ διδάγματα καὶ ἰδέαι καὶ γνῶμαι ἐθεωρήθησαν ἄλλοτε οὐτοπίαι καὶ ὅμως νῦν ἔχουσι πραγματοποιηθῇ ; ἡ περὶ τὸν ἥλιον π. χ. περιστροφὴ τῆς γῆς, ἡ ἀεροπλοΐα, τὰ ὑποβρύχια, τὰ τηλέφωνα, ὁ ἀσύρματος τηλέγραφος, ἡ παῦσις τῆς ἀνθρωποεμπορίας, ἡ μὴ σφαγὴ τῶν αἰχμαλώτων, ἡ νοσηλεία ἐν τῷ ἰδίῳ νοσοκομείῳ πληγωθέντων στρατιωτῶν φίλων καὶ πολεμίων κλπ. κλπ. ἐθεωροῦντο, ὡς γνωστόν, ἄλλοτε πρὸ δεκάδων μόλις ἐτῶν τὰ πλείονα τῶν ἀνωτέρω, ὡς ἰδεολογίαι, οὐτοπίαι καὶ ὅλως ἀδύνατα καὶ φαντασιώδη. Σήμερον ὅμως θεωροῦνται πάγκοιναι ἰδέαι καὶ ὁ ἀντίθετα φρονῶν πρὸς πάσας τὰς ἀνωτέρω φυσικὰς καὶ ἠθικὰς ἀληθείας θεωρεῖται, δικαίως, ὡς μὴ μεμορφωμένος. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ αἱ σήμερον θεωρούμεναι ὑπό τινων ὡς οὐτοπίαι καὶ ἀνεφάρμοστοι ἰδεολογίαι, αἱ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαι γνῶμαι θρησκευτικαί, ἀφεύκτως σὺν τῷ χρόνῳ θὰ ἐφαρμοσθῶσιν, ἀφοῦ οὐδὲν μὲν τὸ κακὸν καὶ ἐπιζήμιον οὐδενὶ περιέχουσι, τοὐναντίον δ᾽ ἅπαν, θεωροῦνται καὶ εἶνε κάλλισται καὶ κοινωφελέσταται. Πρὸς τὸν ὄντως ἀξιέπαινον σκοπὸν καὶ ὄντως κοινωφελῆ τῆς σὺν τῷ χρόνῳ ἐφαρμογῆς καὶ πραγματοποιήσεως αὐτῶν, δέον νὰ τείνωμεν πάντες, ἕκαστος τὸ κατὰ δύναμιν πρὸ πάντων δὲ αἱ Ἐκκλησίαι καὶ οἱ ἰθύνοντες αὐτάς, ἵνα φέρωσι τὴν ἀγάπην πάντων πρὸς πάντας, ὅπερ ὑπ᾽ οὐδενὸς μὲν δύναται ἀναντιρρήτως νὰ θεωρηθῇ ἀξιόμεμπτον, ὑπὸ παντὸς δὲ εὖ φρονοῦντος τὰ μάλιστα κοινωφελὲς καὶ ἀξιέπαινον.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος, φρονοῦμεν, ὅτι ἀπαιτεῖται ἐνδελεχὴς προσπάθεια, οὐχὶ ἵνα διὰ μιᾶς ἐπιτύχωμεν τὴν παμπόθητον ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, ὅπερ ἀδύνατον τό γε νῦν, ἀλλὰ ὅπως ἄρξηται ***ἡ θρησκευτικὴ συνεργασία*** πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν ἄνευ τῆς ἐλαχίστης βλάβης ἢ προσβολῆς ἀμέσου ἢ ἐμμέσου πάσης ἑτεροδιδασκαλίας ἀλλοδόξου. Ἡ θρησκευτικὴ αὕτη συνεργασία δέον νὰ γίνηται ***εἰς ὄντως παγχριστιανικὰ*** συνέδρια Καθολικῶν, Διαμαρτυρομένων καὶ Ὀρθοδόξων, συνεργαζομένων ὁμοφώνως καὶ οὐχὶ ἀνεκτικῶς, εἰς τὰ θεμελιώδη, κοινὰ καὶ κοινωφελῆ θρησκευτικὰ δόγματα καὶ χριστιανικὰς διδασκαλίας πίστεως καὶ ἀγάπης διὰ τῆς ἀμοιβαίας ἐκ τοῦ πλησίον σχέσεως κοινωνικῆς καὶ φιλίας μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν, διὰ τῆς παύσεως πάσης θρησκευτικῆς ἐν ἡμῖν Προπαγάνδας καὶ διὰ τῆς ἐν τοῖς συνεδρίοις τούτοις, τοῖς ὄντως παγχριστιανικοῖς ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ ἐρεύνης καὶ ἀναπτύξεως, ἐπ᾽ ἀγαθῷ πάντων τῶν κοινωφελῶν κοινῶν θρησκευτικῶν θεμάτων, πίστεως καὶ ἀγάπης, τῶν ἐμφυτευόντων καὶ θεμελιούντων ἐν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ καρδίᾳ τὴν ἀκράδαντον

πίστιν εἰς Θεὸν καὶ τὴν εἰλικρινῆ καὶ κοσμοσωτήριον ἀγάπην ἁπάντων πρὸς ἅπαντας ἐν γένει τοὺς ἀνὰ τὴν ὑφήλιον οἰκοῦντας ἀδελφοὺς ἡμῶν, ἀνεξαρτήτως φυλῆς, δόγματος καὶ θρησκεύματος.

Ἐν Πριγκήπῳ, τῇ 2 Φεβρουαρίου 1927.

† Ο ΠΡΙΓΚΗΠΟΝΝΗΣΩΝ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΥΖΙΚΟΥ
† ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ

ΤΟ ΠΑΣΧΑ

Β΄.

ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΚΑΙ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ
ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝ ΝΙΚΑΙΑι ΣΥΝΟΔΟΝ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου καὶ τέλος)

Ἀλλ' ἡ ἀπόφασις τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου «πρὸς τὸ πάντας ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ὁμοφώνως ἀναπέμπειν τὰς εὐχὰς τῇ ἁγίᾳ τοῦ Πάσχα ἡμέρᾳ» ἀμέσως προσέκοψε κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς εἰς δυσχερείας προερχομένας ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τῆς παλαιᾶς Ρώμης καί, γενικώτερον, τῆς Δύσεως.

Εἴδομεν ἀνωτέρω ὅτι ἡ ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ὥρισεν ὡς ἡμέραν τῆς τελέσεως τοῦ Πάσχα τὴν πρώτην Κυριακὴν μετὰ τὴν πανσέληνον τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, ἀνέθηκε δὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἔνθα ἤκμαζον αἱ ἀστρονομικαὶ ἐπιστῆμαι τὸν καθορισμὸν καὶ τὴν κοινοποίησιν ταῖς Ἐκκλησίαις Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ταύτης. Ἡ δὲ Ἐκκλησία Ἀλεξανδρείας, φιλοτίμως ἀναδεξαμένη τὴν ἐντολὴν κατέληξε μετ' ἐπισταμένας μελέτας εἰς τὴν ὀρθὴν ἀστρονομικῶς ἀπόφασιν ὅτι τὸ κατώτατον ὅριον τῆς πανσελήνου τῆς ἐαρινῆς Ἰσημερίας ἦτο ἡ 21 Μαρτίου. [23]) Ἀλλ' ἐν Ρώμῃ ὁ Ἐπίσκοπος Ὠστίας καὶ εἶτα Ρώμης Ἱππό-

[23]) Ἰσημερία καλεῖται τὸ σημεῖον τοῦ Ἰσημερινοῦ διὰ τοῦ ὁποίου τὸ κέντρον τοῦ ἡλίου διέρχεται. Συμβαίνει δὲ τοῦτο δὶς τοῦ ἔτους κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ φθινοπώρου καὶ τοῦ ἔαρος [φθινοπωρινὴ καὶ ἐαρινὴ ἰσημερία].

λυτος, τρίβων περὶ τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας, καθὰ πιστοῦται ἐκ τῆς ἀνακαλυφθείσης μαρμαρίνης ἐπισκοπικῆς ἕδρας, ἐφ' ἧς εἰσὶ κεχαραγμένα μαθηματικὰ σχήματα καὶ θεωρήματα,, εἶχε καθορίσει πολὺ πρὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου Πασχάλιον κανόνα, καθ' ὃν ὡς κατώτατον ὅριον τῆς ἐαρινῆς Ἰσημερίας ὡρίζετο ἡ 18 Μαρτίου. Ὁ Πασχάλιος οὗτος Κανὼν τοῦ Ἱππολύτου εἶχε κυκλοφορήσει ἐν τῇ Δύσει. Οὕτως ἡ Ἐκκλησία τῆς παλαιᾶς Ρώμης, μὴ λαμβάνουσα ὑπ' ὄψει τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου καὶ τὰς ὑποδείξεις τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, ἐξηκολούθησε νὰ θεωρῇ τὴν 18ην Μαρτίου ὡς κατώτατον ὅριον τῆς ἐαρινῆς Ἰσημερίας. Κατὰ ταῦτα ὁσάκις ἡ πανσέληνος συνέπιπτε τῇ 19ῃ Μαρτίου αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Δύσεως, θεωροῦσαι ταύτην ὡς πανσέληνον μετὰ τὴν ἐαρινὴν Ἰσημερίαν ἑώρταζον κατ' αὐτὴν τὸ Πάσχα, ἐνῷ ἡ Ἐκκλησία Ἀλεξανδρείας καὶ μετ' αὐτῆς ἅπασαι αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς θεωροῦσαι ταύτην ὡς πανσέληνον πρὸ τῆς ἐαρινῆς Ἰσημερίας, ἀνέμενον τὴν ἑπομένην τοιαύτην, καὶ οὕτως ἐπήρχετο διαφορὰ ἐν τῇ τελέσει τοῦ Πάσχα μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως 30-35 ἡμερῶν. Τοῦτο συνέβη κατὰ τὰ ἔτη 326, 337, 340, 341, 343, 350, 358, 360, 387 κλπ. Κατὰ τὸ τελευταῖον μάλιστα ὑπῆρξε διαφορὰ πέντε ἑβδομάδων, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ἐπηρώτησε τὸν Ἀλεξανδρείας Θεόφιλον τὸν λόγον, δι' ὃν τὸ Πάσχα ἑωρτάσθη ἐν μὲν τῇ Δύσει τῇ 21ῃ Μαρτίου ἐν δὲ τῇ Ἀνατολῇ τῇ 24ῃ Ἀπριλίου· καὶ ὁ Θεόφιλος διεφώτισεν αὐτόν, καταστρώσας ταὐτοχρόνως καὶ Πασχάλιον 418 ἐτῶν. Τῷ 444 ὁ πάπας Λέων Α΄ ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου καὶ ἀπεδέξατο τὸν Ἀλεξανδρινὸν Κανόνα· ἀλλ' οἱ διάδοχοι τοῦ Λέοντος ἐπανῆλθον καὶ πάλιν εἰς τὸν Κανόνα τοῦ Ἱππολύτου, μόλις δὲ κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα διὰ τῶν προσπαθειῶν Ἰσιδώρου τοῦ Σεβίλλης, Διονυσίου τοῦ Μικροῦ, ἡγουμένου Μονῆς τινος τῆς Ρώμης, καὶ βραδύτερον τοῦ Ἄγγλου Μοναχοῦ Βέδα τοῦ Σεβαστοῦ (675—735), καὶ τοῦ Καρλομάγνου (742—814) ἐπετεύχθη καὶ ἡ ἐν τῇ Δύσει ἀποδοχὴ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Κανόνος καὶ ἡ ἑνότης τῆς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα. [24])

Ἀλλ' ἐνῷ ἐξωμαλύνετο, καθὰ ἔφθημεν εἰπόντες, ἡ περὶ τῆς ἡμέρας τοῦ Πάσχα διαφωνία, νέα παρέκκλισις ἀπὸ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας ὑπεισήρχετο βαθμηδὸν καὶ λεληθότως.

Ὁ Ρωμαῖος Ἰούλιος Καῖσαρ ἀντιληφθεὶς τὰς ἀτελείας τοῦ ἐπὶ τῆς

---

24) Βλέπε περὶ πάντων τούτων καὶ τῶν ἐφεξῆς ἐκτενέστερον εἰς Βιζύης Ἀνθίμου «Τὸ Ἡμερολογιακὸν ζήτημα» Κων/πολις 1922.

ἐποχῆς του Ρωμαϊκοῦ ἔτους προσκαλέσας, ἐν τῇ ἰδιότητι αὐτοῦ ὡς Ὑπερτάτου Ποντίφηκος τῆς Ρώμης, τὸν διάσημον Ἀλεξανδρινὸν ἀστρονόμον Σωσιγένην ἀνέθηκεν αὐτῷ τὴν διόρθωσιν τούτου, ἥτις διόρθωσις καὶ ἐφηρμόσθη τὸ 45 π. Χ. ἔτος, τὸ δὲ νέον ἔτος ὠνομάσθη Ἰουλιακόν. Ὁ Σωσιγένης λαβὼν ὡς βάσιν τοῦ Ἡμερολογίου του τὴν περιστροφικὴν κίνησιν τῆς Γῆς περὶ τὸν Ἥλιον, ὥρισε ταύτην εἰς 365 ἡμέρας καὶ 6 ὥρας, αἵτινες 6 ὧραι ἀπετέλεσαν ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος μίαν ἡμέραν, τὴν σημερινὴν 29ην Φεβρουαρίου.

Ἀλλ' ὁ Σωσιγένης ἐσφάλη κατά τι ἐν τοῖς ὑπολογισμοῖς αὐτοῦ. Τὸ ἀκριβὲς τροπικὸν ἢ ἡλιακὸν ἔτος, ἤτοι ἡ πλήρης περιστροφικὴ κίνησις τῆς Γῆς περὶ τὸν Ἥλιον ἀποτελεῖται οὐχὶ ἀπὸ 365 ἡμέρας καὶ 6 ὥρας, ἀλλ' ἀπὸ 365 ἡμέρας 5 ὥρας, 48 πρῶτα λεπτά, 46 δεύτερα καὶ 08· ἢ 365. 24 22. Οὕτως ὥστε τὸ Ἰουλιακὸν ἔτος εἶναι μακρότερον τοῦ ἀκριβοῦς ἡλιακοῦ ἔτους κατὰ 11 πρῶτα λεπτά, 10 δεύτερα καὶ 92, ἅτινα εἰς 128 ἔτη ἀποτελοῦσι μίαν ἡμέραν καὶ εἰς 23360 περίπου ἔτη 6 μῆνας, ἐπερχομένης κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐὰν ἐξακολουθήσῃ ἕως τότε ἡ κατάστασις αὐτη, πλήρους ἀνατροπῆς τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους ὥστε νὰ ὡριμάζωσι κατὰ Ἰανουάριον τὰ σῦκα καὶ αἱ σταφυλαὶ καὶ νὰ ἐπικρατῶσι κατὰ Ἰούλιον οἱ παγετοὶ καὶ αἱ χιόνες.

Τοὺς Βυζαντινοὺς λογίους δὲν διέφυγεν ἡ ἀνωμαλία αὕτη προτείναντας καὶ τὴν διόρθωσιν αὐτῆς. Τοιοῦτοι ἐγένοντο ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς ὑποβαλὼν σχετικὸν ὑπόμνημα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀνδρόνικον τῷ 1324· ὁ Γεώργιος Πλήθων ἢ Γεμιστὸς καταρτίσας καὶ ἴδιον Ἡμερολόγιον, ὅπερ ἂν ἐφηρμόζετο θὰ καθίστα περιττὴν τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ πάπα Γρηγορίου ΙΓ', λέγει ὁ Γάλλος Ἀκαδημαϊκὸς Alexandre, ἐκδότης τῶν «Νόμων» αὐτοῦ· ὁ Ματθαῖος Βλάσταρης· ὁ Θεόδωρος Γαζῆς· ὁ Ἰσαάκιος Μοναχός.

Γ'

ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΚΑΙ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

ΜΕΤΑ ΤΟ 1582

Ἐκ τῶν Βυζαντινῶν λογίων μαθόντες οἱ ἐν τῇ Δύσει τὸ πλημμελὲς τοῦ Ἰουλιακοῦ Ἡμερολογίου ἠσχολήθησαν περὶ αὐτοῦ ἐν ταῖς Συνόδοις Κωνσταντίας (1414—18), Βασιλείας (1431—43) καὶ Τριδέντου (1545—1562), μέχρις οὗ πάπας Γρηγόριος ὁ ΙΓ' συμβουλευθεὶς τοὺς διασημοτέρους ἀστρονόμους τῆς Δύσεως κατήργησε διὰ Βούλλας (24 Φεβρουαρίου 1582) τὸ Ἰουλιακὸν Ἡμερολόγιον διατάξας νὰ ἀποκοπῶσιν ἀπὸ τοῦ μη-

νὸς Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους δέκα ἡμέραι, διατάξας νὰ θεωρηθῇ ἡ 5η τοῦ Ὀκτωβρίου ὡς 15η καὶ νὰ ἀποκόπτωνται εἰς τὸ μέλλον ἐξ ἑκάστης περιόδου 400 ἐτῶν τρία δίσεκτα ἔτη· τὸ δὲ οὕτω μεταρρυθμισθὲν Ἡμερολόγιον ἐκλήθη Γρηγοριακόν.

Ἡ αὐτόβουλος πρᾶξις Γρηγορίου τοῦ ΙΓ΄ ἐνεποίησε τὴν χειρίστην ἐντύπωσιν παρὰ ταῖς Ὀρθοδόξοις Ἐκκλησίαις τῆς Ἀνατολῆς. Οὐχὶ διότι αὗται ἠγνόουν τὴν ἀτέλειαν τοῦ Ἰουλιακοῦ Ἡμερολογίου· «εἶ καὶ ὁ χρόνος καὶ ἡ τῶν φωστήρων κίνησις περὶ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα ἀνωμαλίαν τινὰ ποιεῖ» ἔγραφεν ὁ Κων/πόλεως Ἱερεμίας Β΄ πρὸς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Δόγη τῆς Ἐνετίας· ἀλλὰ διότι Α΄) ὁ πάπας Γρηγόριος ΙΓ΄ ἐνήργησεν αὐθαιρέτως ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ἣν ἠξίου ὡς θείῳ δικαίῳ τοποτηρητὴς τοῦ Σωτῆρος καὶ ὑπέρτατος ἀρχηγὸς συμπάσης τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας· Β΄) διότι ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἠννόει νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ ζήτημα τοῦ Ἡμερολογίου ὡς προπαγανδικὸν μέσον παραπλανήσεως καὶ συγκρούσεως τῶν Ὀρθοδόξων ἀποδίδουσα εἰς τὴν ἀποδοχὴν αὐτοῦ ὑπ' αὐτῶν τὴν σημασίαν ἀναγνωρίσεως τοῦ Πρωτείου τοῦ Πάπα, καθὰ ἔγραφεν ἐπισήμως ὁ ἐν Ἐνετίᾳ πρεσβευτὴς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἐρρίκου Γ΄. Mousse. «J'entends que S. S. a écrit à M. de Germiny ; l'intention de S. S. est de vouloir essayer de tirer par ce moyen du dit Patriarche cette reconnaisance et soumission a l'endroit de l'Eglise Romaine pour s'en prevaloir quand' il sera besoin».— Ἐννοῶ διατί ἡ Α. Ἁγιότης (ὁ πάπας) ἔγραψε πρὸς τὸν κ. Ζερμινύ· ***ἡ πρόθεσις τῆς Α. Α. εἶναι νὰ ἀποπειραθῇ νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοῦ ῥηθέντος Πατριάρχου*** (Κων/πόλεως) ***τὴν ἀναγνώρισιν καὶ ὑποταγὴν πρὸς τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν ἅπερ νὰ ἐκμεταλλευθῇ ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ.*** Negotiations du Levant IV. [25])

Ἐφ' ᾧ καὶ οἱ Πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς, προεξάρχοντος τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου Β΄, κατέκριναν Συνοδικῶς αὐστηρῶς τὸ Γρηγοριακὸν Ἡμερολόγιον προβάλλοντες κυρίως τὸ ζήτημα τῆς προσηλυτιστικῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ζητήματος καὶ τὴν παραβίασιν τῶν διατάξεων τῆς Α΄ ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμ. Συνόδου περὶ τοῦ ***μὴ πρὸ ἢ μετὰ τῶν***

25) Ὁ στόχος οὗτος δὲν ἔπαυσεν ἐπιδιωκόμενος διὰ μέσου τῶν αἰώνων μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Πρόχειρον παράδειγμα κείσθωσαν αἱ κατὰ τὸ 1896 ἐν Κων/πόλει διαλέξεις καὶ δημοσιεύσεις τοῦ ἀββᾶ Zondini ἐκ τῆς Ἀκαδημίας τῆς Βονονίας (Boulogne) ἐπισκεφθέντος ἀλληλοδιαδόχως τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς διὰ τὸ ζήτημα τοῦ Γρηγοριανοῦ Ἡμερολογίου εἰδικῶς, εἰς ὃν ἀπήντησε τότε ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς «Ἐκκλησ. Ἀληθείας» ἐντολῇ τοῦ Οἰκουμ. Πατριάρχου Ἀνθίμου Ζ΄ ὁ χαράσσων τὰς γραμμὰς ταύτας.

Ἰουδαίων τὸ Πάσχα ἐπιτελεῖν. Ἡ παραβίασις αὕτη τοῦ Γρηγοριακοῦ Ἡμερολογίου, ἡ ἀνατρέπουσα ἄρδην τὴν σχέσιν μεταξὺ τοῦ Πάσχα τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, εἶναι ἀνεπίδεκτος ἀμφισβητήσεως. Οὕτω, παραλείποντες ἀρχαιοτέρας χρονολογίας, σημειοῦμεν ὅτι τὸ Γρηγοριακὸν Πάσχα ἑωρτάσθη ***πρὸ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ*** κατὰ τὰ ἔτη 1856, 1864, 1872, 1875, 1891 (Γρηγορ, 29 Μαρτ. Ἰουδαϊκὸν 22 Ἀπρ.) 1894 (Γρηγ. 25 Μαρτ. Ἰουδ. 20 Ἀπριλ.) 1902 (Γρηγ. 30 Μαρτ. Ἰουδ. 21 Ἀπριλ.) κτλ. Ἑωρτάσθη δὲ τὸ Γρηγοριακὸν Πάσχα μετὰ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ κατὰ τὰ ἔτη 1805, 1825, 1903, 1905 κτλ. Πρόσθες ὅτι καὶ τὸ Γρηγοριακὸν ἔτος εἰ καὶ συντέμνει τὸ ὑπέρμετρον μῆκος τοῦ Ἰουλιακοῦ εἶναι καὶ αὐτὸ μακρότερον τοῦ ἀκριβοῦς ἡλιακοῦ ἔτους κατὰ 25 δευτερόλεπτα καὶ κλάσμα τι. . . . . . .

Δι' ἅπαντας τοὺς ἀνωτέρω λόγους τὸ Γρηγοριακὸν Ἡμερολόγιον δὲν ἐγένετο ἀποδεκτὸν παρὰ τῶν Ὀρθοδόξων, πρὸς δὲ καὶ τῶν Ἀρμενίων καὶ λοιπῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς· εἰσήχθη ὅμως τοῦτο ἐν τῇ Δύσει ἀμέσως μὲν εἰς τὰ Ρωμαιοκαθολικὰ Κράτη, τῷ δὲ 1752 εἰς Ἀγγλίαν [26]) καὶ τῷ 1788 εἰς τὰ Διαμαρτυρόμενα Γερμανικὰ Κράτη.

Ἡ ὁσημέραι ὅμως αὔξουσα δυσανασχέτησις τῆς κοινωνίας διὰ τὰς διπλᾶς ὡς ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ Ἡμερολογίου ἑορτασίμους ἡμέρας, αἱ ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης δυσχέρειαι καὶ ζημίαι εἰς τὰς διεθνεῖς ἐμπορικὰς σχέσεις καὶ συναλλαγάς, οἱ ὁλονὲν ζωηρότερον ἐκδηλούμενοι πόθοι τῶν Ὀρθοδόξων Κυβερνήσεων πρὸς ἄρσιν τῆς Ἡμερολογιακῆς ἀνωμα-

---

26) Μετὰ τοῦ Ἡμερολογίου ἐθεσπίσθη ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἡ ἔναρξις τοῦ νέου ἔτους τῇ 1η Ἰανουαρίου ἀντὶ τῆς ἕως τότε κρατούσης 25ης Μαρτίου. Ἀλλὰ τὰ μέτρα ταῦτα προὐκάλεσαν στάσιν ἐν Λονδίνῳ, ἄνδρες δὲ καὶ γυναῖκες τοῦ λαοῦ κατεδίωξαν τὴν ἅμαξαν τοῦ ὑπουργοῦ λόρδου Cherterfield κραυγάζοντες «ἀπόδος ἡμῖν τοὺς μῆνας καὶ τὰς ἡμέρας μας»· ἐφ' ᾧ καὶ ὅλα τὰ Ἡμερολόγια (almanach) τῆς Ἀγγλίας ἐδημοσίευσαν τὸ ἐπιὸν ἔτος ὅτι αὐτὴ ἡ φύσις ἐνέκρινε τὰ νέα μέτρα καὶ αὐταὶ δὲ αἱ γαλαῖ, αἵτινες συνείθιζον νὰ τρίβωσι τὴν ρίνα των κατὰ γῆς ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ νέου ἔτους, ἐθεάθησαν πράττουσαι τοῦτο τῇ 1 Ἰανουαρίου. Οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Ἰταλικῆς Νεαπόλεως πρὸ πολλοῦ εἶχον διακηρύξει ὅτι τὸ θαῦμα τῆς τήξεως τοῦ πεπηγότος αἵματος τοῦ πολιούχου αὐτῶν μάρτυρος Ἁγ. Ἰανουαρίου, ὅπερ ἐλάμβανε χώραν τῇ 9 Σεπτεμβρίου μετὰ τὸ 1582, ἤρξατο τελούμενον τῇ 19. Flammarion Astronomie populaire Paris 1890. «Τοὺς μὲν παῖδας ἀστραγάλοις, τοὺς δὲ ἄνδρας μύθοις χειρούμεθα» συνείθιζε νὰ λέγῃ ὁ Σπαρτιάτης Λύσανδρος. Ἡ δὲ ἔναρξις τοῦ ἔτους τῇ 1 Ἰανουαρίου ἐθεσπίσθη διὰ διατάγματος τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου τοῦ Θ' τῷ 1563 καὶ ἐπεκράτησε βαθμιαίως καθ' ἅπαντα τὸν χριστιανικὸν κόσμον. Τὴν χρονολογίαν δὲ ἀπὸ Χριστοῦ εἰσήγαγε τὸ πρῶτον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Κων/πόλεως ὁ Οἰκουμ. Πατριάρχης Κύριλλος Α' ὁ Λούκαρις τῷ 1628 καταλιπὼν τὴν ἕως τότε κρατοῦσαν ἀπὸ κτίσεως κόσμου.

λίας, αἱ ὁμόθυμοι εὐχαὶ τῶν πεφωτισμένων ὁμογενῶν τάξεων πρὸς ἄρσιν ἀφ' ἡμῶν τῆς μομφῆς, ὅτι ἐνῷ ὑπήρξαμεν ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ οἱ φορεῖς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου, προκαλοῦμεν διὰ τῆς ἀδικαιολογήτου ἡμῶν ἐμμονῆς εἰς τὸ Ἰουλιακὸν ἔτος τὴν κατηγορίαν ὅτι στερρῶς ἐχόμεθα θεωριῶν πεπαλαιωμένων, ἀναχρονιστικῶν, ἀσυμφώνων πρὸς τὴν σύγχρονον τῆς ἐπιστήμης ἐξέλιξιν καὶ ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀποτελεῖ πρόσκομμα εἰς τὰς δικαίας ἀπαιτήσεις ταύτης, ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια καὶ τὸ ἀναμφισβητήτως λελανθασμένον τοῦ Ἰουλιακοῦ ἔτους, ἤγαγον τὴν Ἐκκλησίαν Κων/πόλεως νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχήν της ἐπὶ τοῦ ζητήματος. Οὕτω μετὰ τὰς χειρονομίας τῶν Πατριαρχῶν Νεοφύτου Η΄ ἀποστείλαντος (1893) εἰς διάλεξιν ἐν τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ περὶ τοῦ Ἡμερολογίου, τοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου Ζ΄ ἐπιτρέψαντος νὰ δημοσιευθῇ ἐν τῇ «Ἐκκλησ. Ἀληθείᾳ» (1895) ἡ περὶ Ἡμερολογίου γνώμη του «ὅτι συμφωνοῦμεν ἐν τῇ ἐκφράσει πόθων καὶ εὐχῶν ὑπὲρ τοῦ ἑνιαίου Ἡμερολογίου δι' ἅπαντας τοὺς χριστιανικοὺς λαούς», τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίνου Ε΄ διαστείλαντος τὸ ζήτημα τοῦ ἀστρονομικῶς ἐπιληψίμου Ἰουλιακοῦ ἔτους ἀπὸ τοῦ ζητήματος τοῦ Πάσχα καὶ ἀναγνωρίζοντος μὲν ἀδιστάκτως τὸ πρῶτον μετὰ τῆς ἐπιφυλάξεως «πᾶν ὅ,τι δέον νὰ ζητῇ ἡ Ἐκκλησία ἐν τῷ προκειμένῳ ζητήματι εἶναι νὰ μὴ θίξωσι τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα καὶ δὴ ἄνευ τῆς συναινέσεώς της» ὁ Πατριάρχης Ἰωακεὶμ Γ΄ ἐξέδωκε (1902) Πατριαρχικὴν καὶ Συνοδικὴν Ἐγκύκλιον πρὸς τὰς Ὀρθοδόξους Αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας πρὸς μελέτην τοῦ Ἡμερολογιακοῦ ζητήματος καὶ «ἐξεύρεσιν ἐν ἀνάγκῃ τρόπου συνδυάζοντος κατὰ τὸ ἐφικτὸν τὴν ἐπιζητουμένην σχετικὴν ἐπιστημονικὴν ἀκρίβειαν πρὸς τὴν ποθουμένην τήρησιν καθιερωμένων (περὶ τοῦ Πάσχα) ἐκκλησιαστικῶν ὁρισμῶν».

Αἱ Αὐτοκέφαλοι δὲ Ἐκκλησίαι ἀπαντῶσαι ἀναγνωρίζουσι μὲν τὴν ἀνάγκην τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Ἰουλιακοῦ Ἡμερολογίου, παρατηροῦσιν ὅμως ὅτι «ὑφ' ἃς σήμερον ἡ ἐν Ἀνατολῇ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία διατελεῖ συνθήκας, ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τῆς Καθολικῆς καὶ τῆς τῶν Διαμαρτυρομένων Ἐκκλησίας ἀδιαλείπτως διὰ τῶν προσηλυτιστικῶν ἐνεργειῶν προσβαλλομένη, πᾶσα περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ κρατοῦντος Ἡμερολογίου, καὶ δή, τοῦ Γρηγοριακοῦ ἀπόφασις ἔσται ἐπὶ βλάβῃ τῆς Ὀρθοδοξίας» (Ἀπάντ. Ἐκκλ. Ἱεροσολ. Ἰούνιος 1903). Καὶ τὸ ζήτημα ἔμεινεν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο.

Ἡ κατάστασις ὅμως μετεβλήθη οὐσιωδῶς μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Ἐνῷ διὰ τῶν ἐπελθουσῶν μετ' αὐτὸν πολιτικῶν μεταβολῶν ὁ κίνδυνος προσηλυτισμοῦ καὶ σκανδαλισμοῦ τῶν συνειδήσεων τῶν Ὀρθοδό-

ξων ἐν μεγίστῃ μοίρᾳ ἐξέλιπεν, ἀφ' ἑτέρου ἐπολλαπλασιάζοντο αἱ ἐκ τοῦ διπλοῦ Ἡμερολογίου διεθνεῖς δυσχέρειαι ὡς ἐκ τῆς ὑπερενταθείσης ἐπιμιξίας τῶν λαῶν, καθίστατο ἀφόρητος ἡ θέσις τῶν ἐν μὴ Ὀρθοδόξοις Κράτεσιν Ὀρθοδόξων, αἱ δὲ Ὀρθόδοξοι Κυβερνήσεις δυσφοροῦσαι ἤρξαντο προβαίνουσαι αὐτοβούλως εἰς τὴν ἀποκοπὴν τῶν πλεοναζουσῶν 13 ἡμερῶν τοῦ Ἰουλιακοῦ Ἡμερολογίου ἐπὶ τῶν πολιτικῶν πράξεων καὶ συναλλαγῶν.

Τὰς δυσχερείας ταύτας περιγράφει ζωηρῶς ὁ Πατριάρχης Μόσχας Τύχων ἐν ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον (21 Ἰανουαρίου 1919) γνωστοποιῶν ὅτι ἡ Ρωσικὴ Κυβέρνησις διέταξε πρὸ ἔτους τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ νέου Ἡμερολογίου ἐν Ρωσίᾳ εἰς ἁπάσας τὰς πρακτικὰς σχέσεις· ἐκτίθησι τὰς δυσχερείας καθ' ὧν προσκρούει ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας τηροῦσα τὸ παλαιὸν Ἡμερολόγιον ὑπὸ τὰς οὐσιωδῶς μεταβληθείσας συνθήκας πάσης τῆς πολιτικῆς καὶ λαϊκῆς ζωῆς καὶ τοὺς κινδύνους οὓς ἐγκυμονεῖ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἡ ἐμμονὴ εἰς τὸ Ἰουλιακὸν Ἡμερολόγιον· ἀναφέρει ὅτι ἕνεκεν τῶν ἐπιμόνων ἀξιώσεων τῶν Φινλανδῶν Ὀρθοδόξων ἠναγκάσθη τῷ 1917 νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς ἡ Σύνοδος τῆς Ρωσίας τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ νέου Ἡμερολογίου[27]) καὶ ὅτι εἰς παρομοίαν θέσιν θὰ εὑρεθῶσιν οὐ μόνον οἱ μειοψηφοῦντες Ὀρθόδοξοι ἐν Πολωνίᾳ, Λιθουανίᾳ, Λετωνίᾳ, Ἐσθονίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Ρωσίᾳ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ Ὀρθόδοξα Κράτη, **«Ἐφ' ᾧ καὶ ἐξαιτεῖται ὁ Πατριάρχης Τύχων ἵνα δοθῇ ἐλευθερία εἰς ἑκάστην Αὐτοκέφαλον Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὅπως, ἐὰν θεωρήσῃ τοῦτο ἀναγκαῖον ἐκλέξῃ δι' ἑαυτὴν τὴν ἐν μέρει ἢ ἐν ὅλῳ ἀποδοχὴν τοῦ Γρηγοριανοῦ Ἡμερολογίου, χωρὶς αὕτη ἢ ἐκείνη ἡ λύσις νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀφορμὴ πρὸς ρῆξιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας»**.[28])

Ἡ δὲ ἁγία καὶ ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου, λαβοῦσα ὑπ' ὄψει τὴν ἐκ τῶν νέων ἐκκλησιαστικῶν, πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν, ἀνέθηκεν εἰς ἐπταμελῆ Ἐπιτροπὴν ἐκ κληρικῶν καὶ καθηγητῶν τῶν μαθηματικῶν τὴν μελέτην τοῦ Ἡμερολογίου.

---

27) Τοῦτ' αὐτὸ ἐπετράπη καὶ εἰς τοὺς Ὀρθοδόξους τῆς Ἰαπωνίας.

28) Καὶ ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μελετήσασα δι' Ἐπιτροπῆς τὸ ζήτημα ἀπεφήνατο [1919] ὅτι «ἡ μεταβολὴ τοῦ Ἰουλιανοῦ Ἡμερολογίου μὴ προσκρούουσα εἰς δογματικοὺς ἢ κανονικοὺς λόγους δύναται νὰ γίνῃ μετὰ συνεννοήσιν μετὰ πασῶν τῶν λοιπῶν Ὀρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ἰδίως μετὰ τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου Κων/πόλεως εἰς ὃ καὶ θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἀνατεθῇ ἡ πρωτοβουλία πάσης ἐνεργείας ὑπὸ τὸν ὅρον οὐχὶ τῆς προσχωρήσεως εἰς τὸ Γρηγοριακὸν Ἡμερολόγιον, ἀλλὰ τῆς συντάξεως νέου Ἡμερολογίου......»

Ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ ταύτῃ διεχωρίσθη τὸ ζήτημα Α΄) εἰς ἀποκοπὴν τῶν πλεονασασῶν διὰ μέσου τῶν αἰώνων δεκατριῶν ἡμερῶν τοῦ Ἰουλιακοῦ ἔτους ἐπὶ τοῦ ἀκριβοῦς Ἡλιακοῦ τοιούτου καὶ Β΄) εἰς τὸν καθορισμὸν Πασχαλίου Κανόνος περὶ τῆς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα. Ἡ Ἐπιτροπὴ δὲ ὁμοφώνως ἀπεφήνατο ὅτι ***ἐπιβάλλεται ἀπὸ καθαρῶς ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας ὅπως γίνῃ μία Ἡμερολογιακὴ μεταβολή***· μέχρις ὅμως ἐπιτεύξεως ταύτης τρία μὲν μέλη ἀπεφήναντο ὑπὲρ τῆς διαρρυθμίσεως τοῦ Ἰουλιακοῦ Ἡμερολογίου διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν πλεοναζουσῶν ἐν αὐτῷ δεκατριῶν ἡμερῶν, τρία ὑπὲρ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ Γρηγοριακοῦ Ἡμερολογίου καὶ ἓν ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τοῦ Ἰουλιακοῦ Ἡμερολογίου.

Δ΄

ΤΟ ΠΑΝΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ

Ἀνελθόντος ἐπὶ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον Μελετίου τοῦ Δ΄ καὶ διαπιστωθέντος τοῦ ὅλως ἀδυνάτου τῆς ἀμέσου συγκλήσεως Ὀρθοδόξου Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐνεκρίθη Συνοδικῶς κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1923, ὅπως γένηται πρότασις πρὸς τοὺς Μακαριωτ. καὶ Σεβασμιωτ. Προέδρους τῶν Ὀρθ. Ἐκκλησιῶν περὶ καταρτισμοῦ Ἐπιτροπῆς ἐξ ἀντιπροσώπων ἑνὸς ἢ δύο ἑκάστης αὐτῶν πρὸς μελέτην τοῦ τε Ἡμερολογιακοῦ καὶ εἴ τινος ἄλλου ἐπειγούσης μορφῆς πανορθοδόξου ζητήματος. Ἐν δὲ τῇ σχετικῇ Ἐγκυκλίῳ τονίζεται τὸ ζήτημα τοῦ Ἡμερολογίου «ἀπὸ πολλοῦ μὲν κείμενον, μείζονα δὲ ἐφ᾽ ἡμῶν τὴν σπουδαιότητα προσλαβόν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τοῖς καθ᾽ ἡμᾶς ἁμαρτωλοῖς τῶν γενικῶν πολέμων καιροῖς προδηλοτέρα κατέστη ἡ ἀνάγκη τῆς χρήσεως ἑνὸς κοινοῦ μετὰ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς Ἡμερολογίου, πάντα τὰ Ὀρθόδοξα Κράτη. . . . . προεθυμήθησαν προσχωρῆσαι ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὸ Εὐρωπαϊκὸν Ἡμερολόγιον». Τονίζει ἀκολούθως ἡ Ἐγκύκλιος τὰς μεγίστας δυσχερείας τοῦ διπλοῦ Ἡμερολογίου καὶ ἐπάγει : «Διὰ τοῦτο πανταχόθεν ἐκφέρεται εὐχὴ καὶ παράκλησις πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπως ἐξευρεθῇ τρόπος ἐπικρατήσεως ἑνὸς καὶ μόνου Ἡμερολογίου ἐν τοῖς κοσμικοῖς καὶ τοῖς θρησκευτικοῖς οὐ μόνον πρὸς ἁρμονίαν αὐτοῦ τούτου τοῦ Ὀρθοδόξου πρὸς ἑαυτὸν ὥς τε πολίτην καὶ χριστιανόν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἔν γε τούτῳ τῷ μέρει τῆς παγχριστιανικῆς ἑνότητος, πάντων τῶν ἐπικαλουμένων τῷ ὀνόματι Κυρίου ἑορταζόντων τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὴν Γέννησιν καὶ τὴν Ἀνάστασιν. . . . . »

Εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ταύτην κληθεῖσαν **Πανορθόδοξον Συνέδριον** παρεκάθησαν:

1) Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Μελέτιος Δ΄ Πρόεδρος.

2) Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κυζίκου Καλλίνικος καὶ ὁ καθηγητὴς τῆς Θεολογίας Β. Ἀντωνιάδης ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας Κων/πόλεως.

3) Οἱ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοποι Βεσσαραβίας καὶ Κισνοβίου Ἀναστάσιος καὶ Βορείου Ἀμερικῆς Ἀλέξανδρος διὰ τὴν Ἐκκλησίαν Ρωσίας.

4) Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μαυροβουνίου Γαβριὴλ καὶ ὁ καθηγητὴς Μιλούτιν Μιλάνκοβιτς διὰ τὴν Ἐκκλησίαν Σερβίας.

5) Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Νικαίας Βασίλειος διὰ τὴν Ἐκκλησίαν Κύπρου.

6) Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Δυρραχίου Ἰάκωβος διὰ τὴν Ἐκκλησίαν Ἑλλάδος.

7) Ὁ πανοσ. Ἀρχιμ. Ἰούλ. Σκριμπὰν μετὰ τοῦ Γερουσιαστοῦ Πέτρου Φραγγὶτς διὰ τὴν Ἐκκλησίαν Ρουμανίας.

Μετέσχε δὲ ἔν τισι συνεδρίαις καὶ ὁ Ρουμᾶνος καθηγητὴς Δραγωμὶρ Δημητρέσκο.

Γραμματεύοντος τοῦ Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Ἀρχ. Γερμανοῦ.

Δὲν παρέστησαν δὲ δι᾽ ἀντιπροσώπων εἰς τὸ Συνέδριον οἱ Πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, ὁ μὲν πρῶτος καὶ τρίτος ὡς μὴ διατελοῦντες ἐν Ἐκκλησιαστικῇ κοινωνίᾳ πρὸς τὸν Οἰκουμ. Πατριάρχην Μελέτιον, ὁ δὲ δεύτερος κατακολουθήσας ἐκ πνεύματος ἀλληλεγγύης τούτοις.

Τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον μελετῆσαν καὶ ἐν ἰδίαις Ἐπιτροπαῖς καὶ ἐν γενικαῖς Συνεδρίαις τὸ ζήτημα τοῦ Ἡμερολογίου κατέληξεν εἰς τὰς ἑξῆς ἀποφάσεις:

Ἐπὶ τοῦ Ἰουλιακοῦ ἔτους.

«***Τὸ ἐν Κων/πόλει Πανορθόδοξον Συνέδριον,*** ἀναγνωρίσαν ὅτι ἡ ἄρσις τῆς μεταξὺ τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ πολιτικοῦ Ἡμερολογίου διαφορᾶς εἶναι ἀνάγκη ἀναπόφευκτος καὶ ὅτι οὐδὲν κανονικὸν κώλυμα ὑπάρχει διὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Ἡμερολογίου κατὰ τὰ διδόμενα τῆς Ἀστρονομικῆς ἐπιστήμης ὁμοφώνως ἀποφασίζει τὴν διόρθωσιν τοῦ Ἰουλιακοῦ Ἡμερολογίου ὡς ἑξῆς:

«***Ἀπαλείφονται αἱ 13 ἡμέραι τοῦ Ἰουλιακοῦ Ἡμερολογίου, αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν διαφορὰν αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἀπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ Α΄ Οἰκουμ. Συνόδου μέχρι σήμερον ἡλιακὰ ἔτη***»· (ἕπονται αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἐφαρμογῆς).

Περὶ δὲ τοῦ Πασχαλίου Κανόνος :

«*Αἱ κινηταὶ ἑορταὶ θὰ καθορίζωνται ἐκ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα. Κατὰ τὰς κανονικὰς διατάξεις, αἵτινες διατηροῦνται ἄθικτοι, τὸ Πάσχα θὰ ἑορτάζηται τὴν Κυριακὴν ἥτις ἕπεται τῇ πρώτῃ πανσελήνῳ μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν*».

»*Ὁ καθορισμὸς τῆς Πασχαλινῆς πανσελήνου θὰ γίνηται ἐπὶ τῇ βάσει ἀστρονομικῶν ὑπολογισμῶν λαμβανομένων πάντοτε ὑπ' ὄψιν τῶν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης πραγματοποιουμένων προόδων....*» (Ἕπονται αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἐφαρμογῆς).

Ἀναβληθείσης δὲ ἐπ' ἀόριστον τῆς ἐφαρμογῆς τῶν περὶ τοῦ Πασχαλίου Κανόνος ἀποφάσεων, ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν μόνον τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τῶν πλεονασασῶν διὰ μέσου τῶν αἰώνων ὑπὲρ τὸ τροπικὸν ἡλιακὸν ἔτος 13 ἡμερῶν τοῦ ἔτους τοῦ Ἰουλιακοῦ Ἡμερολογίου.

Τὴν ἀπόφασιν τοῦ Πανορθοδόξου Συνεδρίου περὶ τοῦ Ἰουλιακοῦ ἔτους ἐφήρμοσαν αἱ Ἐκκλησίαι Κων/πόλεως, Ἀμερικῆς, Αὐστραλίας, Ρωσίας (Ζώσης Ἐκκλησίας), Φινλανδίας, Λιθουανίας, Ἐσθονίας, Λεττωνίας, Ἰαπωνίας, Τσεχοσλοβακίας, Ἑλλάδος, Κύπρου, Ρουμανίας, Ὀρθοδόξων παροικιῶν Εὐρώπης καὶ τοῦ λοιποῦ κόσμου. Ἐξηκολούθησαν δὲ τηροῦντες τὸ Ἰουλιακὸν Ἡμερολόγιον αἱ Ἐκκλησίαι Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων, ἡ μερὶς τῆς Ρωσικῆς Ἱεραρχίας καὶ τοῦ λαοῦ ἡ ἀναγνωρίζουσα τὸν Πατριάρχην Μόσχας Τύχωνα, καίτοι ὁ τελευταῖος οὗτος οὐ μόνον ἐπέτρεψε τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ νέου Ἡμερολογίου εἰς Φινλανδίαν καὶ Ἰαπωνίαν, ἀλλὰ καὶ δι' ἐπιστολῆς του, ὡς εἴδομεν, ἐκθέτων πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τὰς δυσχερείας τοῦ διπλοῦ Ἡμερολογίου ἐξῄτεῖτο ἵνα ἐπιτραπῇ αὐτῷ, ἵνα εἰσαγάγῃ «*ἐν μέρει ἢ ἐν ὅλῳ*» τὸ Γρηγοριακὸν Ἡμερολόγιον· καὶ τέλος ἡ Ἐκκλησία Σερβίας, καίτοι οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῆς ὑπερεμάχησαν ἐκθύμως ἐν τῷ Πανορθοδόξῳ Συνεδρίῳ ὑπὲρ τῆς διορθώσεως τοῦ Ἰουλιακοῦ Ἡμερολογίου.[29])

29) Ποιά τις ἀντίδρασις κατὰ τοῦ διορθωθέντος Ἡμερολογίου ἐξεδηλώθη εἰς σποραδικὰ κρούσματα καὶ ἐν Ἑλλάδι ἐκ μέρους ἀμαθῶν μοναχῶν ὑποκινουμένων παρὰ πολιτικῶν τινων παραγόντων τῶν ἄκρων ἐπιζητούντων κακοπίστως νὰ ἐκμεταλλευθῶσι τὴν κατάστασιν διὰ πολιτικοὺς κομματικοὺς σκοπούς.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Καὶ ἤδη ἐκ τῶν λεχθέντων προβάλλουσιν αὐτομάτως εἰς τὴν διάνοιαν τὰ ἀκόλουθα ἐρωτήματα:

Α΄) Ἡ προσαρμογὴ τοῦ Ἰουλιακοῦ Ἡμερολογίου πρὸς τὸ ἐπιστημονικῶς ἀκριβὲς Ἡλιακὸν ἔτος προσκρούει εἰς νόμον τινα ἢ κανόνα ἐκκλησιαστικόν;

Β΄) Θίγει τοῦτο ἀμέσως ἢ ἐμμέσως οἱανδήποτε θρησκευτικὴν ἢ ἐκκλησιαστικὴν διάταξιν;

Γ΄) Ἡ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἠκολούθησε τὸ Ἰουλιακὸν Ἡμερολόγιον ἁπλῶς καὶ μόνον διότι εὗρεν αὐτὸ ἐφαρμοζόμενον κατὰ τὴν γένεσίν της ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ Κράτει, διεξεδίκησε ποτὲ τὸ δικαίωμα, ἀναμιγνυομένης ὅλως ἀναρμοδίως εἰς ζητήματα ἀλλότρια τῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς, νὰ καταμετρᾷ καὶ ὑπολογίζῃ πόσος ὁ χρόνος τοῦ ἀκριβοῦς ἡλιακοῦ ἔτους;

Δ΄) Ἐθέσπισε ποτὲ ἡ Ἐκκλησία ὅτι πρέπει νὰ πιστεύωμεν ὡς ***δόγμα πίστεως*** ὅτι ἡ Γῆ περιστρέφεται ἐτησίως περὶ τὸν Ἥλιον εἰς 365 ἡμέρας καὶ 6 ὥρας, οὐχὶ δὲ εἰς 365 ἡμέρας, 5 ὥρας, 48 πρῶτα λεπτά, 46 δεύτερα καὶ 08 καθὰ διδάσκει ἡ ἀστρονομικὴ ἐπιστήμη; ἢ ὑπάρχει τοὐλάχιστον ἐπίσημός τις Συνοδικὴ ἀπόφασις θεσπίζουσα ὅτι ὀφείλομεν νὰ τηρῶμεν ἐν ἰσχύϊ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα τὸ Ἰουλιακὸν Ἡμερολόγιον;

Ε΄) Ἅπαξ τῆς ἡμέρας τοῦ Πάσχα, τῆς θιγούσης τὴν Ἐκκλησίαν, ἀναβληθείσης ἵνα κανονισθῇ ὑπὸ τῆς προσεχοῦς Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τίνα λόγον ἔχει πλὴν τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν καὶ κακοβουλιῶν, ἡ περαιτέρω ἀντίδρασις κατὰ τῆς διορθώσεως τοῦ Ἰουλιακοῦ ἔτους, οὗτινος τὴν πλημμέλειαν πρῶτοι οἱ Βυζαντινοὶ λόγιοι ἀνεκάλυψαν καὶ ἐγνωστοποίησαν τοῖς ἐν τῇ Δύσει; Ἢ μήπως ὁ εἰδωλολάτρης Ἰούλιος Καῖσαρ, ὁ καθορίσας αὐτὸ διὰ τοῦ ἀστρονόμου Σωσιγένους ἦτο Θεόπνευστός τις Ἀπόστολος ἢ Πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας;

ΣΤ΄) Πῶς νὰ χαρακτηρίσῃ δέ τις προσηκόντως τὴν κακόβουλον κακοπιστίαν τῶν ἐπιζητούντων νὰ διαταράξωσι τὰς χριστιανικὰς συνειδήσεις ἢ τὴν παχυλὴν ἀμάθειαν τῶν μοναχῶν ἐκείνων, οἵτινες «ὁδηγοὶ τυφλοὶ» (Ματθ. ΚΓ΄) ἔφθασαν μέχρι τῆς μωρίας νὰ κατηγορῶσι τὴν Ἐκκλησίαν Κων/πόλεως ὅτι ἀπέστη τῆς Ὀρθοδοξίας, περιπεσοῦσα εἰς αἵρεσιν;

Τὴν ἀπάντησιν εἰς τὰ ὡς ἄνω ἐρωτήματα δώτωσαν πάντες οἱ μὴ

κηρύξαντες πλῆρες διαζύγιον πρὸς τὴν λογικὴν καὶ τὴν εὐθυκρισίαν ἀναγνῶσται. [30])

Ἀλλὰ τοιοῦτος ὑπῆρξεν ἀείποτε ὁ κλῆρος τῆς ἀληθείας. Πάντοτε ἅμα τῇ πρώτῃ ἐμφανίσει αὐτῆς εἰς τὸν κόσμον, εἶδεν ὀρθουμένας ἀντιμετώπους αὐτῆς τὴν ἀμάθειαν καὶ τὴν κακοπιστίαν, τὰς προλήψεις καὶ τὰς προκαταλήψεις, τὰς ἐρριζωμένας ἕξεις καὶ πλάνας. Μήπως ὁ μέγας ἀστρονόμος Γαλιλαῖος δὲν ἐξεβιάσθη, κελεύσει τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ Η΄, ἑβδομηκοντούτης ἤδη γέρων, διὰ νὰ διαφύγῃ τὴν πυρὰν τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, νὰ προσέλθῃ τῇ 22 Ἰουνίου 1633 εἰς τὸν ἐν Ρώμῃ ναὸν τῆς Minerva καὶ ἐκεῖ ἐνώπιον πληθύος ἀνωτέρων κληρικῶν νὰ ἀπαγγείλῃ ὁμολογίαν πίστεως, ἐν ᾗ ἐλέγετο «**ἀποπτύω, καταρῶμαι καὶ βδελύσσομαι τὴν αἵρεσιν τῆς κινήσεως τῆς Γῆς**», (Flamarion Astronomie populaire Paris 1890). Ἔπαυσε διὰ τοῦτο ἡ Γῆ νὰ κινῆται; ποῖος δὲ τὴν σήμερον τολμᾷ νὰ θέσῃ ἐν ἀμφιβόλῳ τὴν ἀπὸ ἀποστάσεως 148 ἑκατομμυρίων χιλιαμέτρων κατὰ μέσον ὅρον περιστροφικὴν κίνησιν τῆς Γῆς περὶ τὸν Ἥλιον, ἥτις κίνησις ἀποτελεῖ τὸ ἡλιακὸν ἔτος;

Οὕτω τὸ φῶς τῆς ἀληθείας δὲν θὰ βραδύνῃ θᾶττον ἢ βράδιον νὰ διασπάσῃ τὴν ἀχλὺν τῆς πλάνης καὶ νὰ θριαμβεύσῃ. Διότι μόνη ἡ ἀλήθεια ἀποτελεῖ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου κατὰ τὴν ρήτραν τοῦ Θεανθρώπου «ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» (Ἰωάν. Η). Τοῦτο ἀσφαλῶς θὰ ἐπαληθεύσῃ καὶ ἐν τῷ ζητήματι τοῦ Ἡμερολογίου.

---

30) «Οὐδέποτε—γράφει καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ τελευταίᾳ αὐτῆς ἐπισήμῳ Ἀνακοινώσει—εἴτε Οἰκουμενικὴ εἴτε Τοπικὴ Σύνοδος ἐθέσπισεν Ἡμερολόγιον ἢ ἀπηγόρευσε τὴν διόρθωσιν τοῦ ἑκάστοτε ἐν χρήσει τῆς Ἐκκλησίας Ἡμερολογίου.

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος συμφωνήσασα πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ πρὸς τὰς λοιπὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας προέβη εἰς ἁπλουστάτην διόρθωσιν τοῦ ἰδικοῦ της Ἰουλιανοῦ Ἡμερολογίου τὸ ὁποῖον ἐξακολουθεῖ νὰ διατηρῇ καὶ σήμερον χωρὶς νὰ μεταβάλῃ τὰς ἑορτὰς καὶ χωρὶς νὰ θίξῃ τὰ δόγματα ἢ τὰς παραδόσεις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας....» Καὶ ὑποβάλλει ἡ Σύνοδος συμφώνως πρὸς τὰς ρητὰς διατάξεις τῶν Ἱ. Κανόνων εἰς καθαίρεσιν μὲν τοὺς κληρικοὺς εἰς ἀποκοπὴν δὲ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας τοὺς λαϊκοὺς «τοὺς διὰ τῆς προτάσεως τοῦ Ἡμερολογίου ἐκμεταλλευομένους τὴν εὐσέβειαν τοῦ λαοῦ».

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ

εἰς τὸν ἀοίδιμον

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΝ

ἐκφωνηθεὶς

ὑπὸ τοῦ Κατηχητοῦ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ
Μ. ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΟΣ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΩΝ

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι,

Εὐσεβὲς ἐκκλησίασμα,

Τί τὸ ὁρώμενον θέαμα; τίς ἡ παροῦσα συνάθροισις; Μήπως ἑορτάζομεν μίαν τῶν χαρμοσύνων ἑορτῶν τῆς Ἐκκλησίας, τὰς ὁποίας οἱ μὲν πατέρες μας ἐθεσμοθέτησαν καὶ ἐκληροδότησαν, οἱ δὲ υἱοὶ ἡμεῖς παρὰ τὴν ψυχρὰν τοῦ αἰῶνος πνοὴν δὲν ἐπαύσαμεν ἑορτάζοντες δημοτελῶς, μεγαλοπρεπῶς; Φεῦ! δὲν εἶναι χαρά, δὲν εἶναι πανήγυρις χαρμόσυνος τὸ τελούμενον· εἶναι πένθος καὶ πένθος βαρύτατον, ἀλγεινότατον. Ἡ Ἐκκλησία θρηνεῖ ἕνα τῶν ἐκλεκτοτέρων Ἱεραρχῶν της, ἕνα τῶν λαμπροτέρων, τῶν γνησιωτέρων υἱῶν της. Ἐντεῦθεν ἡ μεγαλοπρεπὴς καὶ ἐπιβάλλουσα παράταξις τῶν Σεβασμιωτάτων Ἀρχιερέων, ἡγουμένου τοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἐπαξίως Προκαθημένου. Ἐντεῦθεν τὸ πλῆθος τῶν Πατριαρχικῶν καὶ τῶν ἄλλων κληρικῶν τῶν συνωθουμένων ἐν πόθῳ περὶ τὸ φέρετρον τὸ νεκρικόν. Ἐντεῦθεν ὁ λαὸς ὁ βαρύς, ὁ πάντοθεν συνδραμὼν καὶ πλημμυρίσας καὶ ναὸν Πατριαρχικὸν καὶ περίβολον, διὰ νὰ προσκυνήσῃ καὶ ἀποχαιρετίσῃ τὸ ὕστατον ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ζῶντα τοσοῦτον ἐτίμα καὶ ἐθαύμαζεν. Ἐντεῦθεν οἱ βαθεῖς στεναγμοί, ἡ θλίψις ἡ γενική, τῶν δακρύων οἱ κρουνοί, ἡ κραυγὴ ἡ ὀξεῖα τῆς ὀδύνης, ἡ ἀναβαίνουσα μέχρι τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἐν τῷ μέσῳ καὶ ὑπεράνω ὅλων, ὅλης αὐτῆς τῆς ἐμφανίσεως, διακρίνω νοερῶς τὴν ἰδεώδη, τὴν Σεβασμίαν μορφὴν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας μελανειμονοῦσαν, κεκλιμένην φιλοστόργως ἐπὶ τοῦ φερέτρου τοῦ πολυτίμου υἱοῦ της καὶ τονίζουσαν θρήνους καὶ χύνουσαν ἀφθόνως δάκρυα πικρά! Φεῦ! φεῦ! τῆς συμφορᾶς! Ὁ Χαλκηδόνος Νικόλαος δὲν ὑπάρχει πλέον! Ἐσβέσθη ὁ πολύτιμος Ἱεράρχης. Ἐσβέσθη ὁ λύχνος ὁ λαμπρὸς «ὁ φαίνων τόσον ἐπιζήλως πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ». Χθὲς τὸν προκάτοχον, σήμερον τὸν διάδοχον! Χθὲς τὸν Ἰωακείμ, σήμερον τὸν Νικόλαον. Χθὲς οἱ γάμοι του μετὰ τῆς πολυφιλήτου νύμφης του, τῆς ἐπαρχίας Χαλκηδόνος, σήμερον ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία του.

Ἡ συμφορὰ δεινή, ἀνυπολόγιστος. Τὸ πλῆγμα διπλοῦν, ἀπαίσιον, ὀδυνηρότατον. Ἀκόμη ὁ θρῆνος ὁ πρῶτος δὲν ἐσίγησεν καὶ ἀντιλαλεῖ ὁ θρῆνος ὁ δεύτερος. Δύο συγχρόνως μεγάλα κενὰ εἰς τὴν φάλαγγα τὴν ἀραιάν, τὴν φρουροῦσαν τῆς Ὀρθοδοξίας μας τὸ παλλάδιον, τὴν κιβωτὸν τὴν ἱεράν. Ἡ δυστυχὴς Ἐπαρχία Χαλκηδόνος, ἡ

τρωθεῖσα δεινῶς εἰς τὰ καιριώτατα, ἡ αἰσθανθεῖσα βαθύτατα καὶ αὐτὴ τὴν ἀπώλειαν τοῦ λαμπροῦ ἱεράρχου της. ἤλπισε πρὸς ὀλίγον ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ παρηγορηθῇ, ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπουλώσῃ τὸ τραῦμά της, νὰ μετριάσῃ τὴν θλῖψιν της ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Νικολάου. Ματαία ἐλπίς! Τίς ἐφαντάζετο ὅτι μετὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς πανηγύρεως τῆς ἐγκαθιδρύσεως, μετὰ τὴν ἐκδήλωσιν τόσων ἐλπίδων καὶ εὐχῶν, θὰ ἠκολούθει ἡ πένθιμος ὕστερον ἐξέλιξις, ἡ κεραυνοβόλος συμφορὰ τῆς παρούσης στιγμῆς;

Ἀλλὰ στῶμεν, ἀδελφοί! Μὴ θρηνῶμεν ἀπαραμύθητοι. «Μὴ λυπῆσθε καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα» (Α΄ Θεσσαλ. Δ΄ 13). Πολλοὺς λόγους παραμυθίας παρέχει ἡ ἁγία θρησκεία μας καὶ πολλοὺς ἠδυνάμην νὰ ἐπικαλεσθῶ διὰ νὰ μετριάσω τὴν ὀδύνην τῆς συμφορᾶς, νὰ πραΰνω τὸ πένθος τὸ ὀξύ. Ἀλλ' ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν δύναμαι νὰ παραλίπω, ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἐπιβάλλει τὸ καθῆκον τῆς στιγμῆς, εἶναι ὅτι ἡ ἡμέρα αὐτὴ ἡ πένθιμος, ἡ ὥρα αὐτὴ τοῦ πόνου εἶναι συγχρόνως καὶ τὰ μεγάλα καὶ πανηγυρικὰ ἀποκαλυπτήρια τῆς ζωῆς καὶ πολιτείας τοῦ ἐκλιπόντος ὑπερόχου ἱεράρχου, πρὸ τῶν ὁποίων δὲν δύναταί τις εἰ μὴ νὰ θαυμάσῃ, ν' ἀποκαλυφθῇ, νὰ παρηγορηθῇ, νὰ οἰκοδομηθῇ.

Μόλις ἠκούσθη τὸ ἄγγελμα τοῦ θανάτου, μόλις οἱ μελανοπτέρυγες ἄγγελοι διεσάλπισαν ἀνὰ τὴν πόλιν ταύτην τὸ μοιραῖον τοῦ Χαλκηδόνος καὶ ἤνοιξαν ἀμέτρητα στόματα κεκλεισμένα καὶ διεκήρυξαν τὴν ἄγνωστον, τὴν κεχρυμμένην τέως ἀποστολικὴν ἀρετὴν τοῦ ἀφ' ἡμῶν μεταστάντος Μητροπολίτου. Καὶ σήμερον εἶμαι εὐτυχής, ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτρέψῃ ἡ στιγμὴ εὐτυχίαν, εἶμαι εὐτυχής, διότι δύναμαι πεποιθότως νὰ κηρύξω ὅτι ὁ ἐκλιπὼν Ἱεράρχης ἦτο μία τῶν Σεβασμιωτέρων φυσιογνωμιῶν τῆς συγχρόνου ἱεραρχίας μας, ἀλλὰ καὶ εἷς τῶν διαπρεπεστέρων καὶ λαμπροτέρων ἐπισκόπων τῆς Ἐκκλησίας, τῶν διακριθέντων ἐπὶ ἀκραιφνεῖ χριστιανισμῷ καὶ χριστομιμήτῳ ποιμαντορικῇ δράσει.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διέκρινεν αὐτὸν ἦτο ἡ ἀληθῶς χριστιανικὴ ψυχή του, ὁ ἀτίμητος ἠθικὸς θησαυρὸς τῶν μεγάλων ἀρετῶν του. Ἂν δὲν εἶχε τοῦ Φωτίου τὴν πολυμάθειαν ἢ τοῦ Χρυσοστόμου τὴν χρυσορρημοσύνην ἢ τοῦ Βασιλείου τὸ σθένος καὶ τὸ ψυχικὸν μεγαλεῖον, εἶχεν ὅμως ὅλων τούτων τῶν μεγάλων χαρισμάτων τὸ βάθος καὶ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ἀξίαν· ἦτο ἀληθὴς χριστιανός, ἀληθὲς ἄγαλμα χριστιανωσύνης καὶ δι' αὐτὸ καὶ ἀληθὴς ποιμὴν τῆς Ἐκκλησίας. Ἦτο εἰκὼν καὶ ζῶσα ἀναπαράστασις τοῦ ὁμωνύμου ἁγίου του, τοῦ θαυματουργοῦ φωστῆρος τῆς Λυκίας, τοῦ μυροβόλου Νικολάου. Καὶ ἂς μοὶ ἐπιτραπῇ διὰ τῶν αὐτῶν χαρακτηριστικῶν γραμμῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἡ Ἐκκλησία ἔγραψε καὶ ἀπηθανάτισε τὴν εἰκόνα ἐκείνου, διὰ τῶν αὐτῶν καὶ ἐγὼ νὰ ψάλω καὶ νὰ γράψω καὶ τὴν ὁμοίαν ἐκείνῃ εἰκόνα τοῦ Χαλκηδόνος Νικολάου. «Κανόνα πίστεως καὶ εἰκόνα πραότητος, ἐγκρατείας διδάσκαλον ἀνέδειξέ σε τῇ ποίμνῃ σου ἡ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια· διὰ τοῦτο ἐκτήσω τῇ ταπεινώσει τὰ ὑψηλά, τῇ πτωχείᾳ τὰ πλούσια».

Τὸν ἐγνώρισα προσωπικῶς ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τῆς Χάλκης, νεαρὸς ἐγὼ τελειόφοιτον ἐκεῖνον καὶ δὲν λησμονῶ ἀκόμη τὴν ἐντυπωτικὴν σεμνότητα τοῦ κληρικοῦ τὴν ἐν παντὶ ἐκφαινομένην καὶ διαλάμπουσαν, τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὸ μελετηρόν του, ἀλλ' ἰδίως τὸ περὶ τὸ κήρυγμα δόκιμον. Ὁ λόγος του, ἔναυλος ἀκόμη

εἰς τὰς ἀκοάς μου, διεκρίθη ὄχι μόνον διὰ τὴν βαθεῖαν καὶ ἐπιμεμελημένην κατασκευήν του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ δημῶδες ὕφος του. Αὐτὸ ἐσήμαινε τὸ ἰδεῶδες, πρὸς τὸ ὁποῖον ἔκτοτε ἠτένιζεν ἡ κληρικὴ ψυχὴ τοῦ ἀοιδίμου. Τὸ **κήρυγμα,** ἰδοὺ τὸ κέντρον τῆς δράσεως τοῦ κληρικοῦ, τοῦ ὑπηρέτου τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, τὸ βαρὺ πυροβολικόν του, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μόνου, ἐξασκουμένου σοβαρῶς καὶ ἀξίως τῶν καιρῶν καὶ τῶν περιστάσεων, δύνανται νὰ προσβάλλωνται ἀποτελεσματικῶς οἱ πανταχόθεν ἐλλοχεύοντες ἐχθροὶ τῆς ἀνθρωπίνης σωτηρίας. Αὐτὴ ἦτο ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ Νικολάου. Καὶ μήπως δὲν εἶναι καὶ δὲν ἦτο καὶ δὲν πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας ὁ κανὼν τῆς δράσεως παντὸς ἀξίου τῆς κλήσεως αὐτοῦ κληρικοῦ; μήπως ἐπιτρέπεται ἄλλως τις νὰ φρονῇ καὶ νὰ ὁμιλῇ καὶ νὰ πολιτεύηται; Οὐδέποτε ἐλειτούργει ὁ Νικόλαος χωρὶς νὰ κηρύξῃ. Καὶ ἰδοὺ εἷς τῶν κυριωτέρων χαρακτήρων τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας του. Ὅπου καὶ ἂν ἔταξεν αὐτὸν ἡ Ἐκκλησία, ἐνόει νὰ κηρύττῃ, δηλ. ἐνόει νὰ εἶναι ἀληθὴς καὶ πραγματικὸς ποιμὴν καὶ ὁδηγὸς τῶν ψυχῶν τῶν ἐμπεπιστευμένων εἰς αὐτὸν χριστιανῶν. Καὶ ὡς Ἀρχιδιάκονος τῆς Μητροπόλεως Σμύρνης καὶ ὡς Προϊστάμενος τῆς ἐν Κρονστάνδῃ τῆς Τρανσυλβανίας ὁμογενοῦς Κοινότητος καὶ ὡς Πρωτοσύγκελλος καὶ Ἐπίσκοπος τοῦ Ἀμασείας Ἀνθίμου τοῦ Ἀλεξούδη, δρῶν ἐν τῇ πατρίδι του, καὶ ὡς Κίτρους Ἐπίσκοπος καὶ ὡς Βοδενῶν Μητροπολίτης καὶ ὡς Ἀγκύρας καὶ ὡς Μαρωνείας, τελευταῖον δὲ ὡς Καισαρείας, διεκρίθη καὶ ἐφημίσθη ὡς τοιοῦτος, ὡς ἀκούραστος καὶ ἀκαταπόνητος χειριστὴς τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας.

Ἀλλὰ τὸ κήρυγμα ἤσκει ὄχι πρὸς ἐπίδειξιν, ὄχι πρὸς ἄγραν φήμης καὶ δόξης ἀνθρωπίνης, ἀλλ' ἐν χριστιανικῇ **ταπεινοφροσύνῃ,** τῇ ταπεινοφροσύνῃ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τοῦ διακηρύττοντος ὅτι δὲν μετεχειρίζετο σοφίαν ἐπίγειον, οὔτε τὰ τεχνάσματα τῆς κατὰ κόσμον ρητορικῆς, «ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ», ἵνα μὴ ἐπισκιασθῇ ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις καὶ τὸ μυστήριον τῆς θείας σοφίας, τῆς ἀποκαλυπτομένης ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ Σταυροῦ. Καὶ ἦτο εἷς τῶν συνήθως ἐπαναλαμβανομένων λόγων του αὐτός, **ὅτι ἐκήρυττε Χριστὸν ἐσταυρωμένον.** Ἀλλ' ἦτο ὁ ταπεινόφρων ἱεροκῆρυξ **καὶ ἄνθρωπος τῆς προσευχῆς.** Ἑπόμενον. Μήπως πᾶν δώρημα τέλειον καὶ ἰδίως τοῦ λόγου τοῦ θείου τὸ ἐπίζηλον χάρισμα ἄλλοθεν δύναται νὰ τονωθῇ καὶ νὰ ἐμπνευσθῇ ἢ ἄνωθεν, ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων διὰ τῆς προσευχῆς;

Ἐν δὲ τῇ δημοσίᾳ λατρείᾳ δὲν πρέπει νὰ παραλίπωμεν ὅτι εἶχε καὶ ἄλλο ἐπίζηλον καὶ σπάνιον καὶ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα καὶ χάρισμα, τὸ μουσικὸν τάλαντον. Ἦτο γνώστης εἴπέρ τις καὶ ἄλλος βαθύς, ἀλλὰ καὶ θιασώτης θερμός, ἀλλὰ καὶ σκαπανεὺς δόκιμος τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας μουσικῆς. Ἐξεπόνησεν ἐπὶ ἔτη μακρὰ ἐργαζόμενος καὶ πονῶν, ὁλόκληρον σειρὰν ἐκκλησιαστικης μουσικῆς δημιουργίας, ἀποδεικνύουσαν πόσον βαθέως ἐτίμα καὶ ἐξετίμα καὶ περιεῖπε τὸν θαυμάσιον, καίπερ παρηγκωνισμένον καὶ παρεγνωρισμένον αὐτὸν προγονικὸν θησαυρόν, ἐν ᾧ ἡ ἄφθαστος εὐσέβεια τῶν πατέρων μας, τὸν ὁποῖον ἀδύνατον ἡμεῖς οἱ υἱοὶ πλήρως νὰ ἐννοήσωμεν καὶ προσηκόντως νὰ αἰσθανθῶμεν, ἐξέχεε τοὺς θησαυροὺς τοῦ πλούτου τῶν θρησκευτικῶν αἰσθημάτων της καὶ ἔψαλλε θαυμασίως τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ της. Ἐπὶ σειρὰν δὲ ὅλην ἐτῶν προεδρεύων τοῦ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἐκκλησίας λει-

τουργοῦντος ἐκκλησ. Μουσικοῦ Συλλόγου, προσέφερε μεγάλας καὶ ἀποτελεσματικὰς ὑπηρεσίας ὁ ἐν παντὶ δραστήριος καὶ θερμουργὸς εἰς τὴν διατήρησιν καὶ κατὰ τὰ ἐνόντα σήμερον βελτίωσιν τῆς μουσικῆς μας ἐμφανίσεως.

Ἀλλ' ὁ ἀοίδιμος Νικόλαος δὲν ἐκόσμει μόνον λαμπρῶς τὰς ἑορτὰς καὶ τὰς πανηγύρεις, τῶν ὁποίων προεξῆρχε· δὲν ἦτο μόνον ἐν τῇ δημοσίᾳ λατρείᾳ τύπος εὐλαβοῦς Ἱεράρχου, ἀναφέροντος ἐν κατανύξει τὴν θείαν λατρείαν καὶ ἀναφοράν· ἦτο καὶ ὁ ἄνθρωπος τῆς κατ' ἰδίαν προσευχῆς. ἐπὶ ὥρας ἐφωρᾶτο πολλάκις γονυπετὴς προσευχόμενος ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ του. Μόνον; ἦτο καὶ ὁ ἄνθρωπος τῆς ***λιτότητος***, τῆς ***ἐγκρατείας***, τῆς ***οἰκονομίας***. Καὶ βεβαίως· διότι ταῦτα πάντα εἶναι ὁ νόμος καὶ ἡ ὁδὸς τῆς φιλανθρωπίας. ὁ δὲ Νικόλαος ὑπῆρξεν ἰδίως καὶ κατ' ἐξοχὴν ***ὁ ἱεράρχης τῆς φιλανθρωπίας***. Αὐτὴ ἦτο ὁ λαμπρότερος ἀδάμας τῆς ἐπισκοπικῆς μίτρας του. Αἱ χεῖρές του ἀναδίδουσιν εὐωδίαν πνευματικὴν μυρίων ἐλεημοσυνῶν πρὸς πτωχοὺς καὶ πενομένους ἀδελφούς. Ἡ ψυχή του ἦτο δοχεῖον πολύτιμον ἀτιμήτου μύρου χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας. ἀληθὲς σκήνωμα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τῆς χριστιανικῆς θρησκείας.

Διαθέτων γενναίαν μοῖραν ἐκ τοῦ μισθοῦ του, ἐξασφαλίσας τὴν συνδρομὴν φιλανθρώπων καὶ ἀφωσιωμένων εἰς αὐτὸν ὁμογενῶν, ***«ἐσκόρπιζεν, ἔδιδε τοῖς πένησιν, ἵνα ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένῃ εἰς τὸν αἰῶνα»*** (Β', Κορ. Θ', 9). Ἐκόμιζεν ὁ ἴδιος αὐτοπροσώπως εἰς τὰς καλύβας καὶ τὰ ταπεινὰ ἐνδιαιτήματα τῶν πτωχῶν του τὰς ἐλεημοσύνας, ταπεινοφρόνως, εἰς ὥρας μυστηριώδεις, διατηρῶν ἀκριβὲς σημειωματάριον τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν διευθύνσεων. Ἀλλὰ τίς ἀγνοεῖ καὶ δὲν ἐνθυμεῖται τὴν ὥραν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου τῆς φιλανθρωπίας, τὴν μεγαλουργὸν καὶ σωτήριον δραστηριότητα, τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξεν ὡς Πρόεδρος τῶν ἡμετέρων Νοσοκομείων ἐν ἡμέραις πονηραῖς, ὅταν ταῦτα ἐκινδύνευσαν κίνδυνον σοβαρόν; ἀδιαφορῶν πρὸς τὰς παρομαρτούσας εἰς τοιαύτην ἐνέργειαν πικρίας καὶ ἀπογοητεύσεις, ἀψηφῶν αὐτὴν τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ζωήν του, τὴν ὁποίαν ἐξέθεσεν εἰς κίνδυνον σοβαρόν, περιήρχετο ἐπὶ μῆνας περισυλλέγων τὴν λογίαν τῆς ὁμογενείας καὶ εἶχε τὸ μέγα εὐτύχημα νὰ ἴδῃ σωζόμενα τὰ εἰς αὐτὸν ἐμπεπιστευμένα ἱερὰ καθιδρύματα, τὴν Βασιλειάδα τῆς Ἐκκλησίας μας, καὶ νὰ αἰσθανθῇ τὴν ἀνεκλάλητον χαρὰν τῆς πλήρους ἠθικῆς ἱκανοποιήσεως καὶ νὰ τιμηθῇ τὴν ἐπίζηλον τιμὴν τῆς ἀφιερώσεως μιᾶς τῶν αἰθουσῶν των εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ***Καισαρείας Νικολάου***. Καὶ διηωνίσθη οὕτω ἡ θερμουργὸς δραστηριότης καὶ ἡ εὐρεῖα φιλανθρωπία. ἀλλὰ καὶ ἡ ἀΐδιος εὐγνωμοσύνη τῶν ὑπὲρ ὧν ἐπεδείχθη καὶ ἐξησκήθη.

Ἀλλὰ πόσον ἐξαίρεται καὶ λαμπρύνεται ἡ φιλανθρωπία τοῦ Ἱεράρχου, ὅταν ἐνθυμηθῶμεν ὅτι εἶχεν ἀκόλουθον καὶ θεράπαιναν ἀχώριστον τὴν ἀγγελικὴν ἀρετὴν τῆς ***ἐγκρατείας*** καὶ τῆς ***σωφροσύνης***! Λευκὸν καὶ ἀκηλίδωτον ἐμαρτύρησαν αὐτὸν πρῶτοι καὶ πρὸ πάντων οἱ Σμυρναῖοι, διότι ἐκεῖ τὸ πρῶτον καὶ ἐκεῖ πρὸ πάντων λόγῳ τοῦ περιβάλλοντος ἀνέλαμψε τὸ φῶς τῆς ἀρετῆς του αὐτῆς, ὅπου καθ' ἑκάστην πολυμελῶς καὶ πολυτρόπως ὡς καθηγητὴς καὶ ἱεροκῆρυξ καὶ ἀρχιδιάκονος, ἀναστρεφόμενος μετὰ τοῦ κόσμου ἐξετίθετο κατ' ἀνάγκην εἰς τὰς προσβολὰς τοῦ πανταχόθεν πολιορκοῦντος κακοῦ καὶ ὅπου ἡμεῖς ἐπείσθημεν πόσον στερεὸς καὶ σιδηροῦς ἦτο ὁ θώραξ τῆς ψυχικῆς του ἁγνείας. Ἀλλὰ τίς ἐξ ἡμῶν ἐδῶ δὲν ἐγνώρισε

καὶ δὲν ἐθαύμασε τὸ τεκμήριον τὸ ἀλάνθαστον τῆς ψυχικῆς ἁγνείας, τὴν ὑψηλὴν ἐκδήλωσιν αὐτῆς, τὴν ἐν λόγοις, ἐν τρόποις καὶ πάσῃ καθόλου τῇ ἀναστροφῇ ἐκφαινομένην καὶ διαλάμπουσαν ἀπαράμιλλον σεμνότητα!

Ἀλλὰ πρὸς τί τὰ περισσότερα; μία μόνον κυρία γραμμὴ εἰμπορεῖ νὰ σκιαγραφήσῃ πλήρως τὴν εἰκόνα τοῦ ἀοιδίμου· ***ἐδίδασκεν,*** *ἀλλὰ καὶ* ***ἐποίει· ἐποίει,*** *ἀλλὰ* ***καὶ ἐδίδασκεν.*** Καὶ οὗτος εἶναι ὁ ἀληθῶς μέγας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν: ὁ ποιήσας καὶ διδάξας. «Ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. Ε', 19). Καὶ ἦτο ἄρα τύπος τῶν πιστῶν κατὰ πάντα, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος «ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἁγνείᾳ» (Α' Τιμ. Δ', 12). Ἡ ἐν τῇ Διοικούσῃ Συνόδῳ συμβολή του δὲν ὑπελείπετο τῆς ἄλλης του δράσεως, οὔτε ὁ Τοποτηρητὴς τοῦ Συνοδικοῦ. Παντοῦ καὶ πάντοτε ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος, ὁ χριστιανὸς ὁ ἀληθής, «ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος, ὁ ἐκδηλούμενος ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ πραέος καὶ ἡσυχίου πνεύματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πολυτελές» (Α' Πέτρ. Γ', 4).

«Κανόνα πίστεως καὶ εἰκόνα πραότητος, ἐγκρατείας διδάσκαλον ἀνέδειξέ σε τῇ ποίμνῃ σου ἡ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια· διὰ τοῦτο ἐκτήσω τῇ ταπεινώσει τὰ ὑψηλά, τῇ πτωχείᾳ τὰ πλούσια, Πάτερ Ἱεράρχα Νικόλαε, πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν».

Ναί, ψυχὴ ἁγία, πεφιλημένη· ναί, φυσιογνωμία ἀλησμόνητος. Ηὐλόγεις, ὅταν ἀπεχαιρέτας τὸν μάταιον τοῦτον κόσμον ἐπὶ τῆς κλίνης τῆς ὀδύνης καὶ τοῦ θανάτου σου. Κατώρθωνες νὰ ὑψώνῃς ἐκ διαλειμμάτων τὰς κουρασμένας, ἀλλὰ μυροβόλους καὶ ἁγίας σου χεῖρας καὶ νὰ παρίστασαι ἐνώπιον ἡμῶν τῶν περιλειπομένων, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἁγίου εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων, ὅπως διῆλθες τὴν ζωήν σου ὅλην εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων. Ἆρον καὶ τόρα τὸ ὕστατον τὰς χεῖράς σου αὐτὰς καὶ σκόρπισον εὐλογίαν καὶ σκόρπισον εὐχὰς καὶ σκόρπισον μῦρα ἁγιασμοῦ καὶ χριστιανωσύνης. Εὐλόγησον ἡμᾶς τοὺς εὐλογοῦντάς σε. Εὐλόγησον τὰ πλήθη ταῦτα τὰ συνωστιζόμενα εὐλαβῶς περὶ τὸ σκῆνός σου. Ἡ μνήμη σου θὰ εἶναι αἰωνία εἰς τὰς ψυχάς μας. Τὸ παράδειγμά σου ἀθάνατον, χρησιμεῦον ὡς λύχνος τοῖς ποσὶν καὶ φῶς εἰς τὰς τρίβους μας. Διότι «ἀρετή, κἂν θάνῃ τις, οὐκ ἀπόλλυται· ζῇ δ' οὐκέτ' ὄντος σώματος».

ΔΙΔΑΓΜΑ

Μὴ πάντως πλουτεῖν ἐκ παντὸς τρόπου βούλου, μηδὲ εὐδόκιμος εἶναι ἐκ τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων· οὐ γάρ ἐστί σοι ταῦτα· ἀλλὰ δίκαιος ἔσο, καὶ σώφρων, καὶ φρόνιμος, καὶ ἀνδρεῖος, καὶ ὑπομονητικὸς ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας παθήμασιν. Οὕτω γὰρ καὶ σεαυτὸν σώσεις καὶ ἐπὶ μείζοσιν ἀγαθοῖς μείζονα ἕξεις τὴν περιφάνειαν.

(Μ. Βασίλειος)

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

Αριθμ. { Πρωτ. 450 / Διεκπ. 270

† ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ *ἐλέῳ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης, καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης*

ΠΡΟΣ ΤΑ ΕΥΣΕΒΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΕΚΝΑ

χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ.

« *Μηδεὶς ὑμᾶς ἀπατάτω κενοῖς λόγοις* ».
(Ἐφεσ. 5, 6).

Μετὰ πολλῆς θλίψεως ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία πληροφορεῖται ὅτι ἐνιαχοῦ παρ' ὑμῖν ἐνεφανίσθησάν τινες, οἵτινες «***μὴ νοοῦντες μήτε ἃ λέγουσι μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται***» (1 Τιμ. 1, 7), ταράττουσι τὴν εἰρήνην ὑμῶν.

Ἐννοοῦμεν τοὺς ἐγείροντας τὸν περὶ τὸ ἡμερολόγιον θόρυβον, ἐξ οὗ πολλαχοῦ σκανδαλίζεται ὁ εὐσεβὴς λαὸς καὶ ἐπέρχεται ἐπιβλαβὴς διαίρεσις ἐν ὑμῖν.

Τὴν ἀνάγκην τῆς ἄρσεως τῆς μεταξὺ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ ἡμερολογίου διαφορᾶς, μετὰ τὴν ὑφ' ἁπάντων τῶν Ὀρθοδόξων Κρατῶν γενομένην τελευταίως ἀποδοχὴν καὶ εἰσαγωγὴν τοῦ νέου ἡμερολογίου, κατεῖδον εὐθὺς ἀμέσως πᾶσαι αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, αἰσθανόμεναι ὅτι ἦτο καθῆκον ὅπως εὐκολύνωσι τὴν κοινωνικὴν ζωὴν δι' ἀναλόγου ρυθμίσεως καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου, εἰς τρόπον ὥστε οἱ πιστοὶ νὰ ἀκολουθῶσι τὸ αὐτὸ ἡμερολόγιον ἔν τε τῷ κοσμικῷ καὶ τῷ θρησκευτικῷ αὐτῶν βίῳ, καὶ καθορῶσαι ἅμα ὅτι ἡ διάστασις ἐν τούτῳ τῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας ἠδύνατο νὰ ἀποβῇ πολλαχῶς ἐπιζήμιος.

Διὰ τοῦτο καὶ πόθος πάντοθεν καὶ εὐχὴ ἐξεφράζετο καὶ

διετυποῦτο ὅπως ταχέως καὶ παρὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐνεργηθῇ τὸ προσῆκον.

Οὕτω δὲ κατὰ τὸν κοινὸν τοῦτον πόθον διὰ τὸ ἐπεῖγον τοῦ πράγματος συνεκλήθη τακτικῶς ὑπὸ τῆς καθ' ἡμᾶς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ συνῆλθεν ἐν τῇ Μεγάλῃ Αἰθούσῃ τοῦ Θρόνου τοῦ καθ' ἡμᾶς Πατριαρχικοῦ Οἴκου, τῇ λεγομένῃ Μεγάλῳ Συνοδικῷ, κατὰ τὸ ἔτος 1923 τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον, εἰς ὃ ἐκλήθησαν πᾶσαι αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι.

Ἐν τῷ Συνεδρίῳ δὲ τούτῳ, ληφθέντος ὑπ' ὄψιν ὅτι οὐδὲν κανονικὸν ὑπάρχει κώλυμα διὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ ἐν χρήσει ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου κατὰ τὰ δεδομένα τῆς Ἀστρονομικῆς Ἐπιστήμης, παμψηφεὶ ἀπεφασίσθη ἡ κατὰ τὰ δεδομένα ταῦτα διόρθωσις τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, δι' ἧς χωρὶς νὰ γίνηταί τις μεταβολὴ εἰς τὴν τάξιν τοῦ ἑορτολογίου τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας οὐδὲ νὰ θίγωνται τὸ παράπαν αἱ περὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Ἁγίου Πάσχα κανονικαὶ διατάξεις, ἐπήρχετο, ἐπὶ μεγάλῃ εὐκολίᾳ καὶ ὠφελείᾳ τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ, ἡ ἀπαραίτητος συνταύτισις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου πρὸς τὸ πολιτικόν, τὸ χρησιμοποιούμενον ἤδη διὰ τὰς κοσμικὰς ἀνάγκας.

Ὅτι δὲ ἡ ἐνέργεια αὕτη τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ κατόπιν κατὰ τὸ ἔτος 1924 γενομένη εἰσαγωγὴ τοῦ διορθωθέντος ἡμερολογίου διὰ τὰς ἀκινήτους ἑορτὰς ἦτο καθ' ὅλα κανονική, οὐδεὶς ἔχων καθαρὰν τὴν γνῶσιν καὶ τὴν συνείδησιν δύναται νὰ ἀρνηθῇ.

Οὐδεμία ποτὲ Σύνοδος, εἴτε Οἰκουμενικὴ εἴτε Τοπική, ἐθεώρησε τὸ ἡμερολόγιον ὡς ζήτημα τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς σημασίας τῶν δογμάτων καὶ τῶν θεμελιωδῶν κανονικῶν βάσεων τῆς Ἐκκλησίας, χρῇζον διὰ τὴν οἱανδήτινα τροποποίησιν ἀπαραιτήτως τῆς ἐξετάσεως ὑπὸ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ἡ Ἁγία Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος δὲν ἐξήνεγκε γνώμην ἢ ἀπαγόρευσιν περὶ τοῦ ἡμερολογίου. Ὁ κανὼν αὐτῆς ἀφορᾷ ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Ἁγίου Πάσχα, καὶ ἡ

σχετικὴ διάταξις βασίζεται οὐχὶ ἐπὶ ἡμερολογίου τινὸς οἱουδήποτε, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀστρονομικῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, ἧς τὸν ἀκριβῆ χρόνον ἁρμοδία ἵνα ὁρίσῃ εἶναι ἡ Ἐπιστήμη. Ἡ διάταξις αὕτη τῆς Ἁγίας Συνόδου οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ἐθίγη διὰ τῆς διορθώσεως τοῦ ἡμερολογίου.

Ἂν δέ ποτε ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ἐν καιροῖς χαλεποῖς, οἷοι ἦσαν οἱ χρόνοι τῆς 16ης ἑκατονταετηρίδος, ὅτε ἐγένετο ἡ ἡμερολογιακὴ μεταρρύθμισις ἐν τῇ Δύσει, ἀπέσχε νὰ προβῇ καὶ αὐτὴ εἰς τὴν διόρθωσιν τοῦ λάθους τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου καὶ κατέκρινε γενικῶς τὴν μονομερῶς γενομένην τότε ἡμερολογιακὴν μεταρρύθμισιν, ἡ στάσις ἐκείνη τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, προελθοῦσα ἐκ λόγων ἀξιοχρέου μερίμνης ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου διὰ τὰς τότε περιστάσεις, οὐδαμῶς ἐνέχει οὐδὲ δύναται νὰ ἐνέχῃ τὴν σημασίαν ἀπαγορεύσεως εἰς τὸ διηνεκὲς οἱασδήποτε ἡμερολογιακῆς μεταβολῆς, ὡς ἀποκλειομένης δῆθεν ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων, διότι, ὡς ἐλέχθη, τοιαύτη ἀπαγόρευσις κανονικὴ δὲν ὑπάρχει, ἀφεώρα δὲ καὶ ἄλλως οὐχὶ εἰς τὸ ἡμερολόγιον κυρίως αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ἀλλ' εἰς τὴν περιφρούρησιν τῶν περὶ τοῦ Πάσχα κανονικῶν διατάξεων.

Καὶ ἡ γνησία δὲ παράδοσις τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐτηρήθη πιστῶς κατὰ τὴν γενομένην διαρρύθμισιν τοῦ ἡμερολογου καὶ οὐδὲν τὸ μονομερὲς καὶ τὸ αὐτόβουλον ἐγένετο κατ' αὐτήν. Διότι ἂν ἕνεκα τῶν περιστάσεων δὲν ἐγένετο αὕτη ἐν Συνόδῳ, ἐγένετο ὅμως καὶ πάλιν, ὡς ἐλέχθη, κατὰ κοινὴν ἀξίωσιν τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ ἀπὸ κοινῆς αὐτῶν γνώμης, καὶ δὴ ἐν συναθροίσει τακτικῇ μεγάλῃ, τῷ ὀνόματι μόνον διαφερούσῃ τῆς Συνόδου, καὶ ἐν παμψηφίᾳ τῶν συνελθόντων ἀντιπροσώπων.

Ἂν δέ τινες τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν, μὴ εὑρισκόμεναι ἐν ὁμοίᾳ ἀνάγκῃ ἔγνωσαν ἵνα ἀπόσχωσι τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν τακτικῶς συγκληθεῖσαν κοινὴν διάσκεψιν, τοῦτο οὔτε τὴν σημασίαν καὶ τὸ κῦρος τῆς παμψηφεὶ ληφθείσης ἀποφάσεως τῶν συμμετασχουσῶν πλειόνων διασείει, οὔτε τὴν ἑνότητα τῆς Ἁγίας

ἡμῶν Ἐκκλησίας διασπᾷ, πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν ἀναγνωριζουσῶν καὶ ἀνομολογουσῶν ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ ἡμερολογίου, ὂν ἁπλῶς ζήτημα τάξεως ἐξωτερικῆς, δὲν εἶναι δυνατόν ποτε νὰ ἀποτελέσῃ λόγον διακοπῆς τῶν ἀδελφικῶν σχέσεων.

Ἐπίσης δ' ἄν τινες, καὶ δὴ ἐκ τῶν πρωτοστατησασῶν εἰς τὴν διαρρύθμισιν, καθυστέρησαν κατόπιν εἰς τὴν ἐφαρμογήν, ἡ καθυστέρησις αὕτη δὲν ἔχει αἰτίαν λόγους οἱουσδήποτε ἐκκλησιαστικούς, ἀλλ' ἄλλους ἰδίας προσωρινῆς ἀνάγκης, ὅπως ὅμως ἐξ ἄλλου καὶ λόγοι ἰδίας ἐπειγούσης ἀνάγκης προήγαγον τὰς λοιπάς, ὅσαι ἐφήρμοσαν ἤδη τὴν ἐγκριθεῖσαν διαρρύθμισιν, ἵνα προβῶσιν εἰς αὐτήν.

Ἀναμφίβολον δ' ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι ὅτι καὶ αἱ ὑστεροῦσαι ἔτι ἐκ τῶν συναποφασισασῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν καὶ αἱ ἀποσχοῦσαι οὐκ εἰς μακρὸν θέλουσιν εἰσαγάγῃ καὶ αὗται τὴν ἀδηρίτως ἐπιβαλλομένην πλέον διόρθωσιν ταύτην, τὴν οὐδὲν μέν, ὡς ἐλέχθη, τὸ εἴτε κατ' οὐσίαν εἴτε κατὰ τύπους ἀντικανονικὸν ἢ ἄτοπον ἔχουσαν, πολλὴν δὲ τοὐναντίον ἐνέχουσαν τὴν ὠφέλειαν καὶ τὴν τιμὴν διὰ τὴν Ἁγίαν Ὀρθόδοξον ἡμῶν Ἐκκλησίαν, ὡς ἀγρύπνως κηδομένην τοῦ ποιμνίου καὶ ἐπαξίως εἰς τὰ καλὰ καὶ τίμια καὶ εἰς πᾶσαν ἐν Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν πρόοδον χειραγωγοῦσαν αὐτό.

Ταῦτα μετ' ἀγάπης κρίναντες ἐπάναγκες ἵνα εἴπωμεν ὑμῖν πρὸς προφυλακήν, ἔχομεν τὴν πεποίθησιν ὅτι οἱ πάντες μεθ' υἱϊκῆς προσοχῆς θέλετε ἐνωτισθῆ καὶ θέλετε πεισθῇ εἰς αὐτά, ὡς λόγους προερχομένους ἀπὸ τῆς ἐγκύρου ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, ἥτις «ἀγρυπνεῖ ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ὡς λόγον ἀποδώσουσα» περὶ ὑμῶν πρὸς τὸν Θεόν (Ἑβρ. 13, 17).

«***Μηδεὶς δὲ ὑμᾶς ἀπατάτω κενοῖς λόγοις***» (Ἐφ. 5, 6).

Οἱ εἴτε δ' ἐξ ἀγνοίας τῆς ἀληθείας εἴτε ἐκ προθέσεως διαστρεβλοῦντες τὰ πράγματα καὶ ταράττοντες τὴν εἰρήνην ὑμῶν ὑπέχουσι μεγάλην εὐθύνην ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ κρῖμα αὐτῶν εἶναι μέγα, διότι σπαράσσουσιν ἀλό-

γως τὸ σῶμα τῆς Μητρὸς αὐτῶν Ἐκκλησίας καὶ σχίζουσι τὴν ἑνότητα τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν.

Ἀποστρέφετε ἀπ' αὐτῶν, ἀγαπητοί, τὸ πρόσωπον ὑμῶν καὶ «***γινώσκοντες ταῦτα φυλάττεσθε***», ὡς συμβουλεύει ὁ Ἀπόστολος, «***ἵνα μὴ τῇ τῶν ἀθέσμων πλάνῃ συναπαχθέντες ἐκπέσητε τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ***».

«***Αὐξάνετε δὲ ἐν χάριτι καὶ γνώσει τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ***».

«***Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς ἡμέραν αἰῶνος. Ἀμήν***» (2 Πέτρ. 3, 17).

͵αϡκζ´ Φεβρουαρίου ιζ´.

† **Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ** διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης

† Ὁ Καισαρείας ***Νικόλαος*** διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης
† Ὁ Κυζίκου ***Καλλίνικος*** διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης
† Ὁ Νικαίας ***Βενιαμὶν*** διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης
† Ὁ Δέρκων ***Φώτιος*** διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης
† Ὁ Προύσης ***Νικόδημος*** διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης
† Ὁ Πριγκηπονήσων ***Ἀγαθάγγελος*** διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης
† Ὁ Νεοκαισαρείας ***Ἀμβρόσιος*** διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης
† Ὁ Σάρδεων καὶ Πισιδείας ***Γερμανὸς*** διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης
† Ὁ Ροδοπόλεως ***Κύριλλος*** διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης
† Ὁ Ἀνέων ***Θωμᾶς*** διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης
† Ὁ Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων ***Γεννάδιος*** διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης
† Ὁ Ἴμβρου καὶ Τενέδου ***Ἰάκωβος*** διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης

ΔΙΔΑΓΜΑ

Ποίαν ἔξομεν ἀπολογίαν, τίνα συγγνώμην, ὅταν τὰ ἡμέτερα μὲν μηδὲ εἰς νοῦν λαμβάνομεν, τὰ δὲ ἀλλότρια πολυπραγμονοῦμεν; Καὶ ὥσπερ εἰς οἰκίαν παρακύψαι, καὶ τὰ ἔνδον κατασκοπῆσαι παριόντα, αἰσχρὸν καὶ πολλῆς αἰσχύνης γέμει, οὕτω καὶ βίον ἀλλότριον περιεργάζεσθαι ἀνευλευθερίας ἐσχάτης. *(Χρυσόστομος)*

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ

Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ λειτουργία.—Μετὰ ἐκκλησιαστικῆς μεγαλοπρεπείας καὶ τάξεως καὶ ἐν μέσῳ πυκνοτάτου ἐκκλησιάσματος ἐτελέσθη ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ ναῷ, τῇ Κυριακῇ τῆς 'Ορθοδοξίας [13], ἡ εἰθισμένη πανηγυρικὴ λειτουργία, προεξαρχούσης τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, συνιερουργούντων δ' Αὐτῇ τῶν σεβ. μητροπολιτῶν Νεοκαισαρείας, Σάρδεων, Ροδοπόλεως, 'Ανέων, 'Ηλιουπόλεως καὶ Ἴμβρου. Τὸν θεῖον λόγον ἐκήρυξεν ὁ πανοσ. Μ. Κατηχητὴς καὶ 'Αρχειοφύλαξ κ. Α. Ζῶτος.

Χοροστασίαι.—Εὐλαβεῖ προσκλήσει τῆς οἰκείας ἐκκλησιαστικῆς 'Επιτροπῆς, ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἡ Α. Θ. Π. ἐχοροστάτησεν ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῶν 'Αγ. Θεοδώρων Βλάγκας.

— Τῇ Κυριακῇ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως (27) ἡ Α. Θ. Π. ἐχοροστάτησεν ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ ναῷ μετὰ τῶν σεβ. μητροπολιτῶν Προύσης, Πριγκηπονήσων, Νεοκαισαρείας, Σάρδεων, Σηλυβρίας, 'Ηλιουπόλεως καὶ Ἴμβρου. Τὴν θείαν λειτουργίαν, κατὰ τὴν τάξιν, ἐπετέλεσεν ὁ 'Αρχιγραμματεὺς τῆς 'Ι. Συνόδου πανοσ. ἀρχιμ. κ. Δωρόθεος, ἐκήρυξε δὲ τὸν θεῖον λόγον ὁ πανοσ. Μ. ἀρχιμ. κ. Φιλόθεος.

—'Εν τῷ αὐτῷ ναῷ τακτικῶς ἐχοροστάτησεν ἡ Α. Θ. Π. κατὰ τὰ 'Απόδειπνα καὶ Προηγιασμένας τῆς πρώτης ἑβδομάδος, κατὰ τοὺς ἑσπερινοὺς τῶν Κυριακῶν, ὡς καὶ κατὰ τὰς ἀκολουθίας τοῦ 'Ακαθίστου ὕμνου.

Θεῖον κήρυγμα.—Σεπτῇ Πατριαρχικῇ κελεύσει καὶ προνοίᾳ τῆς Π. Κ. 'Ε. 'Επιτροπῆς κατηρτίσθη τὸ εἰθισμένον διὰ τὴν περίοδον τῶν Νηστειῶν πρόγραμμα θείου κηρύγματος ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ ναῷ καὶ τοῖς λοιποῖς ἱ ναοῖς τῆς 'Αρχιεπισκοπῆς.

'Επισκέψεις.— Τὴν Α. Θ. Παναγιότητα ἐπεσκέφθη (15) ὁ διευθυντὴς τοῦ προξενικοῦ τμήματος τῆς Πολωνικῆς πρεσβείας κ. Γ. Λαζάρσκη, γενόμενος δεκτὸς μετὰ τῆς προσηκούσης τιμῆς.

—'Ο ἀντιπρόσωπος τῆς 'Ιταλ. Κυβερνήσεως διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα Δωδεκανήσου 'Εντιμότατος κ. Π. Μαγκοῦζο, ἐπὶ τῇ ἀναχωρήσει αὐτοῦ προσελθὼν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἀπεχαιρέτισε τὴν Α. Θ. Π. 'Αμφότεραι αἱ ἐπίσκέψεις ἀπεδόθησαν διὰ τοῦ πανοσιολ. Μ. Πρωτοσυγκέλλου κ. Πολυκάρπου.

— *'Ο δρ. W. W. Peet, ἀντιπρόσωπος τοῦ 'Ομοσπονδιακοῦ Συμβουλίου τῶν ἐν 'Αμερικῇ 'Εκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ, ἐπεσκέφθη τὴν Α. Θ. Π. ἐπιδοὺς σχετικὸν ἔγγραφον καὶ ἀναπτύξας καὶ προφορικῶς τὰ κατὰ τὸν σκοπὸν τοῦ ἐν λόγῳ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος ἀποβλέποντος σὺν ἄλλοις καὶ εἰς τὴν γνωριμίαν καὶ τὴν ἐπικοινωνίαν πρὸς τὰς 'Εκκλησίας τῆς 'Ανατολῆς.*

Μνημόσυνα. — Κατὰ τὸ τελεσθὲν (20) ἐν τῷ μητροπ. ναῷ Χαλκηδόνος, προνοίᾳ τῆς οἰκείας Κεντρ. 'Εφορείας, τεσσαρακονθήμερον ἀρχιερατ. μνημόσυνον ὑπὲρ ἀνα-

παύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ ἀειμνήστου Μ/του Χαλκηδόνος 'Ιωακείμ, παρέστη ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Π. ὁ πανοσ. Μ. 'Αρχιδιάκονος κ. Αἰμιλιανός.

'Ονοματικαὶ ἑορταί· — Ἡ Α. Θ. Π. τηλεγραφικῶς συνεχάρη τοὺς ἑορτάζοντας σεβ. μητροπολίτας Γενιτσῶν καὶ Γουμενίτσης (9), Βερροίας καὶ Ναούσης (11) καὶ Τραπεζοῦντος (19).

'Οφφίκια. — Ἡ Α. Θ. Π. εὐηρεστήθη ὅπως ἀπονείμῃ τὸ ὀφφίκιον τοῦ 'Αρχιμανδρίτου τῆς 'Αρχιεπισκοπῆς Κων/πόλεως τῷ ὁσιωτάτῳ ἱερομονάχῳ κ. Νικολάῳ Παπαδοπούλῳ, ἱερεῖ τῆς ἐν 'Εγρὶ-καποῦ ἱ. 'Εκκλησίας τῆς 'Υπεραγίας Θεοτόκου, τῆς χειροθεσίας, κατ' ἐντολήν, γενομένης ὑπὸ τοῦ σεβ. Μητροπολίτου Σερβίων καὶ Κοζάνης κ. Εὐγενίου κατὰ τὴν ἐν τῇ ὡς ἄνω 'Εκκλησίᾳ λειτουργίαν αὐτοῦ τῇ ια΄ Φεβρ. ἐνεστῶτος ἔτους.

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Προσύνοδος. -- *'Ο Μακαρ. 'Αρχ/πος 'Αθηνῶν καὶ πάσης 'Ελλάδος κ. Χρυσόστομος ἀπαντητικῶς (ἀπὸ 5 Μαρτ. ἐ. ἔ.) γνωρίζει τὴν ἄποψιν τῆς 'Ιεραρχίας τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος ἀνακοινούμενος ὅτι αὕτη ὡς τόπον κατάλληλον κρίνει τὴν Κων/λιν καὶ ἐν ἀνάγκῃ τὸ "Αγιον "Ορος καὶ ὡς χρόνον τὴν ἑβδομάδα τῆς Πεντηκοστῆς, ὅτι ἑκάστη τῶν ὀρθ. Αὐτοκεφ. 'Εκκλησιῶν δύναται ἵνα ἀντιπροσωπευθῇ ὑπὸ πέντε ἱεραρχῶν, ὅτι ὁ κύκλος τῶν ἐξετασθησομένων θεμάτων οὐδαμῶς δύναται ἵνα συμπεριλάβῃ ζητήματα τῇ δικαιοδοσίᾳ Οἰκουμεν ἀλλὰ Γενικῆς ἢ Τοπικῆς Συνόδου προσήκοντα, διότι ἡ Προσύνοδος δέον ἵνα κληθῇ τὸ μὲν ὡς προπαρασκευαστικὴ τῆς μελλούσης Οἰκουμ. Συνόδου διάσκεψις ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν ἐπὶ μέρους 'Εκκλησιῶν, τὸ δὲ ὡς Γενικὴ ἢ Τοπικὴ Σύνοδος ἰδίαν ἔχουσα δικαιοδοσίαν πρὸς ἐξέτασιν καὶ ἐπίλυσιν ὡρισμένων ζητημάτων ἐπειγούσης χρῄζοντα λύσεως ἀπολύτως συμφώνου πάντοτε πρός τε τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰς παραδόσεις τῆς 'Ορθοδ. 'Εκκλησίας.*

—*Ἡ ἱερὰ Σύνοδος τῆς 'Ορθοδ. Οὐκραϊνικῆς 'Εκκλησίας διὰ γράμματος [8 Μαρτ. ἐ. ἔ.] τοῦ προέδρου αὐτῆς Μ/του Χαρκόβου καὶ πάσης Οὐκραΐνης σεβ. Ποιμένος ἀνακοινοῦται τὰ ἑξῆς : ὡς χρόνον τῆς συγκλήσεως θεωρεῖ τὸν ἀπὸ τῆς Πεντηκοστῆς μέχρι οὐχὶ καὶ πέρα τοῦ φθινοπώρου τοῦ τρέχοντος ἔτους καὶ ὡς τόπον τὴν Κων/πολιν καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἄλλο μέρος κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου καὶ ἐν συμφωνίᾳ μετὰ τῆς γνώμης τῆς πλειονότητος τῶν αὐτοκεφ. 'Εκκλησιῶν — ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀντιπροσώπων ἑκάστης ὀρθ. 'Εκκλησίας, νὰ ὁρισθῶσι 3 ἐπίσκοποι, 2 πρεσβύτεροι καὶ εἷς κοσμικὸς—νὰ γίνῃ ἀποδεκτὸν τὸ πρόγραμμα τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου μετὰ προσθήκης 3 ἄρθρων ἀφορώντων ἰδίως την Οὐκραϊν. 'Εκκλησίαν — καὶ ὡς σκοπὸς τῆς Προσυνόδου νὰ θεωρηθῇ ἡ ὀργάνωσις τῆς μελλούσης Οἰκουμ. Συνόδου καὶ ἡ προπαρασκευαστικὴ ἐργασία πάντων τῶν ὑποβληθησομένων εἰς τὴν λύσιν τῆς Οἰκουμ. Συνόδου ζητημάτων.*

'Ημερολογιακά. — Ἕνεκα τῆς ἐξακολουθούσης παρανοήσεως ὑπό τινων τῆς γενομένης ὑπὸ τῆς 'Εκκλησίας ἡμερολογιακῆς διαρρυθμίσεως ἐκρίθη ἐπάναγκες, ὅπως ἀπολυθῇ Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ 'Εγκύκλιος—δημοσιευομένη ἐν τῷ παρόντι τεύχει—πρὸς διόρθωσιν καὶ προφυλακὴν ἀπὸ τῶν πεπλανημένων κρίσεων καὶ τῶν ἀτόπων ἀντενεργειῶν.

— Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀπεστάλη ὁ σεβ. Μ/της Μαρωνείας ἐξαρχικῶς εἰς "Αγιον "Ορος. — *Ἡ ἐν 'Αγίῳ "Ορει ἱερὰ Κοινότης ἀπαντητικῶς (βλ. σελ. 426) ὑποβάλλει ὅτι ἔλαβε πάντα τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα πρὸς παρεμπόδισιν καὶ περιορισμὸν τῶν ἐκεῖθεν ἐξερχομένων μοναχῶν τε καὶ ἱερομονάχων, ὡς καὶ ἐναντίον τῶν εὑρισκομένων ἤδη ἔξω*

καὶ ἀναμιγνυομένων εἰς τὰ ἡμερολογιακά, ἀνακαλέσασα πάντας ἐπὶ ἀπειλῇ βιαίας προσαγωγῆς καὶ ἐν τέλει ἀποκηρύξεως καὶ διαγραφῆς ἐκ τοῦ καταλόγου τῆς ἀδελφότητος.

Κανονικαὶ ἄδειαι.—Ἐπετράπη τῷ σεβ. Μ/τη Μιτυλήνης κ. Ἰακώβῳ ὅπως μεταβῇ εἰς Ἀθήνας δι' ἐπαρχιακὰς ὑποθέσεις.

—Ἐπετράπη τῷ σεβ. Μ/τῃ Σερρῶν κ. Κωνσταντίνῳ ὅπως μεταβῇ εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὰς προσεχεῖς ἡμέρας τοῦ Ἁγ. Πάσχα πρὸς προσκύνησιν τοῦ Παναγ. Τάφου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν.

—Ὁ σεβ. Μ/της Ξάνθης κ. Πολύκαρπος ἀνήγγειλε τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν ἐξ Ἀμερικῆς ἐπάνοδον αὐτοῦ εἰς τὴν ἕδραν τῆς οἰκείας ἐπαρχίας.

Ἀποκατάστασις Ἀρχιερέων. — Ἡ Ἱ. Σύνοδος μετ' ἐκτίμησιν τῶν πρὸς τοῦτο ἀπὸ καιροῦ προβληθέντων λόγων προέβη εἰς ἀποκατάστασιν εἰς μὲν τὴν ἱ. Μητρόπολιν Σηλυβρίας τοῦ σεβ. Μ/του Σερβίων καὶ Κοζάνης (ἀπὸ Σηλυβρίας) κ. Εὐγενίου, εἰς δὲ τὴν ἱ. Μητρόπολιν Σερβίων καὶ Κοζάνης τοῦ σεβ. Μ/του πρ. Αὐστραλίας (ἀπὸ Κοζάνης) κ. Ἰωακείμ [15].

Συνοδικὸν μέλος.— Εἰς πλήρωσιν τῆς κενωθείσης διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀοιδίμου Μ/του Χαλκηδόνος Νικολάου θέσεως ἐκλήθη μέλος τῆς Ἁγίας καὶ Ἱ. Συνόδου ὁ σεβ. Μ/της Σηλυβρίας κ. Εὐγένιος.

Ἐφορεία Ἱ. Θεολογικῆς Σχολῆς. — Πρόεδρος αὐτῆς διωρίσθη ὁ σεβ. Μ/της Κυζίκου κ. Καλλίνικος εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἀοιδίμου Μ/του Χαλκηδόνος Νικολάου.

Ἅγιον Μῦρον. — Ἀπεστάλη τῷ σεβ. Μ/τῃ Ζιχνῶν κ. Ἀλεξάνδρῳ ἡ ζητηθεῖσα ποσότης Ἁγίου Μύρου.

Ἐκκλησιαστικὴ εὐαρέσκεια. — Διὰ Πατριαρχικοῦ πιττακίου ἐξεφράσθη συνοδικῶς ἡ ἐκκλησιαστικὴ εὐαρέσκεια τοῖς ἐν Κοντοσκαλίῳ εὐσεβέσι χριστιανοῖς Ἰορδάνῃ Ἀρνόγλου καὶ τῇ συζύγῳ αὐτοῦ Μαρίᾳ, ἀναγορευθεῖσι Εὐεργέταις τῆς ἐν λόγῳ κοινότητος διὰ δωρεὰν αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ἱ. ναοῦ τῆς Ἁγ. Κυριακῆς.

Χειροτονία ἱερέως.— Ἐπετράπη συνοδικῶς ἡ εἰς ἱερέα χειροτονία τοῦ Γ. Ἀγγελίδου διὰ τὴν ἐνορίαν τοῦ Τὸπ-καποῦ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κων/πόλεως.

Ἐκκλησία Ἀλβανίας.—Ὁ σεβ. Μ/της Τραπεζοῦντος κ. Χρύσανθος ἀπέστειλε τῇ Α. Θ. Παναγιότητι ἔκθεσιν ἐπὶ τῆς ἀνατεθείσης αὐτῷ ἐν Ἀλβανίᾳ ἐξαρχικῆς ἐντολῆς σχετικῶς πρὸς τὸ ἐκεῖ ἐκκλ/κὸν ζήτημα.

Ἐκκλησία Δωδεκανήσων. — Ἀνεχώρησεν εἰς Ρόδον ὁ ἐντιμ. κ. Π. Μαγκοῦξο, ἀντιπρόσωπος τῆς Ἰταλ. Κυβερνήσεως ἐπὶ τοῦ Δωδεκανησιακοῦ ἐκκλ/κοῦ ζητήματος, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ὑποβάλῃ τῷ ἐξοχωτ. Γεν. Διοικητῇ Ρόδου τὰς ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω ζητήματος ἀπόψεις τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου, μέλλων δὲ νὰ ἐπανέλθῃ περὶ τὰ τέλη τοῦ προσεχοῦς μηνὸς Ἀπριλίου πρὸς συνέχισιν τῶν διαπραγματεύσεων.

Ἀρχιεπισκοπὴ Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς. – Ἡ Ἱ. Σύνοδος αὐτῆς συνελθοῦσα εἰς ἔκτακτον περίοδον ὑπέβαλε τηλεγραφικῶς τῇ Ἐκκλησίᾳ τὰ σέβη ἐπικαλεσθεῖσα τὴν εὐλογίαν ὑπὲρ πλήρους εἰρηνεύσεως καὶ συμπληρώσεως τῆς ἐκκλ/κῆς αὐτῆς ὀργανώσεως ὁσημέραι προαγομένης. Ἡ Α. Θ. Π. ἀπήντησε καταλλήλως.

Μητρόπολις Αὐστραλίας. – *Ὁ σεβ. Μ/της Αὐστραλίας κ. Χριστοφόρος τηλεγραφικῶς ἀνήγγειλε τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν κατάθεσιν θεμελίου λίθου τοῦ ἀνεγειρομένου καθεδρ. ναοῦ τῆς ἐκεῖ ἱ. Μητροπόλεως.*

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ

Ἐκ γράμματος τῆς Α. Σεβ. τοῦ Μητρ/του Βαρσοβίας καὶ πάσης Πολωνίας πρὸς τὴν Α. Θ. Π. ἐγνώσθη ὅτι ἡ Α. Σεβ. κατὰ τὰς ἀρχὰς προσεχοῦς μηνὸς Ἀπριλίου πρόκειται νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Α. Θ. Π. πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς ἀγάπης καὶ εὐχαριστίας τῆς ὀρθ. Πολωνικῆς Ἐκκλησίας καὶ πρὸς ἀνταλλαγὴν σκέψεων ἐπὶ διαφόρων ἐκκλ/κῶν ζητημάτων. Συνοδοὶ τῆς Α. Σεβ. θὰ ὦσιν ὁ πανιερ. Ἐπίσκοπος κ. Ἀλέξιος, ὁ πρωθιερεὺς κ. Μιχαὴλ Βορέτσκη καὶ ὁ γραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου κ. Γεώργιος Ροτσίσκη. Ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος διασκεφθεῖσα ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω ἀναγγελίας καὶ σχετικῆς ἀνακοινώσεως τοῦ ἐνταῦθα Πολων. προξενείου, κατήρτισεν ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν σεβ. Μ/τῶν Δέρκων καὶ Σάρδεων πρὸς καταρτισμὸν προγράμματος ὑποδοχῆς τῆς Α. Σεβ., ἥτις μετὰ καὶ τῶν συνοδῶν αὐτῆς θέλει φιλοξενηθῇ ἀπὸ μέρους τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου.

ΘΑΝΑΤΟΙ

Πρὶν ἀκόμη συμπληρωθῇ τεσσαρακονθήμερον ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀειμνήστου Χαλκηδόνος Ἰωακείμ, ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ ἀτυχὴς Ἐπαρχία Χαλκηδόνος ἐθρήνησαν τὴν ἐξ ἴσου ὀδυνηρὰν ἀπώλειαν καὶ ἄλλου Ἱεράρχου, τοῦ σεβ. Μητρ/του ***Χαλκηδόνος Νικολάου,*** ἀποβιώσαντος ἐκ σοβαρᾶς ἐπιπλοκῆς ὠτίτιδος, τὴν νύκτα τῆς 17ης λήξαντος μηνός, μετὰ διήμερον ἐν τῇ «Κλινικῇ Κωνσταντινουπόλεως» νοσηλείαν.

Ἅμα τῷ ἀλγεινῷ ἀγγέλματι, κελεύσει τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, συνελθοῦσα ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν, προέβη εἰς τὰς ἐνδεδειγμένας ἀποφάσεις.

Τὴν σορόν, κομισθεῖσαν ἐφ' ἁμάξης τὴν ἐπαύριον, συνώδευσαν ὁ σεβ. Μ/της Νεοκαισαρείας κ. Ἀμβρόσιος, ὑπεδέχθη δὲ ὁ πατριαρχικὸς κλῆρος ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ ναῷ, ἔνθα καὶ ἐτελέσθη ἡ συνήθης δέησις.

Τὴν ἐπιοῦσαν (19) ἐτελέσθη ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ ἀρχιερατικὴ λειτουργία, ἱερουργοῦντος τοῦ σεβ. Μ/του Ἀνέων κ. Θωμᾶ.

Ἡ ἐπικήδειος τελετὴ ἐγένετο αὐθημερὸν περὶ ὥραν 11 π. μ. ἐν ἀσυνήθει συρροῇ λαοῦ καὶ πολλῶν ἐπισήμων, προεξαρχούσης τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, μεθ' ὁλοκλήρου τῆς Ἁ. καὶ Ἱ. Συνόδου, μετέχοντος δὲ τοῦ ἱ. κλήρου τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς. Τὸν ἐπικήδειον λόγον, καταχωρούμενον ἐν τῷ παρόντι τεύχει, ἐξεφώνησεν ὁ αἰδεσιμολογ. Μ. Ἱεροκῆρυξ κ. Στέφανος Ἀθανασιάδης, ἀπὸ μέρους δὲ τῶν Νοσοκομείων τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ὧν πρόεδρος διετέλεσεν ὁ ἀείμνηστος, προσεφώνησε τὰ εἰκότα ὁ πρόεδρος τῆς Ἐφορείας κ. Λ. Καζανόβας. Ὁ νεκρὸς μετεκομίσθη μετὰ πάσης τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως εἰς τὸ Νεκροταφεῖον τῆς Ἱ. Μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ κατετέθη ἐν μνήματι, διατεθέντι ὑπὸ τῆς Ἐφορείας τῶν Νοσοκομείων, παρὰ τοὺς τάφους τῶν Πατριαρχῶν.

Τὸ σκῆνος συνώδευσεν ἐκ τοῦ Πατ/κοῦ ναοῦ ὁ σεβ. Μ/της Ἀνέων μετὰ τῶν θεοφ. ἐπισκόπων Θεοδωρουπόλεως καὶ Λεύκης, παρηκολούθησαν δὲ οἱ σεβ. μητροπ. Δέρκων, Πριγκηπονήσων, Νεοκαισαρείας, Σάρδεων, Ροδοπόλεως, Ἡλιουπόλεως καὶ Ἴμβρου καὶ πολλοὶ φίλοι τοῦ μεταστάντος.

Τὰς συλλυπητηρίους εὐχὰς τῆς Α. Θ. Π. μετὰ συμπαθοῦς ἐνδιαφέροντος παρακο-

λουθησάσης τὴν ἀσθένειαν, διεβίβασε πρὸς τοὺς συγγενεῖς ὁ πανοσ. Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Πολύκαρπος.

Ὁ ἀείμνηστος μητροπολίτης Χαλκηδόνος Νικόλαος [Σακκόπουλος] ἐγεννήθη ἐν Σινώπῃ τῷ 1862 καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ ἱερᾷ κατὰ Χάλκην Θεολ. Σχολῇ, ἐξ ἧς καὶ ἀπεφοίτησε τῷ 1886. Ἀμέσως διωρίσθη ἀρχιδιάκονος τῆς Μητροπόλεως Σμύρνης, ἔνθα καὶ ὑπηρέτησε μέχρι τοῦ 1889, ὅτε διωρίσθη προϊστάμενος τῆς ἐν Κροντάνδῃ Ὀρθοδόξου κοινότητος. Τῷ 1891 προσελήφθη ὡς πρωτοσύγκελλος τοῦ Μητροπολίτου Ἀμασείας Ἀνθίμου, ὑφ' οὗ καὶ προεχειρίσθη τῷ 1892 εἰς βοηθὸν ἐπίσκοπον ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι Ἀμισοῦ. Τῷ 1893 ἐξελέγη ἐπίσκοπος Κίτρους, τῷ 1896 προήχθη εἰς μητροπολίτην Βοδενῶν, τῷ 1899 μετετέθη εἰς τὴν μητρόπολιν Ἀγκύρας, τῷ 1902 εἰς τὴν μητρόπολιν Μαρωνείας καὶ τῷ 1914 προεβιβάσθη εἰς τὴν πρωτόθρονον Ἐπαρχίαν Καισαρείας.

Ὡς Μαρωνείας ἐπὶ Ἰωακεὶμ τοῦ Γ' καὶ εἶτα ὡς Καισαρείας ἐπὶ Γερμανοῦ τοῦ Ε' καὶ αὖθις ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ ΣΤ' ἐκλήθη Συνοδικός, διατελέσας μέχρις ἐσχάτων καὶ μετὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ εἰς Μ/την Χαλκηδόνος (22 Φεβρ. ἐ. ἔ.).

Διετέλεσε Τοποτηρητὴς τοῦ Οἰκουμ. θρόνου (Φεβρ. 1921—Νοεμβρ. 1921), Πατριαρχικὸς Ἐπίτροπος (Νοεμβρ. 1921—Ἰαν. 1922), προεδρεύων τῆς Ἁγ. καὶ Ἱ. Συνόδου (Ἰούλ. Αὔγ. Σεπτ. 1923), πρόεδρος διαφόρων Ἐφορειῶν, πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἐργασθεὶς μετὰ ζήλου χριστιανικοῦ καὶ ἀφοσιώσεως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Χαλκηδόνος ΝΙΚΟΛΑΟΥ εἴη ἡ μνήμη αἰωνία.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Ἰ. ΔΟΥΛΓΚΕΡΩΦ. — Ὁ Ἰ. Χριστὸς ὡς ἀρχιερεὺς καὶ λυτρωτὴς τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ὑπὸ τὸν ἄνω τίτλον ἐξεδόθη κατὰ τὸ 1926 ἐν Σόφιᾳ βουλγαριστὶ πραγματεία δογματικοῦ χαρακτῆρος περὶ τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Ἰ. Χριστοῦ.

Ἡ διατριβή, ἑκατοντασέλιδος οὖσα, ἀποτελεῖται ἐκ προλόγου, κυρίου μέρους ἐν ἓξ κεφαλαίοις καὶ ἐπιλόγου.

Ὁ πρόλογος ἐξαίρει τὴν σπουδαιότητα τοῦ θέματος καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς καὶ παρ' ὅλαις ταῖς ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίαις καὶ ταῖς ὁμολογίαις.

Εἰσερχόμενος εἰς τὴν διαπραγμάτευσιν αὐτοῦ ἐξετάζει ὁ συγγραφεὺς τὴν διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ παρεχομένην σωτηρίαν ὡς καρπὸν τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Ἰ. Χριστοῦ, ἐκθέτει δὲ τήν τε ἐπίσημον διδασκαλίαν τῆς Ρωμαιοκατολικῆς Ἐκκλησίας περὶ ἁμαρτίας καὶ ἀπολυτρώσεως, ὡς καθωρίσθη ὑπὸ τῆς ἐν Τριδέντῳ Συνόδου, καὶ τὰς ἐπὶ μέρους γνώμας δοκίμων τῆς Δύσεως θεολόγων (θεολογούμενα), ὡς τοῦ Καντουαρίας Ἀνσέλμου, τοῦ Ἀβελάρδου, τοῦ Δουνσίου Σκώτου καὶ τοῦ Θωμᾶ Ἀκινάτου. Ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ ἐπισυνάπτει τὰς περὶ τοῦ αὐτοῦ δόγματος ἀντιλήψεις τῶν σπουδαιοτέρων τοῦ Προτεσταντισμοῦ παραφυάδων καὶ ἐξηγεῖ τὴν ὀρθολογιστικωτέραν διατύπωσιν τοῦ δόγματος ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις παρὰ τοῖς Μεταρρυθμισταῖς ἐξ ἐπιδράσεως τῆς Καντιανῆς φιλοσοφίας.

Δὲν παραλείπει ὁ συγγραφεὺς καὶ τὴν ἰδιόρρυθμον καὶ ἐξ ἀπόψεως ὀρθοδόξου ἀδόκιμον ἑρμηνείαν τοῦ μυστηρίου τῆς ἀπολυτρώσεως παρὰ τοῦ Μητροπολίτου Κιέβου Ἀντωνίου (Χραποβίτζκη). Ἐν ἰδιαιτέρῳ δὲ διμερεῖ κεφαλαίῳ προβαίνει ὁ κ. Δούλγκε-

ρωφ εἰς τὴν κριτικὴν ἀνασκευὴν πασῶν τῶν διϊσταμένων πρὸς τὴν ὀρθόδοξον ἑρμηνείαν διδασκαλιῶν περὶ τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Σωτῆρος.

Μεθ' ὃ ἐκθέτει τὴν περὶ τοῦ θέματος πατερικὴν διδασκαλίαν καὶ ἐπισφραγίζει τὴν μελέτην αὐτοῦ διὰ σαφοῦς καὶ λεπτομεροῦς ἐκθέσεως τοῦ μυστηρίου ἀπολυτρώσεως διδασκαλίας τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς.

Τοιοῦτον ἐν συνόψει τὸ ἔργον τοῦ κ. Δούλγκερωφ, ὅπερ χαρακτηρίζει βαθεῖα κρίσις καὶ εὐρεῖα ἀντίληψις, μελέτη δὲ ἐνδελεχὴς καὶ δαψιλὴς τῆς τε Ἁγ. Γραφῆς καὶ τῆς ἱ. Παραδόσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς καθόλου φιλολογίας τοῦ κεφαλαιώδους δόγματος, ὅπερ ἐπεχείρησε νὰ διαπραγματευθῇ. Ὡς προσὸν τῆς διατριβῆς θεωροῦμεν καὶ τὴν πλουσιωτάτην βιβλιογραφίαν, τὴν ὁποίαν παραθέτει ὁ συγγραφεὺς ἔν τε τῇ γερμανικῇ καὶ τῇ ρωσικῇ γλώσσῃ.

Συγχαίροντες τὸν φιλότιμον συγγραφέα διὰ τὸ περισπούδαστον ἔργον αὐτοῦ εὐχόμεθα ὅπως ἀποβῇ ἀφετηρία νεωτέρων ἐπιστημονικῶν δημοσιευμάτων, καθόσον ὁ φέρελπις κ. Δούλγκερωφ καὶ καταρτισμὸν ἐπιστημονικὸν ἔχει καὶ φιλοτιμίαν ἀξιέπαινον. Ι. Γ. Π

ΔΗΛΩΣΙΣ

Ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ πρώτου ἐκδοτικοῦ ἔτους τῆς «Ὀρθοδοξίας» παρακαλοῦνται οἱ καθυστεροῦντες τὴν συνδρομήν, ὅπως πέμψωσιν αὐτὴν τὸ ταχύτερον. Οἱ τυχὸν μὴ λαμβάνοντες τακτικῶς τὸ φυλλάδιον ἀπευθυνθήτωσαν εἰς τὴν Διεύθυνσιν διὰ τὰ περαιτέρω.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ
ΤΟΥ Α' ΤΟΜΟΥ

Ἠθικὰ Διδάγματα.

Πατριαρχικὰ Ἔγγραφα.

Πατριαρχικαὶ καὶ Συνοδικαὶ Ἐγκύκλιοι

Πατριαρχικοὶ καὶ Συνοδικοὶ Τόμοι.

Ἐγκύκλιος τῆς Μ. Πρωτοσυγκελλίας.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως

مدير مسؤل: ملتيوس لوقاكيس

مدیر مسؤل: ملهتیوس لوقاکیس